

Szín

A MAGYAR MŰVELŐDÉSI INTÉZET LAPJA

4/5

TARTALOM

Editorial 1

Megkérdeztük

B. Dr. Gelencsér Katalint 1

Kultúra, kultúrpolitika

A Közművelődési Főosztály szakigazgatási tevékenységének alapelvei, kiemelt céljai, feladatai a kormányprogram és az 1997. évi CXL. törvény megvalósításában 5

Horváth Viola–Oláh Miklós: Egy rendhagyó törvény keletkezéstörténete. A közművelődési törvény 8

Élet és művészet

P. Tófeji Vali: Tíz éves az Amatőr Költők és Írók Országos Szövetsége 21

Arcképek

Száz felé kapkodva – Beszélgetés Halász Péterrel. Készítette: Beke György 23

Romhányi András: A Somodi Országos Művelődési Tábor 28

Romhányi András: A VIII. Gyimesi Tánc Tábor 28

Romhányi András: Minimum PartY 29

Lipp Márta: Ifjúsági-, kulturális és neveléspolitikák Európában – Kritikai áttekintés 29

A Magyar Művelődési Intézet könyvtárának 1999. első félévi könyvbeszerzéséből 30

Felhívás

A SZÍN a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával jelenik meg
SZÍN 4/5 – 1999. október

SZÍN – országos közművelődési folyóirat. Megjelenik kéthavonta. A Magyar Művelődési Intézet lapja.
Szerkesztő bizottság: Bóka Mária (Székesfehérvár), Gyulai Lajos (Miskolc), Jagasics Béla (Zalaegerszeg),
Kary József (Eger), Romhányi András (Magyar Művelődési Intézet), Szabados Péter (Kaposvár)

Főszerkesztő: MÁTYUS ALIZ

Kiadja a Magyar Művelődési Intézet. Felelős kiadó: FÖLDIÁK ANDRÁS

A szerkesztőség címe: 1011 Budapest, Corvin tér 8.

Postacím: 1251 Budapest, Pf. 101. Tel.: 201-5053; Fax: 201-5764

Megrendelhető a szerkesztőség címén.

Évi hat szám ára áfával: 607 Ft + postaköltség

Borítóterv: Szüts Eszter

E számunkat Szüts Eszter festőművész rajzaival illusztráltuk.

ISSN 1416-6925

EDITORIAL

Czakó Gábor a Magyar Kultúrában (1999. november) Hová tűnt a szellemi elit? címmel egy teljes gondolatmenetet közöl, melynek elemei között találjuk a következőket:

Babits: "A világ azelőtt is a nyers erő útján járt, de tudatában volt annak, hogy ez nem az erkölcs útja. Papjai és írástudói – noha maguk sem éltek mindenkor a szerint – állandóan és egyértelműen hirdettek egy érdekeken és erőn felül álló, azoktól független erkölcsöt. (...)

Az írástudó nem azzal lesz árulóvá, ha a lába nem megy egyenesen a Csillag felé, amelyre az ujjja mutat, hanem azzal, ha már nem is mutat többé a Csillagra."

...az írástudók ma úgy tudják, hogy ok egyszerűen nincsenek abban a helyzetben, hogy árulók lehessenek. Mivel Gazdaságkornak üdvprogramja nincs, megszűntek a szellemi létpozíciók, nincsen papi és királyi helyzet (utalás a cikkben szereplő régi keleti kultúrák hierarchikus kasztjaira, a szellemi és az irányító emberre), amelyben az egész nép sorsa valakire tartozna.

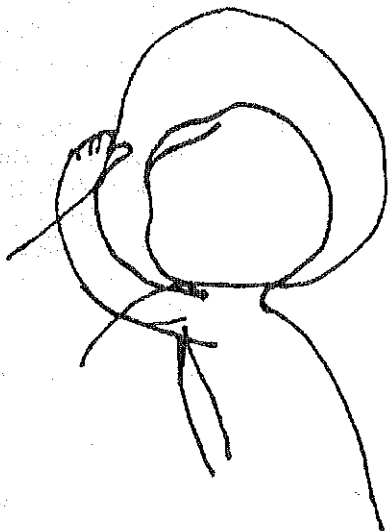
...a modern értelmiség nem pap és nem király és a legkevésbé szent, sacer, hanem specialista. Rá a nép ügye helyett a híd világítása tartozik. Már a híd szilárdsága sem, az másik mérnök sara.

...a nép egyáltalán nem igényli, hogy neki a csillagot mutogassák. Kenyeret kér és cirkuszt. Jólétet és sok vért meg könnyet a képernyőkre. (...)

Babits ezt írja: "Az irodalom bukásáról beszélek, nyilvánvaló az érdeklődés megcsappanása e legszellemibb művészet iránt, melynek legalább eszköze a gondolat. Teljes hatásukat csak azok a művészetek tartották meg, amelyek közvetlenül és testileg hatnak az ösztönökre: mint a zene és a tánc. A színházakban a színész fontosabb lett a darabnál. S minden művészet napról napra veszíti azt, ami benne szellemi, ami speciálisan művészi; nem ambicionálván mást, mint az ösztönök mentül nyersebb, mentül primitívebb kifejezését, és testi, szuggesztív izgatását."

A mesterek ugyan rejtőzködnek, ahogy Hamvas Béla megfigyelte, de sosem lépnek ki a történetből (utalás a láthatatlan történetre), hanem vállalják azt. Szókratész a buta kérdező maszkja mögül faggatózásával fölzlaklatta az okos válaszolókat. Megdöbbenette őket, márpedig ez a gondolkodás kezdete. A végén persze megölték. Amikor áldozattá érett.

MÁTYUS ALIZ

MEGKÉRDEZTÜK

B. Dr. GELENCSÉR KATALIN

a Minisztérium Közművelődési Főosztályának vezetője. Arról kérdeztük, miben körvonalazható, fogalmazható meg az az ügy, amelynek szolgálatában minisztériumi állást vállalt, egyetemi tanárként.

Gelencsér Katalin: 77 óta tanítok az Eötvös Loránd Tudományegyetemen közművelődési szakembereket. Művelődéstörténet tanárként elég nagy az átlátásom, hogy egy-egy társadalmi formációban a művelődésnek, az önképzésnek, a társas élet kulturált körülmények között való megteremtésének milyen feladatai, funkciói lehetnek, hogy az emberek a világban otthon vagy jól érezzék magukat.

1994-ben kaptam a felkérést, hogy a minisztériumban a közművelődési szakember középfokú végzettségre épülő szakképesítési anyagát készítsem el. Ez a középfokú szakember szakképesítési anyaga volt, de ehhez kapcsolódott egy felsőfokú is, ugyanis a pályán nagyon sokan vannak, akik más szakképzéssel, felsőfokú végzettséggel szerettek bele ebbe a feladatkörbe, és maradtak a művelődési házak különböző területein. A feladatom kibővült egy felsőfokú, hasonló című, főiskolai, egyetemi végzettségre épülő szakképesítés kimunkálásával, s ezekhez jött még egy új, az intézményközi kultúrák értékeinek cseréjét, a pénzvilág és a kultúra világának a kapcsolatát jobban gondolni képes kulturális menedzser szakképesítés kidolgozásának feladata.

E három szakképesítés kimunkálására – sok kollega együttműködésével – másfél évem ment rá. Közben alakult az a kulturális törvény, amelyik eredetileg négy törvény lett volna, egy múzeumi, egy levéltári, egy könyvtári és egy közművelődési, de Magyar Bálint úgy döntött, hogy a négyet egy törvénycsomagba szerkeszti össze. A törvénycsomag hatalmas lendülettel készült, sok konfrontációval – a szakmai érdekegyeztetéssel együtt járó munkaként. Személy szerint én 82 változatát gépeltem a – csak a – közművelődésre vonatkozó tervezetnek.

A közművelődésről szóló törvénytervezet nagyon komoly lehetőségeket ígért. A vele kapcsolatos munkát akkor ellátó főtanácsosként ezt nagy örömmel végeztem, mert úgy láttam, hogy egy ezredfordulóhoz érkező Magyarországon méltó helyre kerül az a különleges érték, ami a magyar társadalom művelődésében, a közösségi művelődés jelenségeiben létezik. Hiányzik ez nyugaton, másként van keleten. Ez az ország kapcsolati töketelblettel – s ebben a szimbolikus értékeknek egy nagyon nagy többletével – rendelkezik, ami különleges többlete az országnak.

Amikor a FIDESZ kormány elfoglalta a helyét, és a felkérést megkaptam a főosztályvezetői munkakör betöltésére, úgy gondoltam, hogy a törvény bevezetése 1998-tól körülbelül 2002-ig történülhet. Az önkormányzatoknál a képviselőtestületek is cserélődtek, nagyon nagy mozgás volt tapasztalható. Minisztériumok szerveződtek át, létrejött a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztérium, amely fő feladatának tekintette első perctől fogva, hogy a közművelődés támogatását hatékonyabban, nagyobb arányban, sokkal több kultúrpolitikai törodéssel tegye. Úgy gondoltam, hogy annak a törvénynek a megvalósításában, amelyen sokat dolgoztam a kollegáimmal együtt, lehetnek feladataim az elfogadtatásban, ismertetésben, az alkalmazáshoz kínálható különféle igazgatási eszközök kimunkálásában.

Vonzó feladatnak tűnt, és az elmúlt két év tapasztalatai alapján mondhatom, hogy fokozatosan nő és gyarapszik a Közművelődési Főosztály cselekvési tere, a helyi társadalmakban folyó közművelődési mozgások, kezdeményezések támogatása, a közművelődés igazgatási eszközökkel való segítése.

A minisztériumnak a cselekvési mezeje elsősorban igazgatási. Attól, hogy az önkormányzati törvény – helyesen – fölértékelt a helyi döntés súlyát, hogy a feladatokat oda rendelte, ahol azok valóságosan léteznek, és a felelősséget is odarendeli, ez azt jelenti, hogy a minisztériumi igazgatás elsősorban irányítás. Minden segítséget meg kell adnia a helyi önkormányzatoknak, hogy azokat a feladatokat, amelyeket el kell látniuk, jól tudják megoldani. Nagyon jó együttműködési készséget tapasztaltunk a frissen választott helyi testületek kulturális bizottságainak körében. Több országos konferenciát szerveztünk, munkaértekezleteken cseréltük tapasztalatainkat. Hívják a kollegáinkat a megyék a közgyűlésekre, olyan fórumokra, ahol civil egyesületek, önkormányzati intézmények és a közigazgatás a közművelődési feladatokról tartanak megbeszélést, és azokat az együttműködések keresik, amelyekkel igazából egy-egy térség kulturális értékei jobban megmutathatók, hatékonyabban szolgálhatók, a rendelkezésre álló pénz és személyi feltételek optimálisabban kihasználhatók.

Kiváló kistérségi együttműködések alakultak ki, kistételepülések kulturális ellátásának különféle dolgairól történnek elmélkedések, megbeszélések, majd később a kistérségi szerződésekben konkrét feladatok meghatározásai is.

Az nagyon jó, hogy ez a kulturális törvény 1997. decemberében került elfogadásra. A 2000. év millenniumi időszaka egy település mi-tudatának, lokálpatriotizmusának, a helyben található természeti, műemléki, a helyben található élő szellemi kincs megmutatásának olyan éve lehet, amiólt ez a magát gyakran sajnálni képes társadalom rádöbben arra, hogy mi minden értékkel rendelkezik, miféle lehetőségei vannak, egy-egy településen születettek és egy-egy településről elszármazottak kapcsolataival hogyan értékelődhetnek föl jövőképek, új dimenziókat kaphatnak az elképzelések.

A szellemi tőke valóságos érték-meghatározó és fejlődésdinamizáló tényezőként tud jelen lenni.

Gyakran kényszerülünk arra, hogy az igazgatás szokott jogi irányító attitűdjéből kilépjünk, és hasonlítsunk azokhoz az intézményekhez, amelyek a településeken ezt a kulturális életet szervezik. Gyakran magunk is operatív feladatok tömegébe keveredünk. Munkaértekezleteken, megbeszéléseken, közgyűléseken, köztestületi üléseken veszünk részt, közművelődési tervek-ről mondjuk el a véleményünket, rámutatunk a másoktól tanulható ötletek sokaságára. Örömmel veszünk részt azokon az eseményeken, amelyek egy-egy terület megmutatkozik, így az amatőr színjátszás, a versmondás, a zenei találkozók, a néphagyományokat bemutató népi iparművészeti kiállítások, fesztiválok, versenyek alkalmain, amelyekből hála Istennek számos van az országban.

Csak ebben az évben a főosztályunk 150 ilyen rendezvényt támogatott. Elvárják a támogatottak, hogy nézzük meg, hogy örüljünk velük annak az eseménynek. Ami viszont – mert a főosztály rendkívül kicsi létszámmal rendelkezik – azt is eredményezi, hogy bizony a kollegáim is, meg magam is, gyakran van úgy, hogy havonta két-három hétig sem a szombatot, sem a vasárnapot nem töltjük otthon. Ezek az események vagyunk együtt azokkal, akiknek ez örömet, az átélésben a hagyományok új feldolgozásának az öröme adja.

Ez úgy, nagyon fontos, mert azt gondolom, hogy a műveltség és benne a szép, a műveltség és benne a hagyomány em-

beri méltóságot ad, tartást ad. Az életben nem csak a haszonlét oldalt, hanem a nembeli folytonosságot, az emberi élet másságát, többletét értékeli fel, azokat, amelyek speciálisan csak az emberre jellemzők.

A közművelődés a 90-es évek elején elszáradt, sokan úgy vallották, hogy az intézmények nem kellene, lesznek helyettük a civil szervezetek. A jóslás 2100-ban valóság lehet. Annyira gazdag lesz és annyira sok szabadidővel fog rendelkezni a társadalom, hogy a maga kulturális értékeinek a gondozását a civil szervezetekben is meg tudja majd oldani. A magyar társadalom ma még nem tart itt. Ezekre a közművelődési intézményekre és mellettük a közművelődési szervezetekre nagyon nagy szükség van. Életképességet és életesélyeket javító lehetőségei vannak ennek az intézménynek. Kezelve a speciális képességeket alakító, így a test funkcióképességének a szolgáltatát, vagy a test mozgásának a szépségét elősegítő, a mozgáskultúrát fejlesztő köröktől, stúdiumoktól, tanfolyamoktól – egy kistételepülés gyerekeinek, időseinek a nyelvi képességig, vagy ahol a családok nem rendelkeznek azzal az anyagi háttérrel, hogy számítógépet vegyenek, a számítógépes képzés megszervezéséig. Az intézményes szolgáltatást nem lehet elvárni egy speciális érték gondozására alakult civil szervezettől. Ez a szolgáltatás önkormányzati feladat.

Nagyon jó, hogy a törvény a közművelődési feladatellátást az önkormányzatokhoz rendelte. Látom, hogy az önkormányzatok egyre inkább fel is ismerik ennek jelentőségét. Utal erre, hogy számos helyen a teleházakat az önkormányzatok nagyon komoly anyagi hozzájárulással segítik felszerelni és működtetni, és azt is érzékelem, hogy a helyi hagyomány felkutatására komoly pénzeket, pályázati alapokat, a helyi honismeret közismertté tételére nagyon komoly erőfeszítéseket tesznek. Az önkormányzatok nagyon jól érzékelik annak a lokális kincsnek jelentőségét, ami a múltban, a jelenben és potenciális jövőben is jelen lehet. Nem minden önkormányzat, természetesen. De hát végül is a képviselőtestület garantáltan laikus, amikor megválasztódik. Lehet, hogy vonzódik és affinitást mutat a közművelődési tevékenységek iránt, de ha hallgat a józan eszére, be kell látnia, hogy ez az a terület, ahol a legkönnyebben tudja megteremteni a lakosság mozgékonyabb, véleményformáló csoportjaival a kapcsolatot. Adott esetben egy település fejlődési lehetőségeinek a kimunkálásában a legkönnyebben tud találkozni a lakosság különböző csoportjaival, anélkül hogy ennek csak politikai jellege volna.

A közművelődés nem csak a hagyomány, a szépség, a helybeni erkölcsi mentalitás értékeinek, tehát a mindennapiság jószokásainak a gazdagítását szolgálja, segít haladni a polgárosodottabb társadalom felé, támogatja, hogy az önrendelkezés, a szabadság és a felelősség együttes értékeit gondozni képes gyakorlat kialakuljon.

Erre nagyon jó példákat látunk a faluszépitő egyesületekben, a városvédő egyesületekben, a honismereti körökben, a legkülönbözőbb intézmények körül kialakuló közösségekben, amelyek úgy látszik, hogy egyre inkább a magukénak kezdik érezni ezt az országot. Egy olyan pillanatban, amikor a társadalom az individualizálódási folyamat vad fázisában van, ez a társas, közösségi igény olyan többlet ennek a társadalomnak, amit nem lehet eléggé dicsérni.

Azt, hogy a közművelődési intézmények úgy néznek ki, ahogyan kinéznek, nem lehet szó nélkül hagyni és az ezen való változtatást nagyon fontos feladatának gondolom a minisztériumnak is és az önkormányzatoknak is.

A minisztérium próbálja segíteni, hogy a kultúra intézményei kulturált küllemben jelenjenek meg, s a bennük folyó értékes

tevékenységek szintjén tudják szolgálni a tevékenységet. A NKÖM 1999-ben létrehozta a revitalizációs pályázati alapot. A meghirdetett pályázatra a minisztérium 100 millió forintot tudott fordítani, de a következő évi költségvetésben ez már 200 millióként jelenik meg. Bízom abban, hogy a beérkező pályázatok látva, a minisztérium felső vezetése megint meg fogja az összeget duplázni. Megszépültek a polgármesteri hivatalok, megszépültek az iskolák, úgy-ahogy megszépültek az egészségügyi intézmények, még a könyvtárak is, de bizony a közösségi színterek az esetek nagy többségében elavult technikai felszereléssel, küllemében is rendkívül szegényesen és leromlott állapotban vannak. Gyakran ellentétben a bennük folyó közösségi élet sokszínűségével és a helyben lakók számára valóságával. Mondhatjuk azt, hogy egy nyugdíjas klub nem olyan nagyon fontos. De ha egy településen több mint ötezer nyugdíjas él, akkor nagyon fontos, hogy a tér, amelyben az együttléteiket szervezni képesek, és az életük társas örömeit meg tudják találni, az olyan legyen, hogy egy megszolgált élet után számukra kényelmet és a számukra fontos tevékenységeket tudja biztosítani.

Az önkormányzatok figyelmét erre a területre szeretnénk felhívni, ezért elindítottuk a közművelődést pártoló önkormányzat miniszteri elismerést, amely azt célozza, hogy az önkormányzatok tudják összehasonlítani másokkal, hogy amit ok ennek a területnek a feladatellátásához anyagi segítségként, vagy egyéb önkormányzati segítségként biztosítottak (ami alatt tér, ember, tárgyi eszközök és egyebek kölcsönzését illetve rendelkezésre bocsátását is értem), hogy viszonyul a másokéhoz. Meglepődtünk, amikor láttuk, hogy volt olyan település, ahol egy főre, az 1998. évben a képviselőtestület 6790 forintot fordított közművelődési támogatásként. De a beküldött 167 pályázat átlaga is 2-3 ezer forint körül mozgott, miközben a normatíva 650 forint volt.

Lényeges feladatnak tartjuk a Közművelődési Főosztályon a hagyományos iparágak, a népi iparművészetekhez kötődő oktató tevékenységek tárgyi és szellemi feltételeinek a gondozását. Ez abszolút euro-konform kérdéskör, az Európai Unióba való csatlakozás feltételei között szerepel. Az Európai Uniót érdeklő aspektus, hogy a humán erőforrás kellően kiművelt legyen. A keze, az esze, a szíve, és az erkölce egyaránt. Másrészt, hogy a kulturális turizmushoz az adott térségek kellő vonzerővel rendelkező műemlékeket illetve népi hagyományokat tudjanak fölmutatni.

A népi iparművészetben több érték is rejlik: egyrészt a kulturális turizmus lehetősége, amely adott esetben életlehetőségeket gazdagíthat a szállás, a vendéglátás különféle dolgaival, a piaci termelésre való átállással, másrészt pedig benne van annak a lehetősége is, hogy ne csak megőrizzük az egykori faszekességünket, a lószőrékszerkészítő tudásunkat, vagy a hímzést és a különböző manuális tevékenységeket végző népi iparművészetet, hanem valami új dimenzióval gazdagítani is tudjuk.

Az idén az alkotóházak technikai, tárgyi feltételeinek a támogatására pályázati felhívást tettünk közzé, pályázati alapot különítettünk el. Úgy látjuk, hogy ez jó tendenciákat indít el, mert nem csak a textil, a bor, a fém, a fa, az anyaggal foglalkozni akaró szakmai érdeklődést, hanem az egész magyar népi kultúra iránti autodidakta, személyes érdeklődést is fokozza.

Évről évre nagyon sok népi iparművész jelentkezik, hogy minősítsék a teljesítményét. A bőség zavara áll fenn gyakran, mert szebbnél szebb értékeket kap épp a Magyar Művelődési Intézet. Ítései tudják igazolni, hogy mennyi személyes adottság és mennyi tárgyi szépség érhető tetten a fiatal alkotóművészek

pályázatára bekerülő művekben. Nagyon jó, hogy a fiatalok mélyen és sokan is érdeklődnek ez iránt a terület iránt.

Feladatként érzékeljük az összevont intézmények támogatását, amelyek vagy múzeummal, vagy iskolával, vagy könyvtárral, vagy szabadidő parkkal vagy sportcentrummal együtt állnak egy adott népesség rendelkezésére. Ezekre is az idén pályázati alapot tudtunk teremteni. Az összevont intézményekben szeretnénk elérni, hogy a közművelődési feladatok ne rendelkezjenek alá a másik intézmény alapfeladatainak, hanem megfelelő állapotban szolgálják a helyi lakosság igényeit. Másfajta az a tevékenység, amit a közművelődési munkában a jelenléttel, az aktív ottléttel, a megélt és megcsinált élménnyel mi kínálunk. Más jellegűek a közművelődési feladatok, amelyekhez módszertani segítséget is kell adni az intézményeknek.

Az új törvény jó lehetőséget adott, hogy a leromlott technikai felszerelések felújításához támogatást adjunk az önkormányzatoknak. Technikai felszerelések gazdagítását, színpadtechnika, audiovizuális technika, székek, asztalok, különböző színpadi amatőr művészeti tevékenységekhez ruhák, cipők, zenekari-eszközök beszerzését segítheti a központi támogatás. Ebben az évben erre például 240 milliót tudtunk fordítani. Ez arra ösztönzi az önkormányzatokat, hogy ők maguk is erre fordítsanak. A pályázat elbírálásának feltétele az, hogy az önrész jelentős legyen, 50% körüli.

Az érdekeltség-növelő pályázatok a központi támogatás által, annak megszerzési lehetőségével felértékeltek a helybeli képviselőtestület és önkormányzatok szemében azt a munkát, amit ezen a területen tenniük lehet.

Ha a minisztérium a kultúrát szolgálja, olyan ügyet szolgál a társadalomban, amely az emberek önértékeléséhez segítséget adhat: az önértékelés realizálásához, az önértékelésben a saját különlegességek méltánylásához.

Messzemenően személyes, az egész társadalom közérzetét erősen javító folyamatnak gondolom a közművelődés aktivizálását, segítségét. Azt gondolom, hogy a műveltség mindig segít abban, hogy az ember eligazodjék a világban. Mindig segít abban, hogy megtalálja a számára aktuálisan fontos feladatot.

Németh László szavait tudom idézni, aki úgy véli, hogy a műveltségnek az a feladata, hogy az ember létét szép és hasznos szereppé tudja formálni. Ha tetszik, személyes ügy ez, amihez azt kell mondanom, hogy a közművelődési intézmények rendezvénykiszolgáló feladata kevés. A közművelődésben rendkívül fontos, hogy a munkatársak, a művelődésszervezők részci, beépült, megbecsült tagjai legyenek egy helyi társadalomnak. A művelődés bizalom kérdése, nem piac-kérdés. Ára a színházjegynek van, a tanfolyamnak van, a szakkör működésének. De amikor egy település közművelődési intézménye programokat tervez, a művelődésszervezőnek, akinek ebben fő feladatai vannak, a települést kell ismernie. És hiába ismeri szociológiailag, hogyha nem tudja megtalálni azokat a fontos igényeket, amelyek egy-egy település lakosságában akár meg tudnak fogalmazódni, akár nem fogalmazódnak meg, de jelen vannak. S ehhez kell a hiteles ember. Ha egy népművelő iránt nincs közmegebecsültség, akkor ezt a feladatot nem fogja tudni jól ellátni. Odavihet akármilyen jó műsrot, ezek mind akciók lesznek csak. Nem a közösség tudásán alapuló közös tevékenységek, amelyek képesek azt a bensőséges hatást elérni, ami személyiség-mélységekig tud hatni, és nem csak személyes gazdagodást, hanem a lokálpatriotizmussal összefüggő-kapcsolódó olyan emberi többletet ad, amit, aki nem ismer, nem is tud hiányolni, de aki ismer, tudása van róla, hogy mekkora kincs.

Ebben az értelemben lehet az "otthon lenni a világban" Tamási Áron gondolatot szolgálni.

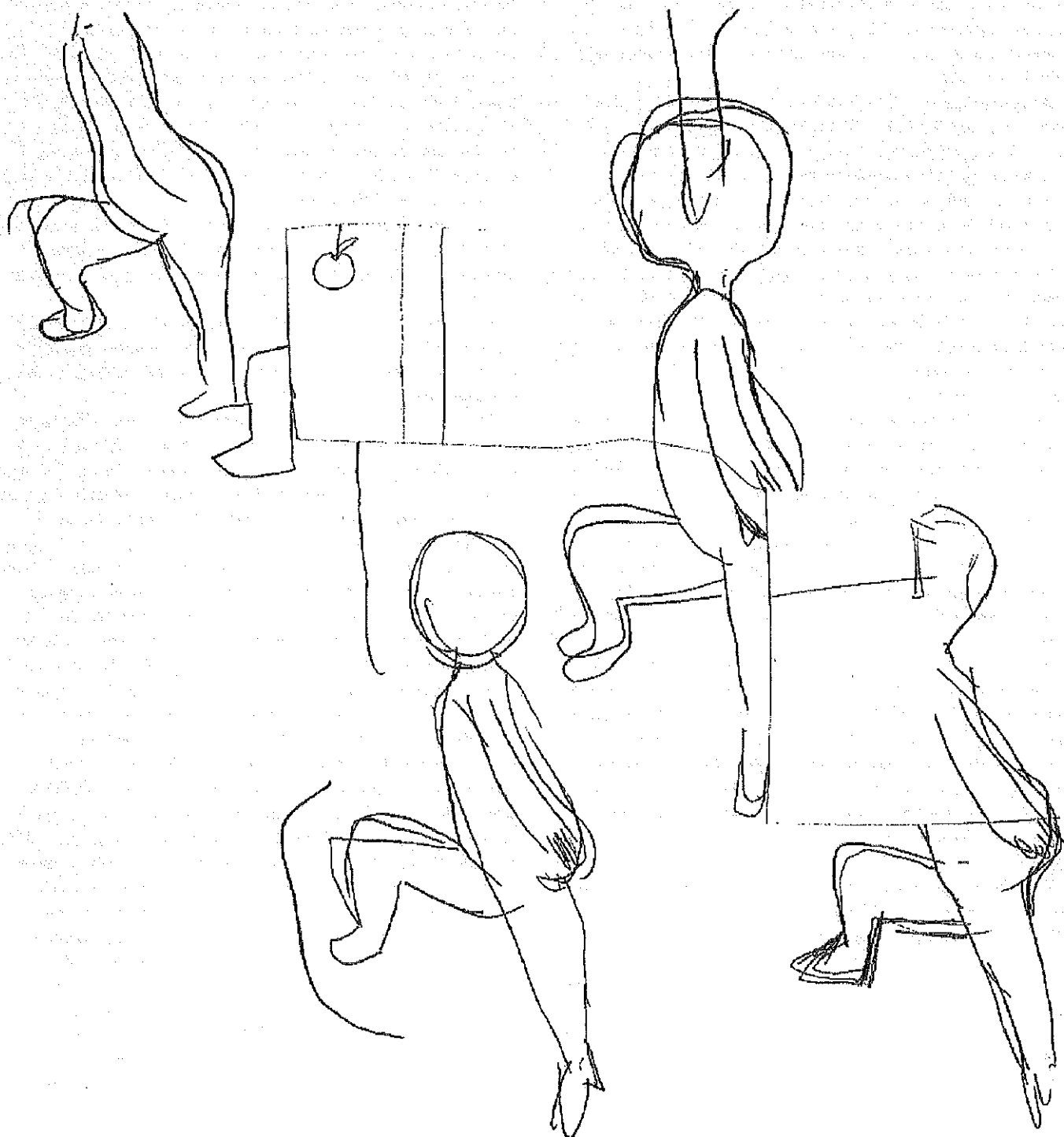
Meg kell újítanunk a közművelődési szakemberképzés tartalmát is. Segíteni kellene a művelődésszervezéssel foglalkozó rétegnek abban, hogy a maga tevékenységének a jelentőségét, a tevékenységének a nehézségeit ismertté tegye. E tevékenység gyakorlásának a rizikó-faktoraira gondolok.

Egy ilyen intézmény munkáját, de akár egy akció szervezését is, a televízió műsorától a jeges esőig, mindenféle dolog befolyásolhatja. Sok minden múlik, hogy a következő alkalomra bárki eljőjön. És a televízió sokkal színesebben, sokkal látványosabban képes a meghívott eseményhez hasonló alkalomról közvetíteni. Persze elmarad belőle a társas élmény. Amit Mérei Ferenc óta még jobban tudunk, hogy mennyire meghatározó tud lenni. Együtt lélegezni egy közös aura alatt.

A képzés kapcsán át kellene mindezeket gondolni. Beleértve azt is, hogy meg kell tanulni és tanítani a közművelődési tevékenység igazolt hasznosulásának a növelését, megszólalni a hitelesség szintjén.

Ez a szakma magától értetődőnek vesz olyan dolgokat, amik egyáltalán nem magától értetődők. Belcselejtkezik tevékenységébe, a külső tájékoztatásra már nincs ideje, ereje gondolni. Pedig ez lenne az alapja a szakma méltányolt elismerésének. Ha magunk nem hívjuk fel a figyelmet, és nem segítünk értékelni ennek a munkának a méltóságát, azok kevésbé fogják megtenni, akikért tevékenyek vagyunk, mert ezt ők is magától értetődőnek veszik, beleértve azt is, hogy ez nekik jó. Hogy ez ne csak a publicisztika, a tájékoztatás szintjén jelenjen meg, csak a szakmán, és az önmagáról alkotott képen múlik.

Mátyus Aliz

A KÖZMŰVELŐDÉSI FŐOSZTÁLY SZAKIGAZGATÁSI TEVÉKENYSÉGÉNEK ALAPELVEI, KIEMELT CÉLJAI, FELADATAI A KORMÁNYPROGRAM ÉS AZ 1997. ÉVI CXL. TÖRVÉNY MEGVALÓSÍTÁSÁBAN

Alapelvek

Kulturális kincseink, szellemi örökségünk megismerése, megóvása, gyarapítása, művelődési hagyományaink gyakorlása, fejlesztése azonosságtudatunk, felelős szabadságunk, személyes méltóságunk, világban való tájékozottságunk, jövőalkotásunk tudatosságának forrása.

Az élethosszig tartó képzésben, művelődésben való részvételi emberi jog, feltételeinek biztosítása az állam és az önkormányzatok kötelezettsége, a polgárok szabadsága.

Az élethosszig tartó művelődés tevékenységeinek sokfélesége a hatékony, az értékekben gazdag lét, az életminőség gazdagításának biztosítója.

A harmadik évezredhez, Államalapításának 1000. évfordulójához érkező Magyarország közművelődésének támogatása, kiemelt szellemi beruházás, a társadalom dinamizálásának, az életeseély, az életminőség formálásának, a képességfejlesztő népesség növelésének, az ország, a települések népességmegtartó-képességének eszköze, közcél, közérdek.

A közművelődés ágazati irányításának speciális jellege megköveteli a folyamatokat befolyásolni tudó, jogokkal, kötelezettségekkel és hatáskörrel rendelkező fórumok összehangolt fellépését, közös aktivitását, folyamatos együttműködését.

A minisztérium, az önkormányzatok közművelődést támogató tevékenységében erősíteni kell a helyi aktivitást, érdekeltiséget növelő, rásegítő jellegűt.

A közművelődés tényleges súlyának és szerepének megfelelő figyelmet kell kapnia a kormány és tárca kulturális stratégiájának kialakításában.

A kormányprogram gazdasági, igazgatási, kulturális-közművelődési koncepciója támogatja "A kulturális javak védelméről és a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről" szóló 1997. évi CXL. törvény célkitűzéseinek megvalósítását.

Kiemelt célok

A kulturálisan kettészakadt ország művelődési egyenlőtlenségeinek csökkentése.

A kistérségek, a hátrányos térségek közművelődésének kiemelt támogatása.

A közösségi művelődéshez szükséges, méltó és korszerű feltételek biztosítása.

A közművelődés körébe tartozó szellemi örökség, a művelődő, az értékőrző és alkotó közösségek, tevékenységek számbavétele, kistérségi, megyei, országos, nemzetközi jelentőségük méltatása, közismertté tétele.

A helyi önkormányzatok közművelődési rendeleteinek alkotásához, hatékony megvalósításához, a közművelődés színvonalának, tevékenységi köreinek fejlesztéséhez, az új művelődési szokások, szellemi mozgalmak támogatásához felkérés alapján tevékenykedő, országos szakértői kör, szakfelügyelő és támogató rendszer, a Magyar Művelődési Intézet és a megyei közművelődési szakmai tanácsadó és szolgáltató intézmények segítő lehetőségeinek, nyilvánosságának biztosítása.

Az ismeretszerző, az amatőr alkotó, a hagyományörző közösségek tevékenységét, az önkormányzatok közművelődés-

támogató érdekeltiségét ösztönző pályázati támogatások rendszerének működtetése.

A közművelődésben dolgozók rendszeres szakmai továbbképzésének szervezése, anyagi támogatása.

A folytonos tanulás, művelődés, az emberi erőforrások fejlesztésének társadalmi szükségszerűségének hangsúlyozása, jelentőségének, elismertetésének növelése.

Új feladatok

Ki kell alakítani az önkormányzatok működését befolyásolni tudó megyei és központi igazgatási szervekkel és az önkormányzati szövetségekkel a kapcsolattartás rendjét, formáit és fórumait, mivel a kulturális szakigazgatás körébe tartozó közművelődési tevékenységek elsősorban a helyi önkormányzatok feladatellátásának keretében valósulnak meg.

Meg kell újítani a közművelődési statisztikát, és biztosítani kell gyors összesítést és nyilvánossá tételét, mivel csak alapos, széleskörű és naprakész tájékozottság birtokában lehet megfelelő szakmaisággal részt venni a szakigazgatási döntések előkészítésében.

Meg kell szervezni a közművelődési szakfelügyelet rendszerét, éves program alapján végrehajtott vizsgálatok tapasztalatait folyamatosan fel kell dolgozni, nyilvánossá kell tenni.

Növelni és célirányossá kell tenni a különböző településtípusok közművelődéséről a közvetlen ismereteket, szervezetté kell tenni az önkormányzatok testületi ülésein való részvételt, természetesen kell gyűjteni és rendszeresen nyilvánossá kell tenni a különböző típusú települések önkormányzatainak közművelődési tárgyú dokumentumait: a közművelődési rendeleteket, az intézményi munkatervet.

Ki kell munkálni a központi telematikai program közművelődési intézményeket érintő fejlesztési céljait, pályázati rendszerét.

Gondozni kell az Országos Közművelődési Információs Rendszer projekt megvalósítását.

Létre kell hozni a Közművelődési Főosztály mellett különböző tanácsadó testületeket.

Ki kell alakítani a központi, a szakmapolitikai törekvésekről önkormányzatok és a közművelődési feladatellátást vállaló szervezetek tájékoztatói fórumait és rendjét.

Kezdeményezzük, hogy a tartós egészségkárosodásban szenvedő mozgássérültek, siketek és nagyothallók egyenértékű állampolgárként vehessenek részt kulturális eseményeken, hozzájuthassanak a kulturális szolgáltatásokhoz, javakhoz.

A civil szférát érintő kérdésekben tanácsadó, véleményező feladatokhoz szükséges egy civil társadalmat reprezentáló közművelődési fórum létrehozása.

Meg kell oldani a Népi Iparművészeti Gyűjtemény országos múzeummá alakítását.

Az Általános Művelődési Központok, a többcélú intézmények közművelődési tevékenységének fejlesztése érdekében az intézmények által pályázható alapot kell létrehozni.

Kiemelt feladatok

Folyamatos és állandó munkakapcsolatot kell kialakítani az Országgyűlés szakbizottságaival, a Belügyminisztérium érintett szervezeti egységeivel. Együttműködési programot kell kidolgozni szakigazgatási képviselői folyamatossága érdekében: a megyei közigazgatási hivatalokkal, a jegyzői fórumokkal, az önkormányzati szövetségek kulturális bizottságaival, a közművelődési intézményeket és öntevékeny szervezeteket képviselő országos szervezetekkel, a Kulturális Érdekegyeztető Tanáccsal.

Hatékony munkakapcsolattá kell alakítani a tárca szervezeti egységeivel tartott együttműködéseinket.

A közművelődési tevékenység fejlesztése, eredményes ösztönzése érdekében az összes irányítási eszköz (jogi szabályozás, pénzügyi támogatás, szakmai segítség) egyidejű, egymással összefüggő alkalmazására kell törekedni.

Az 1997. évi CXI. törvény és a követő rendeletek hatékony érvényesülése érdekében munkaértekezletekkel, továbbképzésekkel, állásfoglalások-útmutatók-irányelvek kiadásával folyamatosan segíteni kell a jogalkalmazókat.

Az érdekeltség-növelő központi támogatások elosztásánál figyelembe kell venni, hogy a pályázók közművelődési feladatellátása milyen mértékben felel meg a jogszabályi követelményeknek.

A megnövekedett fejezeti kezelésű előirányzatokból több új – elsősorban az intézményhálózat reorganizációját elősegítő – érdekeltség-növelő pályázati programot kell meghirdetni.

Pályázati rendszerű, pénzügyi támogatással járó miniszteri elismerési formát kell kimunkálni a közművelődési feladatellátásban újszerű kezdeményezéseket, magasfokú szervezethez, racionális társulásokat, példamutató helyi igazgatási megoldásokat produkáló helyi önkormányzatok részére.

Ki kell alakítani az anyanyelvi kultúra ápolása, a kulturális örökség védelme, jeles évfordulók, a Millennium méltó ünneplése érdekében a közművelődési intézmények szerepvállalásának, pályázati támogatásának konkrét formáit, megvalósításukban központi irányító, szervező szerepet kell vállalnunk.

Szakmai segítséssel gyorsítani kell a megyei önkormányzati kötelező közművelődési tanácsadást és szolgáltatást ellátó szervezetek kiépítését.

Az 1997. évi CXI. törvényből származó önkormányzati feladatok végrehajtásához a szakterület megfelelő működését akadályozó jogszabályok módosítását, illetve a működést segítő új jogszabályok alkotását kell kezdeményezni.

A miniszter feladat- és hatáskörére vonatkozó jogszabályok, az ágazati irányítás felelőssége alapján figyelemmel kell kísérni az önkormányzati feladatellátás jogszerűségét, fel kell lépni a jogszabályoknak nem megfelelő gyakorlattal szemben.

Az intézményműködtetés, létesítés, intézményi integrációk, társulások kérdésében tényfeltáró, helyzetlemező és fejlesztési iránymutatással kell segíteni a települési önkormányzatokat.

A szakfelügyelet szolgáltatásaival segítséget kell nyújtani az önkormányzatok törvény szerinti közművelődési feladatainak ellátásához, a példaértékű helyi kezdeményezések nyilvánosságának biztosításához.

A lehetséges gazdasági növekedés feltételeinek és irányainak ismeretében a közművelődési intézményhálózata részt kell hogy vegyen az önfoglalkoztatást, a gazdaságot segítő, a munkaerőpiac rugalmasságát növelő át- és továbbképzési, szakképzési felnőttoktatási tevékenységben.

Fel kell mérni a volt szakszervezeti és munkahelyi intézmények tevékenységi és gazdálkodási helyzetét, a közművelődési

feladatokat is ellátó többfunkciójú intézmények tevékenységi, gazdálkodási és foglalkoztatási helyzetét.

A kultúra közvetítésének, befogadásának és művelésének jelentős fóruma és formája a civil társadalom, az egyesületek, alapítványok sokasága. Számukra, az önkormányzatok érdekeltség-növelő támogatására kiírt pályázatok keretein belül meghatározott összeget kell biztosítani elsősorban azon kistélepüléseken, ahol közművelődési intézmény nem működik.

Csökkenteni és egyszerűsíteni kell a működési feltételek és pályázati lehetőségek bürokratizmusát. Képzéseket szükséges biztosítani az egyszerűsített és mindenki által könnyen megtanulható és elvégezhető pénzügyi és könyvelési feladatok megtanítására.

Az 1998. évi önkormányzati választások szükségessé és indokoltá teszik a kisebbségi önkormányzatok közművelődési feladatellátásának kiemelt módszertani segítségét.

Munkakapcsolat kialakítása szükséges a közművelődésben érintett kormányzati szervezetekkel, különösképpen az Oktatási Minisztériummal, a Honvédelmi Minisztériummal, és a nem kormányzati szférához tartozó, közművelődési intézményt, amatőr művészeti csoportot fenntartó és működtető társadalmi szervezetekkel.

Átgondolt és megfontolt stratégia kidolgozása szükséges a tömegkommunikációs rendszerekkel való együttműködésre annak érdekében, hogy a közművelődés eredményei és elképzelései, kiemelkedő eseményei nagyobb nyilvánosságot kapjanak.

Meg kell őrizni a határon túli magyarsággal kialakult kulturális kapcsolatok gyakorlatát, igényeikhez igazodva az együttműködés szélesítése és fejlesztése fontos feladat.

A közművelődési tevékenységek támogatásának összehangolása érdekében együtt kell működni a Nemzeti Kulturális Alap Népművészeti és Közművelődési szakkollégiumainak kuratóriumaival, számukra szakmai elemzéseket, ajánlásokat kell készítenünk.

Fejlesztünk kell az együttműködést az egyházak közművelődési intézményeivel, művelődési mozgalmaival, segítségüket kell kérnünk a Millenniumi ünnepségekre való felkészüléshez.

Érdekeltség-növelő pályázatok rendszerével ösztönözni szükséges a települési, regionális, tájegységet képviselő hagyományörző és amatőr művészeti szakmai fórumok, bemutatóalkalmak szervezését, a helyi hagyományokat feldolgozó gyűjtéseket, kiadványok megjelentetését.

A NKÖM Civil kapcsolatok és Hazai Kisebbségek Osztályával együttműködésben közreműködünk a hazai nemzeti és etnikai kisebbségek közművelődési tevékenységének fejlesztését célzó és kulturális autonómiájuk kiépítését segítő feladatok megvalósításában.

Közösen kimunkált pályázati kiírások és bírálati szempontok alapján elő kell segíteni az országos közművelődési szervezetek, a népfőiskolai mozgalom, a TIT közművelődési tevékenységének fejlesztését.

Támogatni kell a közművelődési intézmények és szervezetek környezeti nevelő munkáját, szorgalmazzuk a tárcaközi kapcsolatokban tevékenységük anyagi támogatását.

Ösztönözzük a közművelődési szakterülettel összefüggő kulturális turizmus fejlesztését, együtt kell működni az illetékes intézményekkel és szervezetekkel.

Az anyanyelvi kultúra védelme és fejlesztése érdekében támogatjuk és bővítjük a közművelődési intézmények és civil szervezetek nyelvművelő és nyelvi ismeretterjesztő tevékenységének körét.

Szorgalmazni kell a Magyar Művelődési Intézet székházának rekonstrukcióját.

A Magyar Művelődési Intézet alapító okiratában megfogalmazott kötelezettségek teljesítésének hatékonyságát növelni kell, különös tekintettel a helyi önkormányzati feladatellátók számára biztosított tanácsadás, szolgáltatás, valamint a hálózatszervező-fejlesztő munka terén.

A Magyar Művelődési Intézet szolgáltatásainak körét bővíteni kell a civil szervezetek és a lakosság részéről induló kezdeményezések támogatásának feladataival.

Az MMI-vel és a Népművészeti Egyesületek Országos Szövetségével együttműködve fel kell mérni az alkotóházak, a kézműves házak, az alkotótelepek, műhelyek állapotát, érdekeltégnövelő pályázati alapot kell képezni rekonstrukciójuk, állagmegóvásuk támogatására.

Közre kell működni a magyarországi felnőttoktatás kutatásban, elemezni kell a közművelődésben megvalósuló felnőttképzés tartalmi jellemzőit, résztvevői körét, funkcióit, adatait.

A Magyarország kulturális életében a közművelődés jelentőségének bemutatásához, a hazai közvélemény és kulturális turizmus orientálásához, az európai országok tájékoztatásához szükséges naprakész magyar és angol nyelvű kiadványt készíteni. A kiadványnak adatokat kell közölni a közművelődés helyzetéről, eredményeiről, struktúrájáról, költségvetési támogatásáról, a minisztérium támogató prioritásairól, a Magyar Művelődési Intézet tevékenységi köreiről, szakmai szerepéről, rendezvényeiről, a megyei művelődési központok és a közművelődési társadalmi szervezetek kiemelkedő fesztiváljairól, az évi rendszerességű jelentős közművelődési eseményekről.

A Magyar Művelődési Intézet kiemelt feladata 2000-re az amatőr művészeti ágak szervezetéről, értékrendjeiről, nemzetközi kapcsolatairól, a szakterületek fejlesztési elképzeléseiről statisztikai kimutatás, szociológiai elemzés készítése.

A Magyar Művelődési Intézetben szükséges kialakítani egy központi adatbázist a közművelődési szervezetek, intézmények, nem kormányközi szervezetek (NGO) nemzetközi együttműködéseiről, testvérvárosi / - megyei megállapodásokról.

Millenniumi kiemelt feladatok

Az ünnep programjainak kimunkálásában támogatni kívánjuk a Magyar Millennium Emlékbizottság tevékenységét.

2000-re pályázati alapot kell elkülöníteni a közművelődés helyi, megyei millenniumi ünnepeinek feladalfinanszírozására.

A Honismereti Szövetséggel közösen 2000-re meg kell szervezni a felmerülő rendszerű Millenniumi Gyermek és Ifjúsági Országos vetélkedőt.

2000-ben lesz a Bartók Béla XIX. Nemzetközi Kórusverseny, a kortárs kórusmuzsika legfontosabb seregszemléje Európában. A Millenniumhoz kapcsolódó művek megíratását kívánja kezdeményezni a Közművelődési Főosztály támogatásával a verseny Művészeti Bizottsága.

2000-ben lesz a II. Kodály Zoltán (nemzeti) Kórusverseny. Zeneszerzési verseny kiírását, az alkalomhoz kötődő (és hiányzó) kottagyűjtemény kiadását kezdeményezzük.

2000-ben ünnepi megalakulásának 30. évfordulóját a több mint 120 000 főt összefogó KÓTA. Fesztiváljait, konferenciáikat pályázati alapról támogatjuk.

Ösztönözni kívánjuk az amatőr művészeti mozgalmak millenniumi programjait.

A kecskeméti Európa Jövője Egyesület 2000-re tervezett Nemzetközi Gyermektalálkozója, "Magyarország Öröme" cím-

mel kerül megrendezésre az Európai Unió, az Európa Tanács, a Közművelődési Főosztály erkölcsi és anyagi támogatásával.

Nemzetközi feladatok

A társadalmi szervezetek működési támogatására szolgáló NKÖM keret közművelődési pályázati alapról biztosítani kívánjuk a határon túli magyar szervezetekkel való kapcsolattartás és a nemzetközi kapcsolatok – levelezések, faxok – folytatásának segítségét, ösztönzését.

Az Európai Folklór Központ magyar szellemi örökség értékeinek külföldi megismertető tevékenységét, működését ösztönözni, segíteni kell.

Az európai uniós tárgyalások előtt Magyarországnak ki kell alakítani azokat a közművelődési szempontból jelentős regionális egységeket, amelyek képesek befogadni az uniós segélyeket és támogatásokat.

Feladatunk lesz az eurorégiók működésének ismertetése, az EU kultúratámogató intézkedéseinek elemzése, terjesztése, tájékoztatás biztosítása az Ariane, Raphael és a Kaleidoscope programok helyébe lépő új keretprogramról, az "Agenda 2000" lehetőségeiről.

Fontos feladat az UNESCO az "Emberiség élő kincsei" című programjához a közművelődési szakterület csatlakozásának, képviselőinek megszervezése, közreműködés az "Európa: Közös örökségünk" című, Európa Tanács által 1999-re meghirdetett kampányban.

Elő kell segíteni a magyar Kormány és az UNESCO megállapodásainak megvalósítását.

Az EU csatlakozásra való felkészülés jegyében, közre kell működnünk a tagországokkal közös fejlesztési lehetőségek feltárásában és ezekre épülő konkrét közművelődési programok létrehozásában.

Elő kell segíteni a közművelődési intézmények, civil szervezetek nagyobb arányú részvételét az EU programokban (Kaleidoscope, Raphael, Ariane).

Közre kell működnünk a különböző nemzetközi szervezetekben az EU országokkal és a közép-kelet-európai országokkal való közös képviselő és együttműködés lehetőségeinek feltárásában és azok megvalósításában.

Ösztönözzük az európai szintű együttműködés szempontjából jelentős szakmai konferenciák, szimpóziumok hazai megrendezését, a hasonló külföldi rendezvényeken, tanulmányutakon a szakterület képviselőinek, szakértőinek részvételét.

A külföldi Magyar Kulturális Intézetek munkáját közművelődési programok kínálatával és szervezésével támogatjuk.

A külföldi Magyar Kulturális Intézetekkel való együttműködés keretében közreműködünk a volt szocialista országokkal megszakadt ill. megszűnt kulturális kapcsolatok újrafelvételében és együttműködés megújításában.

Teljesítjük a nemzetközi szakmai szervezetek munkájában való részvétellel járó kötelezettségeket (nemzetközi tagdíjak, kiküldetések és fogadások), támogatjuk a közművelődési intézmények, szervezetek új nemzetközi szakmai szervezetekbe való belépésre irányuló törekvéseit.

A rendelkezésre álló pénzügyi feltételek függvényében lehetővé tesszük, hogy a kiemelkedő jelentőségű külföldi rendezvényeken az érintett ágazat élvonalába tartozó egyéni alkotók és művészeti csoportok képviseljék Magyarországot.

Budapest, 1998. október 26.

Dr. Gelencsér Katalin

EGY RENDHAGYÓ TÖRVÉNY KELETKEZÉSTÖRTÉNETE*

Komoly összehasonlító – politológiai – jogszociológiai disszertáció tárgya lehetne az, hogy az emberiség történelmének törvények által (is) kormányzott társadalmában rendszerváltoztatásonként milyen preferenciák mentén módosítja a politikai elit a régi, meghaladni kívánt törvényeket. E műben bizonyára testes fejezet szenteltetik majd a Kelet-Közép-európai politikai-gazdasági-kulturális metamorfózisoknak, aholis – egyebek mellett a későbbi korok társadalomkutatóinak goumandjai kedvéért – rendhagyó módon a haláslélekből készítették akváriumot.

Magunk e nagy munka elkészítésére itt és most aligha vállalkozhatunk. Feladatunkat csupán abban látjuk, hogy végig kísérjük a legújabb kori magyar parlamenti demokrácia nyolcadik évében "A kulturális javak védelméről és a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről" névre keresztelt 1997. évi CXL. törvény keletkezéstörténetét. Pontosabban részletesen ennek is csupán az egyik – a közművelődésről szóló – részét.

Az eredetileg egyébként is külön-külön kodifikálni szándékolta szakterületek egyidejű bemutatása szétfeszítené a kötet kereteit. A törvény létrehozásában szerepet játszó ideológiai, politikai, érdekképviselői és szakmai szempontok szerint elkülöníthető csoportosulások érdeklődéseinek bemutatására viszont kétségkívül annak a huszonegy-néhány paragrafusnak a megszületése alkalmas elsősorban, mely ma már a szűkebb értelemben vett – vagyis a könyvtárakon, múzeumokon inneni – közművelődést szabályozza Magyarországon.

Munkánk során először is röviden áttekintjük a közművelődési szakterület közelmúltbeli hazai szabályozásának történetét. Ezt követően kerítünk sort a jelentősebb rendszerváltó politikai pártok szakterületet érintő elképzeléseinek bemutatására. Mivel a törvény végül is a második szabad parlamenti ciklusban látott napvilágot, valamelyest részletesebben ismertetjük a szociál-liberális pártok programjaiban, majdán pedig a kormányprogramban szereplő téziseket.

A törvény – ahogy azt a címben előre hocsájtottuk – valóban rendhagyó. Lényegének korrekt ábrázolásához egyrészt a konkrét kodifikációs fázist megelőző periódus curriculum vitae-jének áttekintése elengedhetetlen. Sok olyan törvényt ismerünk (ld. pl. a MAPI-füzetek I. kötetében a Területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvényről készült elemzést), amely jobbra a parlamenti procedúrákat megelőző – többé, ill. kevésbé dokumentálható – alkumechanizmusok informális kompromisszumainak eredményeit viseli magán. Olyat azonban már kevesebbet jegyez a hazai jogtörténet, amelyet lényegében a törvény tárgyát képező szakma, nem utolsósorban annak érdekképviselője kényszerített végül is kodifikációs fázisba, sikere okán pedig a folyamat dokumentumait nyilvánosságra is hozta. Tette mindezt ráadásul a viszonylagosan ritkán alkalmazott kivételes eljárás kikényszerítésével.

Törvényünk a legújabb kori magyar demokrácia többpárti parlamentjeiben sorrendben a 878., a kivételes eljárásban születettek sorában pedig pontosan az 50. a sorban. A rendszerváltás tűzoltómunkáját végző Antall-Boross-éra parlamentje 38 kivételes eljárásban előkészített törvényt hozott, a második ciklus ideje alatt – törvényünket is beleértve – 12 ilyen eset fordult elő.

Témánk szempontjából mindez azért jelentős, mert ezen eljárás eredményeképpen a parlamenti bizottság keretében – vagyis annak szó szerinti jegyzőkönyveiben jól dokumentáltan – folyt le mind a szakmai, mind pedig a politikai vita. Tanulmányunk korábbi fejezetei ennek az indulatokban egyáltalában nem szürkölködő vitának a legjelentősebb

csomópontjairól, végül a belőlük levonható következtetésekről, s a törvény hatályosulása óta eltelt időszak első működési tapasztalatairól, és a pártok egyebek mellett ezekből is levont program-módosulásairól szól.^{**}

A törvényi szabályozás előzményei

Nem előzmény nélküli a művelődésügyről szóló törvény hazánkban, hisz amíg a szakma, az érdekvédelem, a minisztériumok és a pártok keresték a mindenki által elfogadhatónak látszó megoldást, még érvényben volt az "1976. évi V. törvény a közművelődésről". Az időközben bekövetkezett társadalmi, politikai, gazdasági változások, s nem utolsósorban a szakma önmeghatározó törekvései következtében e törvény még a 80-as években is túlhaladottnak számított, a 90-es évektől pedig már egyenesen tragikomikussá vált...

Néhány szempontból érdemes közelebbről megvizsgálni a törvényt, hisz vannak e területnek törvényszerűségei, amelyek politikai rendszerektől függetlenül kell, hogy működjenek. Ezek a közművelődési tevékenység meghatározása, a feladatot ellátó intézmények köre, a finanszírozás, irányítás mikéntje, a személyi feltételek biztosítása, a társadalmi szervezetek jelenléte a folyamatban. De mielőtt odáig jutnánk a dokumentum olvasásában, hogy ezeket az alapfogalmakat tisztázzánk, a törvény célja világossá teszi számunkra, hogy itt nem csak egy szaktörvényről van szó: "a törvény célja, hogy meghatározza azokat az alapvető jogokat és kötelezettségeket, amelyek elősegítik a fejlett szocialista társadalmat tudatosan építő, műveltségüket és szakmai képzettségüket folyamatosan tökéletesítő, szocialista világnézeti és magatartású személyiségek és közösségek létrejöttét, az állampolgárok művelődési igényeinek felkeltését, továbbfejlesztését és kielégítését".

Ideológiai fogantatású a törvény, s alaposan és körültekintően határozza meg az egyes intézmények és szervezetek kötelezségeit, hogy megvalósíthassa saját ideológiáját, s hoz be egyes paragrafusokkal tiltásokat és megszorításokat, amelyekkel lehetetlenné tesz minden kezdeményezést, amely nem ezt az ideológiát szolgálja. Nézzük, miként is vélekedik a törvény az említett szakmai törvényszerűségekről. A közművelődési tevékenységet széles körben fogalmazza meg, hisz beleérti a művészeti, a társadalomtudományi, természettudományi, műszaki, mezőgazdasági, egészségügyi, környezeti kultúrát, az életmód, az ízlés fejlesztését, az állampolgári ismeretek bővítését, a szakmai képzettség megújítását, a kulturált szórakozást, a hagyományőrzést, az amatőr alkotóközösségeket és a nemzeti és egyetemes kultúrák értékeinek elsajátítását. Mindezeket a tevékenységeket viszont a szocialista társadalom építésének szolgálatába állítja, s ezt a szándékát – a szocialista szólamok folyamatos hangoztatásán túl – érvényre is juttatja a finanszírozás és irányítás pontos mikéntjének megfogalmazásával.

A közművelődési anyagi feltételeinek biztosítását állami feladatnak határozza meg a törvény, amelynek összhangban kell lennie a népgazdaság fejlődésével és a társadalmi igényekkel, a településeken elsősorban a tanácsok feladatai közé sorolja a közművelődés anyagi hátterének biztosítását, de komoly kötelezettségeket ró a munkahelyekre is: vállalatokra, szövetkezetekre, valamint az akkori társadalmi szervezetekre – a Hazafias Népfront-ra, a szakszervezetekre, a KISZ-re. A finanszírozási kötelezettségek mellé rögtön deklarálja az irányítás, az ellenőrzés szocialista szellemében történő megvalósítását is. Ahogy a finanszírozás, úgy az irányítás is állami feladat, amelyet a Minisztérium lát el, megvalósítva a közművelődés központi irányítását. A területi és helyi tevékenység irányítását a Minisztérium tanácsok útján végzi, akiknek ebben a feladatban együttműködési kötele-

*A Tanulmány egy rövidebb változata a "Parlamenti pártok és törvényhozás 1997-98" című (MAPI-füzetek 2.) tanulmánykötetben jelent meg 1999 tavaszán a United States Information Service és a Holland Királyság Nagykövetsége támogatásával. Szerk.: Lánosi András.

** Munkánkhoz a szövegben külön hivatkozott párt- és kormányprogramokon túl a Közgyűteményi és Közművelődési Dolgozók Szakszervezetének megfelelő helyen citált dokumentumgyűjteményét használtuk fel elsősorban. A parlamenti munka során keletkezett egyéb dokumentumok és statisztikák rendelkezésre hozásában a Parlamentűi Könyvtár Deák-teremének, továbbá a Képviselői Irodaház Tájékoztató Központjának munkatársai voltak segítségünkre. Villám Judit, Bagi Ibolya és Tóth Tamás közreműködését külön megköszönjük.

zettségük van a szintén finanszírozási szerepet is vállaló vállalatokkal, szövetkezetekkel. A törvényben a társadalmi szervezetek, egyesületek nem szabad kezdeményezőként, vagy akár kontrollként szerepelnek, hanem a tanácsok irányító munkájának támogatására szolgáltatóknak fel. Kategorikusan fogalmaz a törvény a közművelődést szolgáló intézményekről is. Alapintézményként a művelődési házakat és a közművelődési könyvtárakat határozza meg, amelyekre változatos feladatokat testál. Az amatőr mozgalmak, önművelő körök, ifjúsági klubok, tanfolyamok, szakkörök, helytörténeti, honismereti törekvések segítése, szervezése, a felnőttoktatás, a szabadidő hasznos eltöltésének szervezése mind-mind az ő feladatuk. Az alapintézményeken túl kiterjed több intézménytípus felelősségére és kötelezettségeit állapít meg számukra: a könyvkiadás, a sajtó, a rádió, televízió a terjesztésben és tájékoztatásban felelős, a művészeti intézmények támogatják a szocialista ízléshez méltó műalkotások létrejöttét és népszerűsítését, az amatőrmozgalmakat módszertani tanácsokkal támogatják, igényes kritikával segítik elő a megfelelő tájékozódást a művészeti életben. A tudományos egészségügyi intézetek, a múzeumok kötelesek saját szakterületükön elvégezni az ismeretterjesztést, a szórakoztató intézmények pedig az igényes műsorokról és a folyamatos ellenőrzésről gondoskodnak. S mindezek érdekében világosan megfogalmazza a személyi feltételeket is. Azon túl, hogy az oktatás keretében történik a szakemberek képzése, akik továbbképzéséről is az állam gondoskodik, minden értelmiségi köteletségévé teszi, hogy szakmai, világnézeti, politikai felkészültségét hasznosítva tevékenykedjen a közművelődés érdekében. A társadalmi munkát pedig a munkáltatónak nemcsak tolerálni, de támogatni és elismerni is kötelessége. A törvény hatályba lépése után különböző ajánlások, irányelvek születnek az MSZMP KB, a KISZ, a szakszervezetek, a Népfőnt részéről, amelyek továbbá részletezik a közművelődés feladatait, s ezzel párhuzamosan természetesen az irányítás, ellenőrzés különböző módzatait is. Így a Minisztertanács 1035/1976 (XI. 13.) Mt.h. számú határozata is felvonultat egy feladattervet – intézmények együttműködése, lakótelepi, körzeti művelődési házak építése, az ifjúság művelődésének kiemelt kezelése, a közművelődési szakemberek emelt létszámban történő képzése –, de meghatározza a folyamatos ellenőrzés – munkatervet, kiadványok tanácsai engedélyeztetése, a pénzeszközök rendeltetésszerű (a szocialista társadalom építése) felhasználásának központi és helyi kontrollja – különböző módzatait is. Az nem ennek a dolgozatnak a feladata, hogy a kívánt és a valós működést elemezze, vagy az, hogy mennyire volt beletörődő, s mennyire a korlátait feszítő a szakma; s hogy ki és mennyire volt támogatója avagy éppen a saját eszközeit kihasználva reformere az elvárt kultúrpolitikának. Annyi biztos, hogy a mai napig nem tisztult le az intézményrendszer tevékenységének értékelése, s az állami szerepvállalás, a finanszírozás mikéntje mellett épp ez az a kérdés, amelyben óriási különbségek fedezhetők fel az egyes pártok kultúrpolitikai programjai között, befolyásolva még napjaink közművelődési intézményrendszerének minőségét is.

A törvényalkotás idején életben volt tehát egy 1976-os törvény, amely jogilag és tartalmilag már túlhaladott volt, de időközben születtek újabb törvények, módosítások és kormányrendeletek, amelyek részben érintették az általunk vizsgált területet is.

A törvényi szintű szabályozást kötelezővé teszi az 1987. évi XI. törvény, amelynek 5. §-a előírja, hogy az állampolgárok jogai és kötelességei körében törvényben kell szabályozni az oktatást és a közművelődést.

Már a feltételrendszer pontosabb megfogalmazásához visz bennünket közelebb az 1992. évi LXV. törvénnyel kiegészített és az 1994. évi LXIII. törvény a helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény módosítása, valamint az 1991. évi XX. törvény a helyi önkormányzatok és szerveik, a köztársasági megbízottak, egyes centrális alárendeltségű szervek és hatásköréről szóló törvények.

Az 1990. évi LXV. törvény feladatmeghatározó elemet is tartalmaz, a 8. §-ban az önkormányzat feladatának tűzi ki a közösségi tér (nem intézményi) biztosítását, és a közművelődési, művészeti tevékenység támogatását. Ugyancsak kötelezi a települési önkormányzatot a lakosság önszerveződő közösségeinek támogatására, s az azokkal való együttműködésekre.

A törvény értelmében az önkormányzat maga határozza meg – a lakosság igényei alapján és anyagi lehetőségeitől függően –, hogy a feladatokat milyen mértékben és módon látja el.

E törvény 9. §-a értelmében a képviselőtestület a feladatkörébe tartozó közszolgáltatások céljából önkormányzati intézményt alapíthat.

A helyi önkormányzatok és szerveik feladat- és hatásköréről szóló 1991. évi XX. törvény 107. §-a előírja, hogy a művelődési és igazgatási feladatok között a települési önkormányzat köteles a közművelődési tevékenység és szolgáltatások közösségi színteréül szolgáló helyet biztosítani. E tevékenység irányítási és ellenőrzési feladatait, az önkormányzati szervezetek fenntartását és működtetését pedig a 111. §. a képviselőtestület, illetve a közgyűlés feladat- és hatáskörébe utalja.

Ugyanezen törvény 122. §-a a közművelődés központi ágazati irányítására tér ki, amelynek értelmében: a művelődési és közoktatási miniszter hatásköre kiterjed a törvény hatálya alá tartozó közművelődési tevékenységre, függetlenül attól, hogy a tevékenységet folytató közművelődést szolgáló intézmény milyen szervezetben, szervezeti alárendeltségben működik.

Az államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. törvény rendelkezik a közművelődést is érintő állami feladatvállalásról és pénzügyi rendszeréről, a költségvetési gazdálkodás keretei között működő közművelődési intézmények gazdálkodásáról.

A terület személyi feltételeiről rendelkezik a 150/1992. Kormányrendelet, mely a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény végrehajtásáról a művészeti, a közművelődési és a közgyűjtésményi területen dolgozó közalkalmazottak jogviszonyával foglalkozik. Ebbe a körbe sorolható az egyes kulturális közalkalmazotti munkakörök betöltéséhez szükséges képesítési és egyéb feltételekre vonatkozó 2/1993. (I. 30.) MKM rendelet.

Az 1989. évi II. törvény az egyesületi jogról – akárcsak a Polgári Törvénykönyv alapítványokra kiterjedő változásai – új szervezeti formák megjelenését tette lehetővé a közművelődés területén.

Az eddig felsorolt dokumentumok tartalmilag érintik a kívánt törvényt, két dokumentum pedig a megalkotásra vállalt kötelezettséget.

Az 1994. júliusában megfogalmazott kormányprogram célul tűzi ki a szakmai törvények (könyvtár, levéltár, múzeum, közművelődési intézmények, szerzői jog, film, műemlék, műkincsvédelem és aukciók) előkészítését.

Míg az 1994-es kormányprogramban még csak a törvényelőkészítésre van meg a kormányzati szándék, 1996. márciusában már kötelezettséget vállal a miniszter, hogy a törvénytervezet még az évben benyújtja az Országgyűlésnek. Az előrelépés köszönhető annak a hároméves megállapodásnak, melyet a szakszervezetek – közöttük a KKDSZ – kötöttek a kormánnyal. Az érdekvédelem és a kormány a szakterületet érintő (több) kérdéssel megállapodik, köztük a törvényalkotásról, s az egyeztetés folyamatáról.

Törvények külföldön

Érdekes megnézni, hogy a szakterület törvényi szabályozása milyen képet mutat más országokban. Az szinte általánosságban elmondható, hogy a nyugat-európai országokban a művelődési tevékenységek már a folyamat kezdetekor (XIX. század) többnyire nem iskolarendszerű felnőttoktatási kezdeményezések voltak, amelyeket a hátrányos helyzetű rétegek felzárkóztatását célzó, az esélyegyenlőséget növelő szándék motívált. Hazánkban ugyanebben az időben inkább a nemzeti kultúra értékeinek megőrzése, elsajátítása volt a cél, amelyre kiváló keretet adtak a különböző önművelő, önképző, hagyományápoló körök. Ez, a már történeti hagyományokban rejlő különbözőség fellelhető a jogalkotás gyakorlatában is. A nyugati országok törvényhozói a felnőttoktatás kereteit, az állam, a tartományok, az önkormányzatok felelősségét foglalták jogszabályba, hangsúlyozva az esélyegyenlőség biztosítását. A felnőttoktatást szabályozó törvény több országban kiegészül a művelődés feltételeinek taglalásával. Ausztriában például a – politikai, kulturális, általános és szakmai – felnőttoktatás támogatása állami feladat, a művelődési feladatok megvalósításában kezdeményező, tanácsadói és szponzori feladatai vannak a kormánynak. Finnországban, Franciaországban, Németországban, Svájcban, Olaszországban a felnőttoktatás finanszírozása nagyobb százalékban állami feladat, pontosan meghatározva a tartományok, önkormányzatok anyagi kötelezettségeit is. Franciaországban a törvény külön foglalkozik a szakmai változásokban, kvalifikációban érdekelt, illetve a hátrányos helyzetben lévő, a perifériára szorult társadalmi rétegek művelődési

igényeivel. Olaszországban a kulturális infrastruktúra létrehozása és fejlesztése a tartományok felelőssége, s felhívják a figyelmet az alkotói, öntevékeny körök, a művészeti élet támogatására. Svájcban az országos hatáskörű közművelődési, felnőttoktatási intézmények finanszírozása állami feladat. Egyedül Hollandiában tapasztaljuk az állam távolmaradását a felnőttoktatástól, közművelődéstől. Ezeket a tevékenységeket az állampolgárok magánügyének tekintik, a finanszírozásban nem vállal szerepet, természetesen leszámítva az iskolarendszerű felnőttoktatást.

A nyugati és a magyarországi közművelődési, felnőttoktatási gyakorlat közötti különbségnek történelmi gyökere van. Míg Nyugaton inkább a felnőttoktatás volt hangsúlyos, s egészült ki közművelődési tevékenységgel, addig nálunk a hagyományörzés, az alkotó, művelődő közösség tevékenysége volt a hangsúlyos, majd a felnőttoktatási kezdeményezések sokszor a közművelődéshez csatlakoztak, nemegyszer a szakma volt életrehozójuk. Ez a tény alapvetően befolyásolja a jogalkotások közötti különbséget is.

Pártpolitikák a közművelődésről

A törvény megszületése szempontjából nagyon fontos volt az addigi szabályozás mikéntje, a sürgető szakmai törekvések (melyeket később taglalunk), az érdekvédelem erősítése, a külföldi példák, de talán legérdekesebb a sok-sok vitára alkalmas adó, befolyásoló tényező az egyes pártok kulturális koncepciója, szorosabban véve a közművelődésről alkotott véleményük. A törvényhozás elemzése előtt természetesen annak a két pártnak az állásfoglalása érdekelt számunkra, amelyek az adott ciklusban kormányon voltak. Ha összehasonlítjuk az MSZP és az SZDSZ kampányprogramját a közművelődésről, szinte tűz és víz, ezért is lesz olyan izgalmas az együttműködésük, s ellentmondásokkal teli az SZDSZ-es kultuszminiszter munkálkodása az MSZP többségű ciklusban. Az alapvető különbség a kampányprogramban a közművelődési intézményrendszer, közelebbről a művelődési házak megítélésében rejlik. Mindkét párt programja alapján deklarálja, hogy demokratizálni kell a kultúrát, az állam feladatául a feltételek biztosítását és nem az irányítást tűzi ki, nagyobb mozgásteret szán a civil hagyományörzésnek, fontosnak tartja a nemzeti értékek védelmét, a kultúra szabadságát, autonómiáját. Lényegesnek tartják az állami finanszírozás mellett a piaci viszonyok megjelenését, a mecenatúrát, szponzorálást, a nonprofit szféra jogi szabályozását, s bírálják az előző kormány központosított kultúra-irányítási mechanizmusát. Változásokat sürgetnek és váznak fel, s az MSZP és az SZDSZ másképp látja ebben a helyzetben a művelődési házak szerepét.

Az MSZP célul tűzi ki a központosított állami irányítás megszüntetését, fontosnak tartja a civil társadalom, a piaci viszonyok és az intézményrendszer találkozást és szerves fejlődését, s mindeközben meg akarja tartani a művelődési házakat, és biztosítani kívánja állami finanszírozásukat az átmenet időszakában. A 30-as években kiépült intézményrendszert egy folyamatosan megújult, tevékenységében gazdagító alapintézménynek tekintik, mely nagy részt vállalt magára a rendszerváltás szellemi előkészítéséből. A napi (többszörre anyagi) gondok ellenére az intézményeket működőképessé, fontosnak tartja, amelyek többszörre nélkülözhetetlen szerepet töltenek be a helyi társadalom kulturális, politikai és társas életében.

Ennek igazolását látja az MSZP az önkormányzatok többségére jellemző azon törekvésben is, hogy nem kis anyagi erőfeszítéssel, anélkül, hogy ezt a törvény kötelezővé tette volna számukra, továbbra is fenntartották az intézményeiket, több esetben átvették például a volt munkahelyi, szakszervezeti házakat. Az intézmények megőrzése mellett az MSZP fontosnak tartja a civil kezdeményezéseket, a különféle alkotókörök támogatását, a felnőttoktatás súlyát – amelynek bizonyos formáit továbbra is a művelődési házakban tartja megvalósíthatónak, s jogi szabályozásra tesz ígéretet a kulturális tevékenységek és a civil törekvések területén.

Az SZDSZ jóval kevesebb figyelmet szentel programjában a különböző intézményeknek, teljesen kidolgozza viszont az állami támogatás átalakítását, az alapítványok kívánt működését, s hosszan taglalja a magánmecenatúra előnyeit. Természetesen számol az örökölt intézményrendszerrel, melynek infrastruktúrája erősen leromlott az elmúlt esztendőkből. Ugyanakkor az előző kormány szemére veti, hogy "bagyta,

hogy a régi, ideológiaközpontú intézményrendszer keressen magának olyan új funkciót, amelyekkel kielégítheti az új kormány lojalitásigényét, ahelyett, hogy elősegítette volna a szektorsemleges, az új funkciókhoz idomuló intézményrendszer kialakulását..."

Bár nem tevézi meg konkrétan az intézménytípust, ha továbbolvassuk programját, s még összevetjük az "Elefánt a porcelánboltban" című háttéranyaggal, nem nehéz rájönni, hogy a művelődési házakra gondolt. Kampányprogramjában a kormányzati szerepvállalás alapmodelljeit taglalva, a "művezető állam" típusánál köszön vissza ez a tevékenység. "...a művezető állam uralma alá igyekszik hajtani a kulturális folyamatok minden fázisát, az alkotástól a befogadásig. Nem befolyásolni akarja a kulturális piacot, hanem felszámolja azt. A piaci mechanizmusokat politikai "komiszárok", bürokraták és agresszív népművelők "kézi vezérlése" helyettesíti." Az Elefánt a porcelánboltban című tanulmány (melynek több eleme bekerült a 94-es kampányprogramba) széles körű áttekintést ad kulturális életünkről. Az állam szerepétől kiindulva taglalja az egyes szakterületek – pl. film, könyvkiadás, zenei élet, színház, tánc stb. – helyzetét és kívánatos fejlesztési irányukat. Az általa megjelölt fejlődési folyamatban a művelődési házak hagyományos típusú működésére nem lát lehetőséget, "a jelenlegi működési és anyagi feltételek mellett nincs szükség művelődési otthonokra, szükség lehet viszont az épületekre és a szakemberekre". Mivel a "kultúrházakat" – elismerve, hogy másutt is előfordulnak – tipikusan szövet intézménynek determinálja, a civil társadalom egy-egy csoportja működtetésében látná szívesen. Az anyag javaslatot tesz a "közművelődés" kifejezés kiváltására is. Az "amatőr" megjelölést ajánlja, hozzáfűzve, hogy ami ebbe nem fér bele, az ügyis megnevezi önmagát: példának hozza a népfőiskolákat, legény- vagy gazdaköröket. E kifejezést igazabbnak, ideológiamentesnek és könnyebben használhatónak találja. A kampányprogram már nem fogalmaz ilyen sarkosan, a hangsúlyt az intézménytípus politikai-ideológiai minősítéséről, a gyakorlati feladatok megfogalmazására teszi át, s az "Elefántban" bevezetett tevékenység vagy intézményfinanszírozó problematikát továbbtaglalja. Az intézményekkel szemben a hangsúlyt az autonóm szakmai szervezetekre, az öntevékeny egyesületekre és magánalapítványokra helyezi, illetékességüket és kezdeményezési jogukat elismerve. Néhány reprezentatív kulturális intézmény esetében továbbra is kívánatosnak tartja az állami finanszírozást, s közvetett állami támogatást tart szükségesnek az önkormányzatok tulajdonában lévő, de a nemzeti kultúra számára fontos intézmény esetében.

S nézzük, hogy az időnként egymásnak ellentmondó nézetekből és szándékokból hogy lesz koalíciós megállapodás illetve kormányprogram.

Természetesen úgy, hogy a mindkét fél számára elfogadható elképzeléseket taglalják inkább, kevésbé térnek ki olyan témákra, amelyekben nagy az ellentmondás. Így kap nagy hangsúlyt a koalíciós megállapodásban a kultúra autonómiája, a kulturális piac fejlesztésének lehetőségei, az alkotók, közvetítők, befogadók támogatása, a civil szféra fontossága, az alapítványi rendszer megreformálása, az állam anyagi szerepvállalása, illetve a szükséges jogi háttér biztosítása. Az említett elképzelések mindkét párt programjában szerepelnek, hol kisebb, hol nagyobb súllyal. A legtöbb konkrét elem az MSZP programjából kerül át a koalíciós megállapodásba, amelytől a kormányprogram egyetlen ponton tér el. A két dokumentum szinte szóról-szóra megegyezik, a különbség annyi, hogy az egyikben még a "koalíciós pártok", a másikkban pedig már a "kormány" az alany, illetve, hogy a kormányprogramnak kicsit gördülékenyebb a stílusa, nyilván azért, mert ezt már a nagy nyilvánosságnak is szánták. Érdekes módon egy elemmel több a kormányprogram. A koalíciós megállapodásban még nem, de a kormányprogramban már szerepel a szakmai törvények között a közművelődés területét lefedő jogszabály.

Iz a tény arra enged következtetni, hogy nem is lehetett olyan egyszerű erről a kérdéssel megállapodni. Az pedig, hogy a törvényalkotás folyamatában is milyen ellentétes nézetek feszülnek egymásnak, s hogy kerekedik felül a pártpolitika a kormányzati és szakmai elképzeléseken, a vita elemzésénél kiderül. S érdemes megnézni azt is, hogy négy éves kormányzás után hogy vélekednek a pártok – most már ismét külön-külön – e sok-sok vitára alkalmas adó területről az 1998-as kampány idején. Erre is sor kerül később).

Az újraszabályozás társadalmi háttéré, a törvényelőkészítés szakaszai

Láttuk már a még életben lévő, de elavult törvényt, a közművelődési tevékenység egy-egy szeletét érintő törvényeket, rendeleteket stb, a pártprogramokat, s van némi összehasonlításunk a külföldi példákról. A pártprogramok ismertetésénél kaptunk némi ízelítőt abból, hogy milyen változásokon ment keresztül a társadalom és a közművelődési szakma 1976-tól az 1990-es évekig. E fejlődésben további adalékokat találunk ahhoz a kérdéshez, hogy miért volt nélkülözhetetlen az új törvény.

A reformkorban kialakult törekvés – a nemzeti kultúra őrzése és terjesztése – a későbbi évtizedekben komoly intézményrendszerben él tovább, amelyben gazdag és sokszínű tevékenység zajlik az öntevékeny, alkotó köröktől a szabadidős programokon keresztül a felnőttoktatásig. A Kádár-rezsim központosító, ideológiai egységtudomra törő elképzelései mellett ez az intézményrendszer fogadta be, s nemegyszer gerjesztette a vele szemben való ellenállást, elsősorban az amatőr művészeti közösségek (irodalom, színháztársulat) támogatásával. A 80-as évektől egyre nagyobb részt kap tevékenységében a felnőttoktatás, az állampolgárok közéleti, politikai tájékoztatása. A rendszerváltás után vannak olyan elképzelések, amelyek az intézmények megszűnését, bezárását, átalakulását óhajtják, de ezzel ellentétben azok tovább élnek, mint ahogy továbbélnek azok a tevékenységek is, amelyeknek változatlanul teret adtak. Több olyan területnek voltak a hőlsője a művelődési házak – például népfőiskolai mozgalom, mentálhigiéné – mely aztán felcseperedve önálló intézményi formát teremtett magának.

A változó jogszabályok lehetővé tették az egyesületek, alapítványok megjelenését a szakterületen. A helyi társadalmakban a művelődési otthonokhoz kötődnek elsősorban a civil szervezetek, ahol működési és szakmai háttérre találunk. Számátalan esetben a civil szövetségek életre hívója és működtetője a közművelődési szakember. Ugyancsak jellemző tendencia, hogy a művelődési házak művészeti csoportjaiból, alkotó körreiből szerveződnek az egyesületek, jobb esélyt biztosítva a pályázatoknál.

Az utóbbi években is megmaradt az igény a művelődési házak szolgáltatásai iránt. Az amatőr művészeti csoportok, a különböző típusú klubok, a különböző generációk művelődése (itt elsősorban a gyermekeket és az idősebb korosztályt kell kiemelni) éppúgy keresett forma, mint a korábbi években. Azt sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a lakosság széles rétegei számára földrajzilag és anyagilag egyaránt elérhetőek ezek a szolgáltatások.

Az elmúlt években történtek változások a művelődési házak számában, a fenntartók személyében, de már egyre kisebb a mozgás.

Az intézmények működési adataiból egyértelművé válik, hogy a finanszírozás legnagyobb mértékben a fenntartók feladata, a lakosságtól származó bevétel nem képes eltartani ezeket az intézményeket, a dráguló működési költségeket, szolgáltatásokat nem lehet ráterhelni a használókra, hisz ezzel széles rétegek művelődési esélyegyenlőségét rontanánk, kiszorulnánk a fizetésektől mentes rétegek.

A közművelődési intézmények és tevékenységek anyagi kiszolgáltatottságát megakadályozandó – figyelembe véve a fizetőképesség korlátait, az alacsony állami hozzájárulást (1995: 250 Ft/fő, 1997: 157 Ft/fő) az önkormányzatok nehéz anyagi helyzetét (s azt, hogy nem rögzíti pontosan törvény anyagi felelősségvállalások mértékét) – rögzíteni szükséges az állam és az önkormányzatok kötelezettségeit, javítva ezzel a művelődés személyi, gazdasági feltételeit.

E törvény előkészítése tulajdonképpen 1990-re, a politikai rendszerváltás idejére nyúlik vissza, s az eltelt hét év alatt bizony sokat változtak a minisztérium által készített javaslatok. A törvényelőkészítést mindvégig óriási szakmai érdeklődés és véleménynyilvánítás kísérte, s az érdekvédelem is egyik fő feladatának tekintette a törvény megszületését. Az 1990-ben elkezdődött munkát 1992-ben egy tanulmánykötet – a "Dokumentumok, vitáikat és vélemények" – foglalja össze, amely jól tükrözi, hogy a megkérdezett mintegy 50 szakember véleménye is milyen sokféle a finanszírozásról, az intézményekről, civilekről, társadalmisításról, s arról, hogy egyáltalán kell-e törvény. Az anyagot szakmai viták sora kísérte, regionális és országos értekezleteken, tanácskozáson véleményezték az önkormányzatok, intézmények munkatársai.

A szakmai viták sokaságát is összegezve a Minisztérium Közművelődési

Főosztálya 1993-ban elkészített egy koncepció-vázlatot: "Törvény a közművelődésről, az állampolgárok szabad művelődéséről". Az anyagot ismét szakmai vita kísérte, de beterjesztésre nem került. Ekkor már látszott az a tendencia, hogy nem alakul ki az a sokak által – a szakmából – is remélt állapot, miszerint a civilek támogatása és a piaci szféra eltartja a közművelődési intézményeket. S bár a minisztériumi javaslat inkább a tevékenységre és nem az intézményfinanszírozásra helyezte a hangsúlyt, nem jelölve meg a normatív támogatás lehetőségeit, a Közgűjteményi és Közművelődési Dolgozók Szakszervezete mellett működő munkacsoport készített ezirányú javaslatokat. A KKDSZ elnöke, Vadász János mindezt figyelembe véve egy sokoldalú variációval állt elő, amely kitért a fejkvótára, az állami, önkormányzati feladatokra, települési normatívára, de foglalkoztatási módokra is. Mivel előrelépés ezután sem történt, ismét maradtak a szakmai viták, a törvényt sürgető eszmecserék, elméleti konferenciák. Ekkor már élt a kormányprogram, amely – mint ahogy azt korábban már ismertettük – célul tűzte ki a törvény elfogadását. Ma már tudjuk, hogy a ciklus végére, szinte az utolsó pillanatban születik meg, a továbbiakban az is kiderül, hogy milyen körülmények között, s az is, hogy kormányprogram ide vagy oda – nem volt ez minden döntéshozónak a szívügye.

Küzdölem a törvény létrehozásáért

Ezt a némileg patetikus fejezetcímet viseli a Közgűjteményi és Közművelődési Dolgozók Szakszervezete által "Kulturális alaptörvény – Dokumentumok" (összeállította és szerkesztette: Vadász János, KKDSZ Híradó, 1998. Budapest) című kiadvány, melynek segítségével végigkísérhető, hogy miként sikerült – az eredeti elhatározásokhoz képest egy éves késéssel – a parlamenti ciklus kampánymentes periódusának felérésében révbe juttatni a törvényt.

Az itt közölt dokumentumok közül mindjárt az elsőből kiderült, hogy – egyebek mellett – a szaktörvény előkészületi munkálataival kapcsolatban elsőként a kormány lépett. Héthy Lajos munkatügyi minisztériumi államtitkár 1996. január 3-án kelt levelére a KKDSZ 8-án válaszolt, megemlítve, hogy a szakszervezetnek "kidolgozott, szakmailag megalapozott és a szakmákkal egyeztetett javaslatok vannak a szaktörvények (itt még külön-külön törvényjavaslatként kerültek szóba) vonatkozásában. Bár a megkeresés tulajdonképpen a kormány és a Fodor Gábor (SZDSZ) minisztersége idején felkorbácsolt hangulatú közalkalmazott munkaviszonyú dolgozók közt 3 éves megállapodásának előkészítését célozta, egyben rögtön jelzik is, hogy mint a kulturális ágazatban 70% feletti reprezentatívitású szakszervezet kezdettől fogva és mindvégig részt kívánnak venni a tárgyalások teljes folyamatában.

A törvényjavaslat előkészítésével megbízott szakértőt (Művelődési és Közoktatási Minisztériumot) ekkor (1996. I. 1-jétől) már dr. Magyar Bálint (SZDSZ) vezeti. Január 9-én az érintett minisztériumi vezetők társaságában ő fogadja a KKDSZ elnökét (dr. Vadász Jánost) és alelnökét. E megbeszélésnek témánk szempontjából annyit hozadéka volt, hogy a miniszter a törvényelőkészítés érdekében törvényalkotási bizottságok felállítását vette tervbe és kötelezettséget vállalt arra, hogy a szakszervezet írásos javaslata alapján fog dönteni a Vadász által felvetett kétoldalú megállapodás megkötéséről.

A hat héttel később, a szakszervezet országos értekezletén aláírt MKM-KKDSZ "Megállapodás" a közművelődést (stb.) érintő szaktörvények, jogszabályok, irányelvek, ajánlások előkészítésében vállalt kooperáción túl arra is kitér (ennek később még lesz szerepe!), hogy a két fél a "szakmailag megalapozott intézményi-infrastrukturális feltételekkel és létszámmal, valamint finanszírozással és garanciákkal alátámasztott reformok egyeztetésében, azok megvalósításában" is kifejezi együttműködési készségét.

A minisztérium vállalta, hogy a tárgyalásaikhoz szükséges dokumentumokat (intézményi tevékenységi, költségvetési, finanszírozási, foglalkoztatási és létszám, bér, munkatügyi és egyéb adatokról is szó van) az egyeztetés előtt 15 nappal térítésmentesen a szakszervezet rendelkezésére bocsátja. Az átvevő félnek csupán az esetleges titokvédelmi előírások szerinti információkezelést, érdekképviseleti munkájában pedig az ahhoz szükséges testületi felhatalmazások beszerzését kellett vállalnia a folyamatos információcsere, tevékenységük kölcsönös összehangolása mellett. A megállapodás módosítására évente egyszer, november hónapban nyílik lehetőség, ehhez azonban a felek egyetértése

szükséges. Egyoldalú felmondás esetén a "kenyértörés" ténye fél évre rá hatályosul.

A KKDSZ ezt követően két nappal (II.29.) értesíti a munkaügyi minisztert, hogy a kormány közalkalmazottak helyzetére vonatkozó 3 éves megállapodási ajánlatát az országos értekezlet megvitatta, és egy szöveg módosítás kezdeményezésével három tartózkodással elfogadta, vezetőit pedig felhatalmazta annak aláírására. A szöveg módosítás arra vonatkozott, hogy a felek törekedjenek megállapodásra a szakmai törvények megalkotásakor, módosításakor.

A megállapodás aláírásáig hátralévő egy hónapnyi időt a szakszervezet tájékozódásra és – biztos, ami biztos – nyomásgyakorlásra fordítja. A kulturális alapintézmények és az értékek védelmében felhívással fordul az MKM-hez és az önkormányzatokhoz, hogy állítsák meg az egyelőre "törvényen kívüli" ágazat további – egyébiránt valóban dokumentálható – pusztulását. A törvények sürgetése mellett felhívják még a költségvetési szűk keresztmetszetek ismeretében immár az Országgyűlést, hogy a kulturális alapintézmények 1996-os működését a privatizációs többletbevételek átirányításával garantálja.

A törvénytervezet bizottsági vitájában többször is hivatkozott 3 éves megállapodás megkötésére, végül is 1996. III. 28-án került sor. Tárgyunk szempontjából annyi emelendő ebből ki, hogy a dokumentum (1) az ágazatot illető állami és önkormányzati feladat ellátás-módjáról és a finanszírozásról, valamint mindezek foglalkoztatási garanciáiról törvényi szabályozást tart szükségesnek (2), ennek érdekében a szerződő felek együttműködnek a szaktörvények megalkotásában, melyet a kormány még 1996-ban benyújt az Országgyűlésnek. E megállapodás tartalmazza még – tudomásunk szerint először – azt, hogy az adózók számára lehetővé teszik a személyi jövedelemadó 1%-ának az adózó szabad választása szerinti felhasználását. A megállapodást a kormány nevében Kiss Péter (MM), a szakszervezetek, az országos önkormányzati szövetségek és az intézményi munkálatói szövetségek írnak alá, a miniszterelnök pedig ellenjegyezte mindezt.

A megállapodás megkötését valószínűleg az tette egyszerűsíté lehetővé, hogy a kormány mintegy 9 hónapnyi helykeresését követően a ciklus második pénzügyminiszterének nevével fémjelzett restriktív politikájának pénzügyi egyensúly irányába mutató következményei kezdtek el mutatkozni, szükségessé pedig feltehetőleg az, hogy a ciklus második felére a kormány rendszerezni akarta a megszorítási intézkedések következtében megromlott viszonyát a helyi társadalomban meglévő közvéleményformáló szerepkört is betöltő, így politikailag egyre felértékelődő közalkalmazottakkal.

Ezt követően az előkészületi munkálatokkal mintegy felhatalmazott KKDSZ szakmai konferenciát rendez a Magyar Népművelők Egyesületével közösen (VII.25.), felhívja a pénzügyminisztérium figyelmét, hogy az 1997-es költségvetés megtervezésekor vegyék figyelembe (VII. 18.), megnyugtassa az önkormányzatok országos szövetségeit, hogy a készülő törvény bizonyára bővíti majd ugyan az önkormányzatok kötelező feladatait, de – egységes fellépés esetén – mindezekhez központi költségvetési források állnak majd rendelkezésre, egyben kéri mindehhez a szövetségek támogatását, mert "csak ez teremtheti meg az esélyt ahhoz, hogy az egyéb ellenlábassokkal – IM, PM stb. – eredménnyel küzdliessünk meg". (VIII. 28.) A Művelődési Ágazati Érdekegyeztető Tanács Munkavállalói Oldala radikális szövegezősű "Állásfoglalás"-ban tisztázza azt, hogy mit vár a törvénytől. Követeléseit az Alkotmányban rögzített művelődési alapjogokra vezeti vissza, s leszögezi, hogy a közművelődési tevékenység úgy a településeken, mint a megyékben és országosan egyaránt kötelező alapfeladat, az itt található (vagy éppen már hiányzó, ill. funkciót váltó) intézmények pedig alapintézmények. A félreértések elkerülése céljából már itt definiálják (ez a bizottsági viták egyik visszatérő konfliktusforrása lesz!), hogy ezek azok a színterek, amelyek kötelező biztosításáról rendelkezik az önkormányzati törvény is. Megfogalmazzák továbbá azon kultúrpolitikai alapvetésüket, mely szerint "a kulturális alaptevékenység nem áru, a közfeladatot ellátó közintézmény pedig alapintézmény: költségvetési szerv tehát és nem piaci intézmény". Egyetértenek még az önálló közművelődési normatívák újraalkotásával, a létszámnormatívák megteremtésével, valamint követelik még, hogy az érdekegyeztetésre és szankciókra vonatkozó szövegeket is tartalmazzon a megalkotandó törvény.

A tájékozottabbak már akkor tudták, hogy az imént kiemelt kulcs-

fogalmak per definitionem tisztázása a mindezzel szemben eltérő értékeket valló, ráadásul a két kulcsárctét (MKM, BM) vezető kisebbségi koalíciós partner (SZDSZ) kultúrteológusainak szól. Az viszont, hogy a szocialista vezetési IM és PM sem a tárgyévi parlamenti menetrendbe, sem pedig az 1997-es költségvetésbe nem tervezte be a kilitásba helyezett törvényalkotási folyamat konzekvenciáit, kormányzati konszenzust, vagy legalábbis kompromisszumos egyezséget feltételez.

E halogató kormányzati magatartás magyarázza az "ügy" fő koordinátorának szerepét érzékelhetően szívesen felvállaló KKDSZ miniszterelnöknek írt IX. 11-i levelét. A BM, MKM, MM, PM első emberinek, aztán a szakmai szervezeteknek és a sajtónak is megküldött dokumentum figyelmezteti a miniszterelnökön keresztül a kormányt a 3 éves megállapodásban foglalt időarányos végrehajtásában tapasztalható hiányosságokra. Számokéri, hogy miért nem szerepeltetik a költségvetésben azt a más forrásból tudhatóan mintegy 13 milliárdos támogatásnövekedést, mely a leendő törvényből fakadó állami kötelezettségvállalás egyenes következménye. A kormány magatartásának korrigálása ügyében felkéri a miniszterelnököt, hogy soron kívül intézkedjék a megállapodásban foglaltak szellemében. Horn Gyula mintha szolidaritást vállalna kormánya IX. 11-én "bepanaszolt" tagjaival, maga is mulaszt. Mivel a 30 napos kötelező válaszadási határidőt is túléli hallgatása, XI. 19-én újabb levelet kap Vadász Jánostól, melyben a korábbi kérést azzal toldja meg a szakszervezeti vezető, hogy a mulasztások okának kivizsgálására hívja fel a kormány első emberét.

A miniszterelnök által kirott penitenciát a 3 éves megállapodást a kormány nevében jegyző Kiss Péter munkaügyi miniszter kénytelen elkönyvelni. Vadásznak XI. 27-én írt levelében – megköszönve a két korábbi postát – a megállapodásban foglaltak érvényességéről biztosítja a KKDSZ elnökét. Jelzi, hogy az MKM a közművelődésről szóló törvényjavaslatot (és a levéltárakról szóló kiegészítéseket) még abban az évben be képes nyújtani a parlament elé, de a könyvtárak és a múzeumok is sorra kerülhetnek 1997 elején. A szalámi-taktika keserű pinilájának ízét azzal próbálja elviselhetővé tenni, hogy jelzi: a kormány az 1997-es költségvetés összeállításakor csatlakozó módosító indítvány révén támogatja a közművelődési és közgyűjteményi normaíva bevezetésével járó forrástöbblet elfogadását.

Arról, hogy az ezt követő két és fél hónapban sem történt előrelépés, egy újabb KKDSZ-levélből szerezhetünk tudomást. Az Országgyűlés Kulturális és Sajtó Bizottsága tagjainak adresszált küldemény arról tájékoztatja az egyéb forrásból feltehetőleg már informált törvényhozókat, hogy a 3 éves közalkalmazotti megállapodásban foglalt kodifikációs munkálatokat az MKM és a PM bojkottálja, melynek következtében a polgárok immár egyharmadának csorbul az az alkotmányos joga, hogy lakóhelyén művelődjön, mivel ehhez nem áll rendelkezésre működtetett közintézmény, közösségi tér. Mintegy előre hallva a bizottság szabad demokrata képviselőinek reagálását a levél úgy folytatódik, hogy: "A kulturális vállalkozások és nonprofit kezdeményezések nem ezen alaptevékenységi, alapintézményi területeken jellemzőek, azoktól nem várható el az állami és önkormányzati feladatok átvállalása." A KKDSZ Országos Ügyvivő Tanácsa által jegyzett dokumentum megemlíti még, hogy változatlanul ragaszkodnak a kormány, az önkormányzatok és a szakszervezetek megállapodásában foglaltakhoz, pontosabban azok 1997. első felében való teljesüléséhez. Ehhez kéri a bizottság tagjainak közreműködését és ismételtlen felajánlják számukra is a segítségüket. (1997. II. 18.)

Az események valójában csak a tavasz folyamán gyorsulnak fel. Történik ugyanis, hogy a parlament szakbizottsága április 23-i délelőtti ülésén dr. Magyar Bálintot látta vendégül. A bizottsági meghallgatás során a miniszter elmondta, hogy gyakorlatias megfontolásból (időhiány, jelentősnövelés és az, hogy mindegyiküknél önkormányzatok az érintettek) mégiscsak együtt szándékoznak benyújtani a könyvtárakról, múzeumokról, közművelődésről szóló törvényt, de itt módosítanák a levéltári törvényt is.

A finanszírozás módjáról szólva elmondta, hogy azt normatív alapon, de valamilyen mozgó mutatóhoz, pl. az oktatási normatívához lehetne kötni, a reálérték megőrzése érdekében.

A határidőre vonatkozó kérdésre válaszolva azt ígérte, hogy a nyári szünet előtt beterjeszthető a törvényjavaslat, így az 1998-as költ-

ségvetésnél már figyelembe vehetők annak pénzügyi konzekvenciái. Ígéretet tett arra, hogy a PM-nél mindent elkövetnek a forrásbővítés érdekében, bár jelezte, hogy a szakszervezetek által kívánatosnak tartott 1989-es arányok (a nemzeti költségvetés 1,42%-a) elérése nem reális cél.

Az intézmény-, kontra feladatfinanszírozás vonatkozásában a miniszter az utóbbi mellett állt ki. Megemlítette, hogy a tervezet csak a városok számára ír elő intézményfenntartást, községekben az önkormányzatoknak közösségi színteret kell fenntartaniuk. Foglalkoztatási garanciákat – ahogy a PM – ő sem tud elképzelni a törvényben. Azt viszont igen, hogy a kor jellemzője lehet pl. az, hogy a várpalotai "Jó Szerencsét" művelődési házból azonos nevű kaszinó váljon. A félreértések elkerülése céljából egy másik példán újból megerősítette: "... tevékenységben gondolkodunk. A Nemzeti Filharmóniát... nem tekintem nemzeti intézménynek. A koncerteket tekintem... nemzeti intézménynek. Azt kell megnézni, hogyan lesznek koncertek Magyarországon, és nem azt, hogy hogyan lehetne a Nemzeti Filharmóniát, mint koncertszervező irodát fenntartani!"

A törvényalkotás későbbi tematikus csomópontjainak körvonalazódása mellett már itt megjelentek a leendő főszereplők. A vitatott pontokra vonatkozó kérdéseket elsősorban Pál Béla (MSZP) és az itt szakértői minőségben jelen lévő Vadász János exponálta, a miniszternek pedig dr. Molnár Péter (SZDSZ) volt segítségére. Az egyre inkább vitába torkolló miniszteri meghallgatás során a Fidesz Sasvári Szilárd képviselte. Magyar Bálint válaszáit követően Vadász három pontba foglalta, miért nem tud azonosulni az elmondottakkal. Először is jelezte, hogy megállapodásuk szerint az MKM korábbi koncepcióváltásának (külön-külön történő bterjesztés) az volt az "ára", hogy a nyári időszak végéig készen legyen a törvény. Külön kiemelte továbbá, hogy a leglátványosabb hanyatlás a kis- és középtelepüléseken tapasztalható, mely probléma csakis intézményi ellátással számolható fel. Végül emlékeztetett arra, hogy a 3 éves megállapodás foglalkoztatási garanciákkal együtt helyezte kilátásba a szaktörvény megalkotását. A kormányzati szintű kezességvállalás után érthetetlen egyes szaktárcák ellenállása.

A vájtfülcik számára érdekes adaléka volt a miniszter által (egyébiránt az iszkázi – Veszprém megye – Nagy László emlékház fenntartásával kapcsolatban) elmondottaknak. A kistélepüléseken levő, helyi forrásból finanszírozhatatlan, de nemzeti ill. regionális jelentőségű létesítmények fenntartására egy, az elmaradott térségek gondjait is kezelni tudó 25%-os alap létrehozásának tervéről esett szó, amely elosztási mechanizmusa a megyei szinthez lenne kötve: "Visszatérve a Nagy László Emlékházra. Azért próbáljuk a közművelődési törvényben és a kulturális normatívánál is erősíteni a megyék szerepét, hogy a megyéknek lehessen lehetőségük arra, hogy ilyen dolgokat ellensúlyozzanak." A magyar területpolitika kevés állócsillagainak egyike, már-már archimedesi pontja az SZDSZ. megye-ellenessége – különös tekintettel annak redistributív hatáskörére vonatkozóan.

A szakszervezetet nyugtalanító kérdések rendezésére sürgős, soron kívüli döntést kérve már másnap (IV.24.) levélben fordul a miniszterelnökhöz. Az ismertetett hároméves háromoldalú megállapodásra hivatkozva ismételen nehezményezi a kormány mulasztásait. Annak okát a céltalan, társadalmi érdekeket figyelmen kívül hagyó államtalanító restriktív pénzügypolitikában, továbbá az MKM PM által támogatott, nonprofitizmusa miatti ellenállásban ("a koncepciók sőt egyes törvények normaszöveg-tervezetei évek óta készen állnak"), valamint abban adja meg, hogy a kormány engedte, hogy a részérdekek az összkormányzati érdekek fölé nőjenek, "megengedte magának azt a luxust, hogy ne állja szavát szerződő szociális partnerével szemben".

Jelzi továbbá, hogy tudomásuk szerint a mintegy 13 milliárdnyi kulturális alapellátást szolgáló ágazati reális többletigény nem szerepel a kormány PM előterjesztésben szereplő 1998-as gazdaságpolitikai stratégiatervezetében. Végül – követelések formájában – megismétlik azokat a pontokat, amelyeket előző nap a kultuszminiszter is hallhatott a bizottság előtt.

1. Az őszi választási kampány előtt törvény kell.
2. A megállapodás óta idejét múlt és meghaladott az SZDSZ által újból elővett "Tevékenység kontra intézmény" vita.
3. 1998-ra plusz 13 milliárd szükséges ahhoz, hogy a leendő törvény betűje ne csak írott malaszt legyen.

4. Igenis szükségesek azok a foglalkoztatási garanciák, amelyekről ráadásul már több, mint egy éve megállapodtak.

A levelet Horn Gyulán kívül elküldik még dr. Magyar Bálint és Kiss Péter miniszternek, valamint a szakmai szervezeteknek és a sajtónak is. Rá négy nappal hasonló tartalmú levelet kap még minden parlamenti képviselő azzal, hogy a jelzett tárgyban konzultációs lehetőségeket kérnek a parlamenti frakcióktól. (E levél eredményének tudható be pl. Csépe Béla (KDNP) törvényt sürgető napirend előtti felszólalása, mellyel a párt törvény alkotáshoz való közreműködése nagyjából ki is merül.)

Május hónapban elkészül az MKM törvénytervezete, melynek egy KKDSZ-szel módosított változatát a hónap végén az ágazati szakszervezet országos tanácsa 6 tartózkodással el is fogad. Mindezt abból a levélből tudhatjuk, melyet a szakszervezet Honti Mária közigazgatási államtitkárának (MKM) küld (V. 27.) azon okból, hogy jelezze: az aznapi futárpostával a minisztérium által véleményezésre megküldött törvénytervezet egy korábbi, meghaladott változat, melyet az MKM éppen a KKDSZ-szel közösen dolgozott át a közelmúltban, s már el is fogadtatta az országos tanáccsal. Vadász János levelét az MKM érintett vezetői főosztályvezetői szintig kapták meg.

Június 17-én kibővített ülést tart a Szakszervezetek Együttműködési Fóruma (SZEF), melyen a miniszterelnök is részt vesz. A KKDSZ elnöke radikális hangvételű beszédben foglalja össze, hogy:

1. a kulturális alapellátásban megjelenítendő állami és önkormányzati feladatvállalásra vonatkozó kormány által felvállalt törvénykezési folyamatot a PM és a BM ellenzik;
2. az állami és önkormányzati alapellátást szolgáló intézményhálózat kiépítésében, ill. fenntartásában a két tárca ellenérdekelt, annak lebontásában érdekelt;
3. az 1998-as költségvetési prioritások között máig nem szerepel a kulturális ágazat;
4. a PM és a BM még mindig tiltakozik az ellen, hogy a törvény részét képezzék a foglalkoztatási garanciákat megeremlítő szabályok.

Kéri a kormányt, hogy a kész törvénytervezetet úgy terjessze az Országgyűlés elé, hogy abból legkésőbb szeptemberre törvény lehessen. "Kérjük, indítványozza a kormány következő ülésén, hogy 1998. legyen a kulturális alapellátás éve, kerüljön a prioritások közé a jövő évben ez a feladat."

Rá tíz nappal (VI.27.) a belügyminiszter és a Parlament elnöke kap levelet a KKDSZ-től. Kuncze Gábort arra kéri, hogy személyes befolyásával és tekintélyével a törvénytervezet finanszírozási részének "B", vagyis emelt összegű alternatíváját képviselje a PM-nél, mivel az önkormányzatokért felelős BM-nek, az ágazatiért felelős MKM-nek is és persze a folyamatot katalizáló KKDSZ-nek "azonosak az érdekei: A miniszter jogszabálytervezetét, egyben a folyamat felgyorsulását jelzi, hogy Kuncze Gábor VII. 21-i válaszelevelében természetesnek tartja, hogy "a lehetőségek függvényében valamennyi érintett kormányzati szerv törekedni fog a már megszületett kulturális és a költségvetési törvényjavaslat harmonizációjára."

Gál Zoltánt – emlékeztetve a 3 éves megállapodásban foglaltakra – arra kéri, tegye lehetővé annak a két hét alatt (V. 26-) a törvény sürgős, még a nyári szünetig történő meghozása érdekében összegyűjtött 40000 aláírásnak az ünnepélyes és nyilvános átadását, melyet a szakszervezet 6 szakmai szervezettel közösen "Magyarországon először" szervezett.

Az aláírások átadására egy héttel rá (VII.3.) sor is kerül. Az ívetek dr. Gál Zoltánnak a Megyei és Regionális Művelődési Központok Szövetségének elnöke (Bokor Béla), a Budapesti Népművelők Egyesületének elnöke (Okányi Ferenc), a Szakszervezeti és Munkahelyi Művelődési Intézmények Egyesületének helyettes elnöke (Sós Mihály), a Magyar Levéltárosok Egyesületének főtárgyára (Alföldi Vilma), az Önkormányzati Levéltárak Tanácsának elnöke (Á. Varga László), a Magyar Népművelők Egyesületének elnöke (Tóth Csaba) és a KKDSZ elnöke (Vadász János) adta át.

Ugyancsen szervezetek ezzel egyidőben "Petíció"-t juttattak el minden parlamenti képviselőhöz "a kulturális alapellátásról szóló törvény megalkotásáért". Ebben arra kéri a képviselőket, hogy a tervezet vitáját sürgősséggel kezdje meg, de csak akkor fogadják el, ha az "1997. évi hatálybalépéssel, s 1998. januártól állami finanszírozással:

1. tisztázza az állam és az önkormányzatok kötelező feladatait...
2. ...intézmények működtetését biztosítja;

3. megteremt az értékálló kultúrafinanszírozás rendszerét...

4. ha a kulturális közfeladatok ellátásához szükséges foglalkoztatási feltételeket teremti."

A törvényalkotó munkájukban segítségükre biztosítják a képviselőket.

A törvényjavaslatot a kormány 1997. VII. 10-i ülésén fogadta el, VII.25-én 4747-es számon – egyelőre csupán sürgős tárgyalást kérve – benyújtotta a parlamentnek. A jóváhagyott változatot közlik a Magyar Hírlapban. A preambulumban és a törvény céljának, alapelveinek, hatályának, és a fogalmak tisztázást célzó paragrafusokon (1-6. §) túl a tervezet 45 §-t szentel a műzsumoknak, 20 §-t a könyvtáraknak, 18 §-t a közművelődésnek, a többi pedig a mindegyiküket (92-95. §) érintő költségvetési és foglalkoztatási fejezetekben ill. a záró-, vegyes módosító és hatályon kívül helyező rendelkezésekben (96-104. §) érhető tetten.

A kormány hozzáállásának megváltozását a KKDSZ a szakma 40 000 aláírásával megtámogatott petíciójának tulajdonította. Az aláírásgyűjtés szervezőihez intézett köszönetnyilvánításban büszkén állapítják meg, hogy a tervezet benyújtott változata "eredeti céljainkat megközelítő tartalommal: azaz állami és önkormányzati feladatokat határozva meg, intézményi garanciákat vállalva, megduplázva a központi és normatív költségvetési támogatás összegét és a foglalkoztatás biztonságát jelentő önálló törvényi részt is befogadva" került elfogadásra. Az írás arról is tájékoztatja a címzetteket, hogy a KKDSZ közbenjárására a kormány időközben a hátszabály 93. §-a szerinti kivételes eljárást kérte a tárgyalásra, "ami annyit jelent, hogy az eljárás elfogadása esetén a politikai vita mellőzésevel, szakmai törvényhez illő szakmai szinten, azaz a Kulturális Bizottságban való tárgyalással, 30 nap alatt az Országgyűlés vállalja a törvény megalkotását".

Nem volt más hátra, mint a parlamentben bár 72%-os többséggel rendelkező, de a kérdésben mindvégig erősen megosztott kormánykoalíció frakcióin túl minél több képviselőt megnyerni, mivel a tervezet kivételes eljárásban történő tárgyalásához a parlament 80%-os igenlése volt szükséges. Ennek biztosítása érdekében VII. 7-én a KKDSZ arra kérte a frakciókat, hogy nyilatkozat aláírásával nyilvánítsa ki készségét arra, hogy szavazáskor támogatják a kivételes eljárást lehetővé tevő javaslatot.

A kezdeményezés sikert aratott, az FKGP kivételével minden frakció vezetője aláírta a rövid nyilatkozatot. A javaslatot a IX. 9-i plenáris ülésen a képviselők 84%-os többséggel fogadták el. A kormánypárti frakciók közül az MSZP-ből 4, az SZDSZ-ből 2 ellenszavazatot érkezett, tartózkodásukkal az előbbi sorrendben 7-en, illetve 14-en tüntettek. Az ellenzék – a kiszagdzák kivételével – a kivételes eljárást mellett szavazott.

A kivételes eljárásról történő parlamenti szavazás eredménye frakciónként

Frakciók	Igen	Nem	Tartózkodott	Igazoltan távol	Távol	Összesen
FideszMPP	16	–	–	4	12	32
FKGP	–	21	–	–	4	25
Függetlenek	11	2	2	1	4	20
MDF	15	–	–	1	4	20
MSZP	166	4	7	18	8	203
MDNP	9	–	–	2	3	14
SZDSZ	42	2	14	5	4	67

Gondolná az ember, hogy a szakszervezet küldetése itt véget ér. Normális esetben persze talán pont itt, vagyis a formális vita elején kezdődne, viszont itt – mint láttuk – nem erről volt szó. A tervezet benyújtott változatában a KKDSZ örömet lelte, a mű azonban még szerinte sem tökéletes, tehát nem bízható az teljes egészében a törvényhozókra. Értesítik tehát a szakmai szervezeteket (IX. 15.), hogy IX. 9-től számolva három hét áll rendelkezésre módosító indítványok leadására.

A KKDSZ a munka igazgatásszervezési részét sem hagyja ebek harmincadjára. Levélben szólítja fel a művelődési és közoktatási minisztert a még el sem készült törvényhez kapcsolódó kormány-, ill. miniszteri rendeletek elkészítésére. E kezdeményezésre – a dokumentum alapján – a kormány és a minisztériummal kötött megállapodásra hivatkozva érzi felhatalmazva magát, egyben jelzi, hogy továbbra is igényt tartanak a végrehajtási rendeletek létrehozásában való közreműködésre (IX. 15.). A miniszteri válasz (IX. 30.) lakonikus tömör-

séggel nyugtázza a kérést. Az öt soros levél tényszerűen, viszont mértéktartóan állapítja meg a KKDSZ-ről, hogy "a törvényjavaslat megalakításában való részvételük nagyban hozzájárult a mai helyzet kialakulásához", s köszönettel véve a további segítség felajánlását, azt elfogadja.

Bár a parlamenti bizottság IX. 25-ére közvetlenül minden országos szakmai szervezetet meghív egy vitát megelőző tárgyalásra, Vadász ismét maga áll a helyzet élére, és egységes álláspont kialakítása céljából 23-ára összehívja ugyanezen szervezeteket "hogy végösszefoglalásba öntsük azt a módosító indítvány-csomagot, amelyről előzetesen pozitív visszajelzést kaptunk a szervezetektől". Az egyeztetés eredménye 27, esetenként jó pár bekezdésből álló, csaknem egy ívnyi törvényszöveg. Zömében közművelődésre vonatkozó pontjai között javasolják a törvény címének megváltoztatását, szükségesnek tartják definiálni a "közművelődési szakember" mibenlétét, s persze itt találjuk azokat a kiegészítéseket is, amelyek az előkészületi fázis jelentősebb témakörinek (az alapellátás kötelező önkormányzati feladatként említése, a megyei ill. fővárosi önkormányzat szakmai tanácsadó tevékenységének és intézményi formájának kötelezővé tétele, foglalkoztatási garanciák részletezése stb.) pontosítása.

A szakmai szervezetek közös módosító javaslatát a tervek szerint a parlamenti szakszabizottság MSZP által delegált elnöke, a közművelődési szakma vitathatatlanul egyik legnagyobb szaktekintélye, Vitányi Iván nyújtotta volna be. A vaskos csomag által tartalmazott szakmai elképzelések végül is Pál Béla (MSZP), Rózsa Edit (SZDSZ) és Győr Sándor (MSZP) jóvoltából jutottak a parlamenti bizottság nyújtotta nyilvánosság révén esélyhez. Rózsa Edit aláírását időközben visszavonta.

A törvényjavaslat bizottsági vitája – előjáték

A bizottság elé a megadott határidőig a törvényjavaslaton túl 294 pártokkal beazonosítható módosító javaslat érkezik. Csaknem felét (49%) a kormánykoalíció pártjai jegyzik. Közösen (MSZP-SZDSZ) 67, külön-külön pedig újabb 42 (SZDSZ), ill. 34 (MSZP) javaslatot lepik meg a bizottságot. Az ellenzék módosító javaslatának aránya 45%-nyi (131). Közülük az MDF egymaga 97-tel, a Fidesz 32-vel, az MDNP pedig csupán kettővel állt elő. Az FKGP nem készített módosító javaslatot, a bizottsági vitában is csak nagyritkán volt jelen a párt delegáltja, Lányi Zsolt. Az arányok az oktatási-, a környezetvédelmi és kulturális bizottság (5%), valamint 4 "népfrontos" (MDF, MSZP, SZDSZ) javaslattal (1%) kerelkednek egésszé. Dr. Takács Péter (MDF) egymaga 95-öt jegyez, dr. Molnár Péter 40-et. A koalíciós közös módosító javaslatok zöme Pál Béla (MSZP), Rózsa Edit (SZDSZ), Molnár Péter, Pécsi Ildikó (MSZP) és Alföldi Albert (MSZP), esetenként Korinthus Katalin (MSZP) és Lendvai Ildikó (MSZP), vagy Iványi Tamás (SZDSZ), Szabó Rudolfiné (SZDSZ) nevéhez fűződik. Az általa (is) jegyzett módosító javaslatok számát tekintve Pál Béla vetekszik Takács Péterrel. Csaknem minden MSZP által benyújtott javaslatnál is feltűnik a neve többnyire Fillő Pál, dr. Veres János és Pozsgai Balázs társaságában. Az MSZP-től még a Koltai Imre-dr. Szántó Mihály páros jegyzett néhány módosító javaslatot. A Fidesz kizárólag egypárti javaslatot Sasvári Szilárd, Pokorni Zoltán és Kósa Lajos jegyezte, s az előbbi képviselte a vita során.

A bizottság(ok) által beterjesztett módosító javaslatokkal együtt a szakszabizottság tagjainak összesen 343 tételt kellett megvitatniuk és dönteni róluk.

Vitányi jelezte, hogy az elvi alapvetések tisztázása céljából a tárgyalás egészének sikerességére nézvést nem ártana egy megalapozó vitát tartani, a bizottság tagjai ezt azonban feleslegesnek tartották, és nagy szótöbbséggel leszavazták.

A bizottság munkája azonban nem a módosító javaslatok tárgyalásával indult. Szeptember 25-én szakmai napot tartottak, ahol a képviselőkön és a tervezet benyújtó MKM képviselőin túl tíz szakmai szervezet, továbbá a Települési Önkormányzatok Országos Szövetségének, a Megyei Jogú Városok Szövetségének delegáltjai is résztvettek, s természetesen ott volt Vadász János is (KKDSZ).

E szervezetek képviselői mértéktartó módon foglalták össze észrevételeiket. A közművelődési szakterületet illetően Sz. Tóth János (Magyar Népfőiskolai Társaság) észrevetelte, hogy az MKM Közművelődési

Főosztály keveset vett figyelembe mindabból, melyet külső szakértőként fél év alatt javasoltak a törvény javítása érdekében. Megítélése szerint a tervezetben "nincs emancipálva a közművelődési szakmai szervezetek szerepe és az állampolgári kezdeményezések jogosultsága". Az sem szerencsés, hogy a Közművelődési Tanácsok esetében az anyag nem rendelkezik a középszintű és az országos fórum intézményesítésével, a népfőiskolákat pedig meg sem említik a szövegben.

Pöldiák András (Magyar Kulturális Szövetség) a tervezet finanszírozási részét és az intézményi garanciákat tartotta a leggyengébb láncszemeknek, mondván: a heterjesztett változat módot ad az önkormányzatoknak arra, hogy felvéve a normatívát, egy szerződésben a kocsmásra, vagy a diszkóra bízza a feladatot. A plusz forrásjuttatásért cserébe tartalmi garanciákat követhetne meg az állam – mondta.

Fodor Péter (Kultúra Közvetítők Társasága) a fogalmak kifejtésének következetlenségén túl (könyvtári szakember van, múzeumi, közművelődési nincs) szintén a finanszírozhatóságot kérldjeltzte meg. Bokor Béla (Megyei és Regionális Művelődési Intézmények Szövetsége) azt javasolta, hogy "a megyei önkormányzatok a speciális szakmai feladatokra és a területi ellátás nagyságrendjére tekintettel önálló költségvetési szervként működő intézményt, ill. szervezetet" legyen kötelek létrehozni. Tehát ne feladatot vállaljon, hanem intézményt működtessen. Bokor – hiányolva még a területi közművelődési tanácsokat is – megemlítette, tud arról, hogy az ütközik az önkormányzati törvénnyel, és megfontolandónak tartja az utóbbinál történő változtatást.

Borbáth Erika (Magyar Népművelők Egyesülete) a hamarosan megszületendő törvény pusztá létének fontosságát hangsúlyozta, és az intézményes feladatellátás, ill. a civil szervezetek fontosságának elsődlegességében hívók közt próbált meg lúdat verni: "Minél kisebb településeken vagyunk jelen..., azt tapasztaljuk, hogy ... pontosan a művelődési ház az a gyújtó, ahol a civil szervezetek működési feltételei biztosítva vannak. Ugyanezt elmondhatom egy városi intézmény, sőt a megyei művelődési központ estében." Utóbbi fontosságát Bokor Bélához hasonlóan külön is kihangsúlyozza.

Kocsis Gyöngyi (TÖOSZ) tisztjéből fakadóan emlékeztet arra a már korábban is felmerült körülményre, hogy az önkormányzati törvény eredetileg nem is tette kötelező feladatellátássá a közművelődést: 1991. évi XX. - önkormányzatok feladat- és hatásköréről szóló - törvény már igen, de nem rendelí hozzá anyag fedezetet. Az önkormányzati törvény viszont kötelez arra, hogy az állam által dikált kötelezvényekhez a kezdeményezőnek kell fedezetet teremtenie. Az 1998-as költségvetési tv. javaslatban a szövetség nem fedezett fel olyan forrásokat, mely számításai szerint 8-12 milliárd körüli összegre rúgnak a közművelődési törvény hatályosulása következtében. Kocsis az önkormányzati szabadság megsértését látná abban is, ha törvény írta elő, hogy kivétel szerződhet az önkormányzat bizonyos feladatok ellátására (ld. Pöldiáknál).

Zavarkó Mihály (Megyei Jogú Városok Szövetsége) a 21 vidéki legnagyobb város szövetségének kulturális bizottsága által Egerben hozott többségi álláspontját hangoztatta. Hogy az egri tanácskozás sem volt egységes, az egyébiránt Nyíregyházán kulturális referenskedő delegált is szerepvárába avatta be a jelenlevőket. Belső disszonanciájának oka egyrészt az önkormányzati érdekvédelem státuszából fakadó egyértelműsége, másrészt pedig népművelői mivolta. Helyzetét valamelyest könnyíthette az a körülmény, hogy a megyei jogú városok mindegyike tart fent valamilyen módon intézményt. Figyelmeztetett a hazai művelődési intézményrendszer Európában is egyedülálló kiépítettségének jelentőségére és arra is, hogy a magyar civil szervezetek zöme nem tud még megenni ezen infrastrukturális háttér nélkül. Megjegyzendő, hogy e tárgyban a megyei jogúknál érintettebb megyei önkormányzatok nem delegáltak képviselőt a bizottság e programjára.

A fórumokon természetesen Vadász János is szerepelt. Emlékeztetett arra, hogy a részvételükkel elkészült tervezet megfelel a kormányprogramban foglalt célkitűzéseknek. Ő is óvott attól mindenkit, hogy szembeállítás a intézmény-tervekenység-civil szervezet modell egyes elemcít egymással. Figyelmeztetett arra, hogy egy közelmúltbéli országos kultúrszociológiai vizsgálat eredményei szerint is ezek egymást feltételező, egy irányba ható tényezők. Dicsérte a kultúrafinanszírozás terén elért eredményeket, mondván: az állami és az önkormányzati

szerepvállalás egymást erősítő modellje az ágazat javára válhat a jövőben. Végül átnyújtotta a bizottság elnökének azt a 12 szervezet által megkonzultált módosító indítvány-csomagot, melyet a szakszervezet a PM-nel, az MM-mel és az MKM-mel is egyeztetett. Nem csinált titkot abból, hogy ez az egyeztetés az utóbbi esetében nem vezetett teljes sikerre: "voltak olyan pontok, amelyeknél nem értettünk egyet egymással" – mondta.

A zárt ülés

A Kulturális és Sajtó Bizottság IX. 17. és XII. 1. között összesen 18 ülésen tárgyalta a tervezetet.

A kivételes eljárásban tárgyalt törvényjavaslatok zöme általában nélkülözi a nyilvánosságot, szó szerinti bizottsági jegyzőkönyveket pedig – bármily mulatságosak is néha – utólag is kevesen olvasnak az emberek. Az ilyen minősítésű eljárás a bizottságok legtöbbszörénél a szakmai nyilvánosság korlátozását is jelenti általában. Erről ugyanis a házszabály szerint minden bizottság maga dönt, az egyszerűsítést pedig a szűkre szabott idő is indokolja.

A T/4747-es sorszámmú törvényjavaslat tárgyalása e szempontból is rendhagyó. A széles körű szakmai nyilvánosság egyetlen kivétellel mindvégig biztosított volt. A szakmai meghallgatást követő második vitanapról – mivel azt zártta nyilvánították – nem készült bár jegyzőkönyv, az ott lehangzottak azonban részint interjúk segítségével, de a IX. 17-i megelőző és a soron következő X. 8-i ülés jegyzőkönyvéből is jól rekonstruálhatók.

A szeptember 17-én, amolyan bemelegítőként lefolytatott rövid megbeszélés a külső résztvevők körének összeállításáról szolt. Bár a csupán kormánypárti képviselők jelenlétében lefolytatott vitában mindkét fél részéről felmerült egyrészt a szakmai és a szakszervezeti meghívottak és vitanapok szétválasztásának, másrészt a külső résztvevők körének szűkítésének-bővítésének kérdése, a bizottság az elnök javaslatára itt úgy foglalt állást, hogy nem alkalmaznak tematikus szétválasztást, és – elfogadva az MKM, valamint a KKDSZ által meghívásra javasolt 17 országos szakmai szervezeti listát – nyitva hagyta az újabb lobbysták értesítésének lehetőségét.

Arról, hogy a bizottságban – egyébiránt főleg a koalíciós partnerek között – e tárgyban mégsem teljes a konszenzus, az X. 8-i bizottság jegyzőkönyve tudósít, mely a zárt ülésen megkezdett, de ott nyugvópontra nem jutott vitát dokumentálja. A konfrontálódó felek vezérégyéniséget – Molnár Péter (SZDSZ) és Vitányi Iván (MSZP) a zárt ülés eredményére is másként emlékszik. Molnár szerint ott arról határoztak nagy többséggel, hogy a vitában csak az előterjesztő (MKM) és a bizottság tagjai vehetnek részt. Vitányi ezt cáfolta: erről valóban volt szó, határozat viszont nem, és vitatja a Molnár által képviselt akarat többségi voltát is, továbbá a bizottság nyilvánosság-pártiságára hivatkozva javasolja, hogy ezúttal se változtassanak a bevált gyakorlaton. A nyomaték kedvéért megjegyzi még, hogy olyan vitában, amelyben a vendégek nem szólhatnak, nem fog részt venni, s vonakodik Molnár javaslatának megszavaztatásától is. Takács Péter (MDF) mégis megszavaztatja azt, melyet a bizottság 2 igen, 4 nem, 6 tartózkodás mellett elveti, Vitányi nyilvános vitát preferáló javaslatát pedig 7:5 arányban elfogadja. A szakma tehát nem csupán jelen lehet, de szót is kérhet a tárgyalás során.

A korábbiakban a bizottsági vita közművelődési fejezetének vitatottabb csomópontjait vesszük sorra.

A közművelődési szakember

Bár a vitatottabb kérdések egyike-másika újra és újra felszínre kerül, haladjunk időrendi sorrendben.

A "közművelődési szakember" törvényben való szerepeltetését a KKDSZ-féle módosító indítványok sorában találjuk. Szöveges indoklásukban azt adják elő, hogy e munka más szakmákhoz hasonlóan megköveteli a szakmai végzettséget, van is ilyen felsőfokú képzés az országban, tehát definiálható – érvelt Borbáth Erika, a Népművelők Egyesületének titkára, Vitányi személyes szakértője.

A szakmát feltehetőleg az irritálta, hogy a heterjesztett változatban "könyvtári szakember" volt közművelődési pedig nem. A szabad demokráta képviselők ellenzik a fogalom törvénybe emelését. Horn Gábor azért, mert szerinte ez "sokféle ember által megcsinálható feladat",

vagyis civilek is el tudják látni, a diplomások szakmában szerepeltetésének kizárólagosságát jól meghatározható lobby-érdekek magyarázzák. Molnár Péter a szabadelvűség, kontra szakszerűség – dilemmájából itt az elsőre szavazna, a rendszer nyitottsága érdekében veti el a javaslatot. Vitányi figyelmeztet arra, hogy a javaslat nem állít olyat, hogy aki nem közművelődési szakember, az nem lehet népművelő. A közbülső álláspontot elfoglaló, eredetileg közművelődési végzettségű Schiffer János (MSZP) semmi kivetnivalót nem látna abban, ha például közgazdász is lehetne művelődési központ igazgatója.

Figyelmeztet arra, hogy az egészségügyi törvény módosítása óta kórházat már igazgathat közgazdász. Inkei Péter (MKM) arra hivatkozva, hogy azért nem szerepeltették a definíciót, mert az nem szerepel a beterjesztett szövegben, nem támogatja a fogalmak közti szerepeltetést, ez végül az ellenzéki képviselők feltételhezhető támogatásával mégis kodifikálásra kerül.

A közösségi szintér és/vagy intézmény vita a beterjesztést megelőző fázisban is sarokköve volt a kodifikációs eljárásnak. "A települési önkormányzat a közművelődési tevékenység folyamatos megvalósíthatósága érdekében közművelődési intézményt, illetve közösségi szintert biztosít" – tartalmazza a beterjesztett változat (80.§.(1)).

"Közművelődési közösségi intézmény(ek)e)t és/vagy szintere(ke)t létesít és tart fenn" – folytatja a KKDSZ egyeztető beadványa. A beterjesztők több megtörtént hasonló eset alapján ugyanis feltételezték azt, ha a törvényben nem szerepel az intézmény, egy szorult helyzetben levő önkormányzat hamarabb válik meg attól, mint ahogy az esetleg feltétlen szükséges.

A téma bizottság előtti első terítékre kerülésének alkalmával (X. 16.) Sasvári Szilárd (Fidesz) egy módosító indítványa indítja el a vitát: ő az intézmény és a szintér mellett a "közösségi tér" kategóriával operál, melyhez Horn Gábor és Molnár Péter (SZDSZ) is támogatólag érvelnek. Miután a kezdeményezés az előterjesztő MKM képviselőjét is zavarba hozza, Sasvári visszavonja javaslatát. (A vita e szakaszának talán jelentéktelennek tűnő, megítélésünk szerint azonban sokat eláruló mozzanata volt, hogy a képviselők közt eddig meglevő teljeskörű tegeződő formát felváltva az elnököt megszólító Sasvári magázní kezdte Vitányit, amit ő viszont kikért magának.) A vita Takács Péter (MDF) távollétében Sasvári által képviselt (az intézmény ill. szintér fenntartói között az egyesületeket is szerepeltetni kívánja, a beterjesztett szöveg vi. csak önkormányzatot, azok társulását, továbbá egyéb szervezetet ill. magánszemélyt tartalmaz) indítvány kapcsán folytatódik tovább. Az intézménypárti szakma és a szocialisták érveire Sasvári részérdekkel képviselődével vádolja meg vitapartnereit, a szabad demokrata képviselők pedig a köztudottan kétharmados önkormányzati törvény ide vonatkozó passzusaira hivatkoznak.

Vadász idézve az önkormányzatok feladat- és hatásköréről szóló tv. 107. §-át jelzi, hogy a közösségi szintérről való gondoskodás már ott is szerepel, tehát saját beadványuk harmonizál azzal. Az MSZP, szakma kontra SZDSZ-Fidesz jogszabályértelmezési ellentétéhez a PM képviselője is felzárkózik és jelzi, hogy a szintér kötelező és folyamatos működetésének pénzügyi kihatásai is vannak, mely már sérti az önkormányzatok szabad rendelkezését.

Nem tudható, hogy a kompromisszum keresés, vagy pedig az ellenfelek minden áron való legyőzésének szándéka vezette-e a javaslattevőket akkor, amikor Molnár Péter és Horn Gábor (SZDSZ) két módosító javaslat sorrendseréjével ígéri feloldani az egyre fokozódó bangulati feszültséget. Az elnök és a bizottság többi tagja számára is elfogadható javaslat arról szól, hogy logikai érvek alapján először a tágabb közösségi szintér biztosításáról szóló 206-os (Molnár által jegyzett) indítványról szavaznának. Ez ugyan éppen törölni javasolja az "intézmény" szót, de az ezt követő (szintén Molnár által jegyzett) 205-ös indítvány módot ad a feladatellátási kötelezettségek szűkebb, pl. intézményi formáinak lehetővé tételére. ("A települési önkormányzat közművelődési feladatai lehetnek különösen...")

Vitányi gyanútlanul megszavaztatta a 206-ost, a bizottság elfogadta, mire Molnár azon nyomban visszavonta a 205-öst. Az így előállt helyzetből nehezen ocsúdó elnök helyett Stricker Sándor (MKM) vonja le a konzekvenciákat: "Ezzel megfosztottuk gyakorlatilag az önkormányzat jogát az intézmény fenntartásától."

Molnár mindenkit megnyugtat arról, hogy ettől még tarthat fenn intézményt az önkormányzat, ha akar és azt javasolja, hogy menjenek tovább. Vadász megerősíti azt, amit Stricker mondott: "gyakorlatilag innentől kezdve új törvény születik... Ha ez a döntés így véglegesen, akkor a közművelődési törvényi rész koncepcionálisan változik meg... amivel a szakma nem ért egyet." Inkei (MKM) helyettes államtitkár igyekszik megnyugtatni a kedélyeket, mondván, hogy formailag még nincs ok az aggodalomra, a TIT képviselője (Pirót Eszter) pedig egyetértéséről biztosítja a szintén zavart Molnárt, mivel "a napi gyakorlat is ezt igazolja". Vitányi ezt követő bejelentése aznap esti híranyagá válik: "Azt szeretném bejelenteni, tekintve, hogy ez a határozat ami itt született nagy többséggel, ellenkezik az én meggyőződéssel és életem gyakorlatával, ezért én magam eltávoztam az üléstől. Lemegek, lemondok az elnöki tisztemről, mert abban a törvényben, amelyik így működik, én magam nem vállalhatom a felelősséget." Az elnökséget így nem vállaló és szintén távozó bizottsági alelnök (Kósa Ferenc, MSZP) helyett a továbbiakban Zsigmond Attila (MDNP) bizottsági alelnök elnököl. Kötelességének érzi hovatartozása tisztázását: "...megszavaztam azt az előző indítványt, de abban a tudatban és abban hiszemben – hiszen előtte arról volt szó –, hogy később visszatér az intézmény dolgára... én olyat soha nem szavaznék meg, amelyik fölmentené az önkormányzatot intézményműködtetési kötelezettsége alól, vagy egyáltalán szakmailag vagy törvényileg lebecsülné tenné az intézményeket." Dr. Inkei Péter (MKM) is lát lehetőséget a visszakanyarodásra, mivel azonban Molnár újabb áttekinthetetlen sorrendseréket javasol, az elnök javaslatot tesz arra, hogy kérjék fel a minisztériumot a konszenzusos helyzet visszaállítását célzó szöveg elkészítésére. A bizottság megpróbálkozik még a munkával, de az érzelmeikben nem megy: a hamarosan sorra kerülő félórás ebédszünet után határozatképtelenség okán 12.05-kor Zsigmond Attila az ülést bezárja.

A rend és a viszonylagos konszenzus az X. 23-i ülés végére áll helyre. A Zsigmond Attila távollétében elnökölő Kósa Ferenc hozzáértése okán ügyvezető elnöklésre kéri fel a jelen levő Vitányit, aki azt elfogadja. A helyzetet rendezni hivatott minisztériumi kompromisszumos javaslat formailag kapcsolódó módosító indítvány lesz. Schiffer és Molnár visszavonják a rendteremtés útjában lévő TÖÖSZ észrevételre alapozott javaslatot, az IM "és/vagy" helyett "illetve"-t ajánl, melyet Vitányi továbbra is ellenez. Egyhangúan megszavazzák még, hogy a közösségi szintér magában foglalja az intézményt, kötelezővé teszik az önkormányzatok számára a helyi közművelődési tevékenység támogatását, melyet egy újabb pontban részleteznek. Az önkormányzati törvény paragrafusai között lavírozva beszúrájk még a 74.§. (c) bekezdésébe, hogy a közművelődési intézmény szerepét egyebek mellett kulturális létesítmény is betöltheti, valamint az (75.§.), hogy a szintér illetve intézmény működtetője "egyéb szervezet" (tehát vállalkozás is, vagy bármi más) is lehet. Mindenki visszavon minden kompromisszum útjában lévő beadványt. Helyreáll a bizottsági béke, az ülés végén Vitányi visszavonja lemondását. A XI. 27-i ülésen (itt hallgatták meg az önkormányzati bizottság érveit tolmácsoló Balsay Istvánt (Fidesz), aki arra az esetre, ha a kulturális alaptörvény sértene az önkormányzati törvényt, jelezte, hogy bizottsága az Alkotmánybírósághoz fordul) Vitányi beleegyezik abba a Molnár által is javasolt formulába, hogy "és/vagy" helyett – az egyébként eredeti – "illetve" szerepeljen. Az eredmény a végleges törvény szöveg 74-78. (1) bekezdésében rögzült. Balsay határozott érvelése ("nem szabad, hogy egy feles törvényben a jogos érdekek kielégítése érdekében a tisztelt bizottság olyan javaslatot tegyen a parlament asztalára, mely átszabja a magyar önkormányzatok alaptörvényét, melyet az Alkotmány is négy pontban véd... nem a kultúraellenesség szólal meg belőle, hanem az, hogy az önkormányzati rendszer alapértékait tartjuk tiszteltben") hatott, ezt Lamperth Mónika és Lendvai Ildikó (MSZP) egyébiránt eredeti okfejtései sem tudták hatástalanítani. Lamperth kijelenti: "az önkormányzati jogosítványok a polgárokat illetik meg és nem önmagában a képviselőtestületet. Az állampolgárok művelődéséhez való alkotmányos joga... megalapozza ezt a törvényt" mondotta a nagyobbik kormányzó párt frakcióvezető helyettese. Lendvai – azt szemléltetve, hogy a kötelező intézményfenntartás ötletének ellenzői csak a közművelődési szakterületet diszkriminálják – például hozza fel, hogy a könyvtári szolgáltatások ellátásánál is előírják a könyvtári intézményrendszert,

az önkormányzati törvény pedig köztemető (vagyis intézmény) kötelező fenntartásáról beszél "pedig ott is rengeteg más variáció lehetne, hogy mi történjen a halottakkal". Balsay felhívja a bizottság tagjainak figyelmét arra, hogy elvárhatóak az akadályok, de akkor meg kell változtatni az Alkotmányt és az önkormányzati törvényt. Azt persze ő is tudja, hogy ez legalábbis a kormányválság lehetőségét hordozná magában. Aligha tévedünk, ha azt állítjuk, hogy ebben az esetben egy korábban lefolytatott mérkőzés újrajátszásáról volt szó. Az erőviszonyok mit sem változtak, az eredmény tehát maradt a korábbi.

Közművelődési tanács a törvénytervezet külön "A közművelődés helyi lakossági képviselőte" című fejezetében két paragrafus erejéig szerepel. A jogi státusza szerint nehezen definiálható fórum azon törvényhelyek egyike, amelyre nem vonatkozik KKDSZ-módosítás.

A bizottságban először is ennek szükségességéről indult a vita. A betervező MKM szerint kell, az ellenzőket pedig azzal próbálták leszerelni a támogatók (pl. a pártja önkormányzati munkacsoportjának véleményét tolmácsoló Lendvai Ildikó, MSZP), hogy annak létesítése nem kötelező a településen. Dr. Molnár Péter a Megyei Jogú Városok és a Kisvárosok Országos Szövetségének akaratát transzmisszionálva ellenezte a kodifikációt: önkéntes bár, de ha – sok helyen pl. a törvényszöveg figyelemfelhívása miatt – már megalakul, akkor köztételt okozhat az önkormányzatoknak, melyek választott testületek lévén maguk is a helyi érdekek megjelenítői, közművelődési fórumokat pedig törvény nélkül is létre lehet hozni, ld. egyesülési törvény.

Az MSZP és a szakma (pl. Borbáth) helyeselte a tanácsok szerepeltetését – vita csupán arról volt, hogy kössék-e valamilyen helyi egyesületi létszámhoz a megalakítás lehetőségét, Földiák András pedig egyenesen a törvény legdemokratikusabb elemének tartotta azt.

Sz. Tóth János a partnerség és társadalmi részvétel elvére hivatkozva azt azzal tetézte, hogy szerinte nem is EU-konform e nélkül a törvény –, mondván: Európában az önkormányzati vezetők azt keresik, miként dönthetnének a helyi társadalom javára, Magyarországon pedig azt, hogy miként kerülhetnének meg. Javasolta még, hogy kerüljön be a szövegbe még ezen tanácsok megyei, ill. országos szervezetének megalakíthatósága is. Bár önálló javaslatuk e téren nem volt, Vadász arra hívta fel a figyelmet, hogy ez egy kvázi szakmai önkormányzat, Molnár pedig arra, hogy ugyanezen funkcióknak megfelelhetnek az önkormányzat kulturális bizottságai is, ráadásul a tanácsok tagjai bizonyára nem is civilek, hanem intézményvezetők, szakszervezeti vezetők lennének. Javasolja, ha lesz tanács, ezek ne vállalhassanak benne tagságot. E véleményhez Rózsa Edit (SZDSZ) is csatlakozik, míg pl. Vitányi ellenkezőleg: éppen a bővítés mellett érvel: igenis legyenek benne szakszervezetek, egyházak is.

"Megyei és országos szint most ne legyen" hozakodik elő egy lehetséges kompromisszumos variációval, miután a PM képviselője jelzte, hogy az is pénzbe kerülne. Ezt követően megvitatta a bizottság, hogy civil szervezet-e a szakszervezet, majd (miután Molnár Péter egy újabb vitaponton feladja a küzdelmet) szavaztak a módosításokról. Az elfogadott szöveg eredeti javaslatához képest egyszerre csak 3 éves mandátumra szorítja a helyi tanácsok működésének érvényességét. A félreértések elkerülése céljából definiálja is a tanácsok mibenlétét: ezek az elsődlegesen a lakossági igények megjelenítésének, a kulturális érdekvédelemnek és a közművelődési tevékenység önkéntes összehangolásának rendszeres és folyamatos helyi fóruma." Megalakítását nem kötik alsó küszöbhez, mint ahogy a tervezetben szerepelt (községben legalább 3., városban legalább 10.), és 7 bekezdésben szabályozzák ezek meg-, újra alakulásának, és a hozzájuk való csatlakozás lehetőségének módját, mindezen procedúrában a helyi jegyző szerepét. Feladatukról a helyi kulturális ügyekben való véleménynyilvánításban és javaslattételben adják meg, mely kiterjed az önkormányzat közművelődési célra biztosított pénzügyi támogatások felhasználásának és a vagyoni eszközök célszerű használatának kérdéseire is. Működése, dokumentumai nyilvánosak, infrastruktúrájukat a tagok biztosítják.

A megyei közművelődési központok problémaköre tematikusan tulajdonképpen a "szintér-intézmény" vita igen közeli rokona, csupán a jelen fejezet dokumentarista feldolgozása miatti kronologikus közéleti okán kerül pont itt sorra. A bizottság előtt e téma sokszor felme-

rül, exponáltan azonban a X. 22-i és a XI. 27-i üléseken tárgyalták.

A kérdést szabályozó három paragrafusból álló tervezetet a szakmai szervezetek javaslatait felvállaló koalíciós (Pál Béla – MSZP, Rózsa Edit – SZDSZ) beadvány volt hivatott módosítani. A javaslat az egyébként mindenki által szükségesnek tartott közművelődési módszertani feladatellátást egyrészt kötelezővé kívánta tenni, másrészt intézményfenntartásra kötelezte volna a megyei önkormányzatokat, még hozzá a megyeszékhelyen. Az utóbbi megszorítás mögött a Heves megyei példa rejlik. Itt szó volt ugyanis arról, hogy Egerből Hatvanba, esetleg Gyöngyösre vigyék a központot, Szabolcs-Szatmár-Beregben pedig a korábbi megyei művelődési központ funkcióit a megyei önkormányzat csupán egyetlen hivatalnokai beosztású szakemberével látja el, amiből a Magyar Drámapedagógiai Társaság jelen lévő képviselője (Szakall Judit) szerint sok baj lett már.

Egy idő után kiderült, hogy az 1994-ben módosított önkormányzati törvény e feladatok ellátását kötelezővé teszi a megyék számára, a minisztériumok képviselői azonban itt is jelzik, hogy a feladatellátás módját, s pláne helyét nem írhatják elő a fenntartónak. Vadász tiltakozik az ellen, hogy olyan törvény születne, amely lehetővé teszi a meglévő megyei központok esetleges megszüntetését.

A 22-i ülésnap Inkei (MKM) megpróbálkozik még egy kompromisszumos lehetőséggel, mely "a feltételek és igények meglétéhez kötne az ilyen célú intézet (központ) fenntartását. A beadványt jegyző képviselők elfogadtak egy ilyen variációt, eredeti javaslatukat azonban nem fogadta el a bizottság.

Az Inkei féle variáció nem nyeri el mindenki (különösen nem az önkormányzati érdekvédők) tetszését, de a szakma, valamint Stricker Sándor (MKM) is fenntartásnak ad hangot: például a citált Szabolcs-Szatmár-Beregben ugyanis a feltételek megválnának, a szándék hiányzik csupán. A megoldást XI. 27-én végül is Lendvai Ildikó (MSZP) egy felvetése alapján találja meg a bizottság, mely abban tulajdonképpen egyetért, hogy (az intézményhez hasonlóan) a törvényben legyen benne a "megyei művelődési központ" elnevezés. E megoldáshoz a "megengedő" nyelvtani szerkezet adja a kulcsot, így kerül végül a törvénybe az a mondat, hogy az önkormányzat "E feladatok ellátására megyei művelődési központot működtethet". (84.§.(1))

A népfőiskolák említése eredetileg nem szerepel külön kiemelten a tervezetben, a törvényben azonban három helyen is találkozhatunk már vele. A négy legtagabb körű támogatottságot élvező (MDF-MSZP-SZDSZ) módosító indítvány közül kettő ért végül is révbé. Az egyikből a fogalmak felsorolásánál a "v" pontból megtudhatjuk, hogy a népfőiskola "olyan felnőttoktatási célú tanfolyamokat szervező, helyi önszerveződés alapján létrejött szervezet, amelynek pedagógiai programja a szakismeretek átadásán túl személyiségfejlesztő (állampolgári, közéleti) elemet is tartalmaz, s melyek lebonyolítási, oktatási rendszerét, módszereit a részvevők maguk is alakíthatják".

A 91.§. (1) bekezdésének d. pontjából az is kiderül, hogy "a népfőiskolai mozgalmak és más, országos közművelődési társadalmi szervezetek támogatását" az állam a minisztérium költségvetési fejezetében biztosítja. Hogy mindez a módosítás a törvényben megálljon, Inkei Péter (MKM) javaslatára a bizottság kiegészítette az önkormányzatok kötelező közművelődési feladatvállalási formáinak a sorában (2) bekezdésben a népfőiskolák megteremtését. A két változat között eltelt idő alatt annyi történt, hogy a minisztérium részéről az előkészületi munkálatokba bevont és abban aktív javaslattevő munkát folytató Sz. Tóth János (Magyar Népfőiskolai Társaság) – tapasztalva, hogy szervezete nem nevesített az előterjesztésben, kritikájának bel- és külföldi nyilvánosságot ad. A hazai népfőiskolák iránti szolidaritás kivívását célzó nyilatkozat intézményközpontúsággal, a civil társadalmi szerveződések versenyhátrányos helyzetbe hozásával, a társadalmi szervezetek ellenőrzési funkcióinak ellehetetlenítésével, az alapvető emberi jogok megsértésével (stb.) vádolja meg a törvényszöveg aktuális változatáért felelőket. A levél a bizottság tagjaihoz is eljut, Rózsa Edit pedig a szerző meghallgatását és a téma megvitatását javasolja. Sz. Tóth János október 30-án már azzal a javaslattal áll a bizottság elé, hogy bár érveiket változatlanul sok ponton igaznak tartják, a

hangnem és a túlzások miatt hajlandók a vádakat ugyanezen körben visszavonni, mint amelyben terjesztették. Az inga Inkei javaslatára végül is az idézett módon, valahol középtájt áll meg.

Nem tudni, hogy a népfőiskolák kodifikálásának ténye, vagy Vadasz bizottság előtti protestálása (amiért Horn alaptalanul hazugsággal vádoolta őt a sajtó előtt), esetleg úgy általában a szakszervezeti elnök által képviselték váltották-e ki elsősorban, de – ha már az előző, a törvény kimenetelére nézve jelentőséggel bíró kivonulást dokumentáltuk, legyen a kép ez ügyben teljes – ezen az ülésen került sor arra, hogy Horn Gábor e ponton elhagyta a termet. A terjedelmi okokból idézhetetlen indoklás attól bír jelentőséggel, hogy jól példázza: a konfrontálódó felek motívációi csupán részben (talán éppen kisebbrészt) magyarázhatók érdekkellentéttekkel, azok inkább értékkötöttek.

A foglalkoztatási garanciák kérdése szintén a bizottsági vita viszálytérő tárgya. A kormány az önkormányzati és a szakmai érdekvédelmi szervezetek által aláírt sokat emlegetett 3 éves megállapodás valójában tartalmazza a közművelődési feladatok ellátása foglalkoztatási garanciáinak törvényben történő szerepeltetését, az SZDSZ mérvadó körreiből többen, pl. a szakbizottságban is tag egykori szakszervezeti vezető (LIGA) Horn Gábor végig ellenzték azt mondván, szaktörvényben nincs helye az érdekvédelemnek.

A benyújtott tervezet 3 paragrafus erejéig foglalkozik a leendő törvény által szabályozott szakterület foglalkoztatásának "egyes kérdései"-vel. Az egyik arra int, hogy a fenntartónak munkáltatói minőségében figyelembe kell vennie a szaktörvényben előírtak teljesítéséhez szükséges foglalkoztatási követelményeket. A másik előírja, hogy intézményben csak büntetlen előélettel, megfelelő iskolai végzettséggel rendelkezők kaphatnak munkát, de azt is, hogy a szakképesítés alól felmentés adható. A harmadik arra vonatkozik, hogy magasabb intézményi vezető beosztású csak szakirányú felsőfokú végzettségű lehet.

A KKDSZ módosító beadványai ezen túl el szeretnék érni, hogy a törvény hatálya alá tartozó intézményekben közalkalmazottként foglalkoztassák a munkavállalókat, a foglalkoztatás mértékére vonatkozó előírásokat a fenntartó kilitétől függetlenül kelljen alkalmazni, országos intézményi nyilvántartásba csak azok kerülhessenek, akik e foglalkoztatási szabályoknak megfelelnek, a közművelődési, közgyűjtteményi szakember büntetőjogi védelem szempontjából közfeladatot ellátó személynek minősüljön és munkahelye részesítse őt 5 évente felsőoktatásban lefolytatandó szervezett képzésben, 4 évente minősítse is őt a munkáltató, felsőfokú képesítés esetén bérpótlék illesse meg, ha felerészt meghaladó intézményen kívüli foglalkoztatására kerül sor, tudományos fokozat, ill. munkásság esetén illesse 50% bérpótlék a dolgozót, illesse meg a felsőfokú képesítetett ingyenes intézményhasználat az állami és önkormányzati intézményekben, a minimálbér összegének 75%-áért hozzájárulásból vásárolhasson évente szakirodalmat, valamint azt, hogy nemzeti, országos ill. felsőoktatási közművelődési, közgyűjtteményi intézmény esetén a munkavállalótól megkövetelhető legyen az egyetemi végzettség és legalább a 10 éves szakmai gyakorlat. Két és fél vitanapot követően XI. 10-én arról szavaz a kulturális bizottság, hogy teljes egészében maradjon-e el a foglalkoztatásra vonatkozó módosító indítványcsomag. E radikális megoldást 4:8:2 arányban elvetik a képviselők. A módosító indítványokról történő szavazás rostáján végül is csak a 7 évenkénti továbbképzés, a képesítés alóli felmentés miniszteri rendeletben történő szabályozása, a minimálbér feléért történő dokumentumvásárlási támogatás maradt fenn, ill. arról döntöttek, hogy kapjon a felsőfokú képesítésű szakember 50% bérpótlékot, ha tudományos illetve kutatói munkakörben foglalkoztatják (igaz, ez utóbbiakat csak a következő költségvetési évben, 1999. I. 1-jétől tervezik hatályosítani, melyet egy törvénymódosítással már az Orbán kormány még későbbi időpontra tolt) illetve az, hogy büntetőjogi védelem szempontjából közfeladatot ellátó személynek minősül az, aki erre teszi fel az életét.

Költségvetési források

Kevésbé a konfrontáció, inkább a kompromisszumok keresése jellemezte az ágazat finanszírozásának módjáról szóló vitapontok tárgyalását. A közfeladatokat ellátó közgyűjtteményi és közművelődési intézmények fenntartása és alapfeladataik finanszírozása azok közérdekű jellegéből fakadóan központi költségvetésből történik. Ezek a költségvetési tételek a BM és a MKM fejezetében megjelenő központi előirányzatként jelennek meg. Ennek szükségyszerű normatívtásával is mindenki egyetértett. Már a beadványban is az szerepelt, hogy a helyi önkormányzatoknak biztosított normatív hozzájárulás országosan összevont összege nem lehet kevesebb, mint a két évvel korábban tevékenységükre fordított teljes működési kiadások bevételekkel csökkentett összegnek 60%-a és legalább el kell érnie a helyi önkormányzatok közművelődési-, közgyűjtteményi normatívájának előző évi előirányzatát.

Az eredeti törvényjavaslat – azon túl, hogy a szükséges helyeken beszűrték a szövegbe a "normatív hozzájárulás" kitéltelt – tulajdonképpen öt ponton módosult: 1. Területi feladataikhoz a megyei önkormányzatok az előbbi összeg egyharmadában úgy részesülnek, hogy a 19 megye és a főváros irányában történő felosztásban az eredetileg alapul vett népességszám helyett annak egyharmadát egyelően osztják fel, s csak a fennmaradó 67% kiszámításánál veszik alapul a népességszámot. A kisebb megyéket hátrányosabban érintő eredeti változatot Lamperth Mónika és Jauernik István (MSZP) javaslatára változtattak. Ők 40-60%-os megoszlásban gondolkodtak. A PM 50-50%-os arányokra gondolt. Lendvai Ildikó 25-75-, ill. 30-70%-ot talált volna megfelelőnek. Az érintett önkormányzati bizottságból 40-60%-ra tettek javaslatot. A kodifikált 33:67%-os arány végül is Sasvári Szilárd javaslatára került elfogadásra 8:0:4 arányban.

A mindvégig konstruktívással jellemezhető tárgyalás során 1%-kal 4-re emelték a kiemelt országos szervezetek működésének támogatására fordítandó összegarányt, kiegészítették az országos kisebbségi önkormányzatokkal azok körét, alkiknek a törvény hatálya alá eső intézményi költségvetési előirányzatait az éves költségvetési törvény fenntartói fejezetében szükséges meghatározni és az egyetlen paragrafushoz tartozó 6 bekezdést kiegészítették egy hetedikkel, mely szerint "Az egyházak a tulajdonukban lévő kulturális örökség értékeinek megőrzéséhez, felújításához, gyarapításához, továbbá levéltáraik, könyvtáraik, múzeumaik és közművelődési intézményi működéséhez az éves költségvetési törvényben meghatározott összegű támogatásban részesülnek.

E módosítások a több éves ágazati súlytóró restriktív után jelentős forrásbővítést eredményeznek. A településeken egy főre eső normatív támogatás 157 Ft-os tárgyévi összege 1998-ra 555 Ft-ra nőtt, a megyei normatíva pedig lakosonként ezen összeg csaknem fele (240 Ft). A BM fejezetében ezen túl újabb 400 milliós alap képződött, melyet pályázati úton lehet elérni.

Egy kis statisztika

Az igen szerteágazó, soktárgyú és több szempontú bizottsági vita verbális üzeneteinek részleges áttekintése nem feltétlen vezet el az érvek csoportosításából tanulságokat levonni próbáló elemzőt a bölcsék kövéhez. A bizottságon belül pulzáló politikai erőviszonyok feltérképezésének esetleges sikeréhez jól jöhet a statisztika. Az alábbi, parlamenti könyvtártól származó adatok alapján magunk által összeállított statisztika segítségünkre lehet. Az adatok – szemben az eddigiekkel, ahol csupán a törvény egy részének keletkezésével foglalkoztunk – a születendő jogszabály összes módosító indítványait tartalmazza, ezek között ugyanis sok olyan van, amely egyidejűleg vonatkozik többféle szakterületre, tematikus szétválasztásuk így legalábbis nehézkes lett volna.

Az összes beadvány több, mint egyharmadát jegyző MDF-nek a 72 visszavont javaslat 18%-ánál köszönhető, hogy leegyszerűsítette a tárgyalás menetét. Dr. Takács Péter módosító javaslataink csaknem egyötödét (19%) így is elfogadták, mely – mint látjuk – az összes elfogadott javaslat 18%-a. Módosító javaslataink visszavonásában (hat főle felállításban) a koalíció által együtt jegyzett beadványok hívják fel magukra a figyelmet. Közülük leválogattuk azokat a Pál Béla (MSZP)-

Rózsa Edit (SZDSZ) által jegyzett indítványokat, amelyek tulajdonképpen a KKDSZ módosítói voltak. Ezek 44%-ban kerültek végül is visszavonásra, mely az összes visszavont javaslat 17%-át teszik ki.

A benyújtott módosító indítványok sorsa párt(ok) szerint az adott kategória összes javaslatának arányában

A módosító indítvány benyújtásának pártállása (bizottsági indítvány nélkül)	A benyújtott		Eredményesség az összes indítvány arányában (%)
	módosító indítványok aránya (%)	elfogadott	
MSZP – SZDSZ	12,9	33,3	17,1
MSZP	12,2	8,3	17,1
SZDSZ	15,1	18,1	37,8
Pál Béla – Rózsa Edit által benyújtott KKDSZ	11,2	16,7	3,7
MDF	34,8	18,4	18,3
Fidesz-MPP	11,5	5,5	3,7
MDNP	0,7	–	–
MDF – MSZP – SZDSZ	1,4	–	2,3
FKGP	–	–	–
Összesen	100,0	100,0	100,0

A legeredményesebbeknek a kisebbik koalíciós partner (SZDSZ) módosító javaslatai bizonyultak. Összes javaslatuk 69%-a található ma meg a törvényben, de ez az arány az összes sikeres indítvány számához viszonyítva is a legnagyobb (38%). A szabad demokrata javaslatok kiemelkedő mértékű sikerességében (jelenlévő szakértőktől származó információk szerint az is szerepet játszott, hogy a szocialista képviselők közül néhányan esetenként – frakciótagjaik többségi állásfoglalásával ellentétben – az SZDSZ beadványait támogatták. Schiffer János és Alföldi Albert esetenkénti távollétekor az is előfordult, hogy szavazatukat nem pártbéli társaiknak, hanem koalíciós partnerük képviselőinek adták át. Az ellenzék a sikeres javaslatok bő egyötödét könyvelheti el magának.

Szavaz a parlament

A december 1-jei utolsó bizottsági ülés végeztével a vitát egyébként mindvégig nagy szakértelemmel és kiegyensúlyozottan vezető bizottsági elnök, Vitányi Iván mindenkinek még sok közművelődési törvény meghozatalát kívánja. A törvénytervezetet december 8-án 17.15 és 18.30 között került a plenáris ülés napirendjére. A jószerével csupán a felszólalókból álló hallgatóság előtt a tervezetet betervező dr. Szabó Zoltán államtitkár (MKM) összefogottan és tárgyyszerűen beszélt a törvény időszerűségéről, összetettsége ellenére is megfelelő színvonaláról, köszönetét fejezte ki a munkában résztvevőknek. A közművelődési fejezet megszűlésének drámaiságáról megemlékezve elmondta: "Sokak számára a művelődési házak a rendszerváltást előkészítő erjedést, a szabadság formálódó kis köreit idézik, amelyek különösen vidéken a civil mozgalmak bölcsői, a polgár magára találásának színterei, a zordabbá váló társadalmi verseny lemaradóinak támaszai, a szegények színházai és úri kaszinói. Mások számára viszont a művelődési ház máig azt a karámot, azt a felülről szabályozott és provencionális kulturális szabadidő eltöltését jeleníti meg, amittől a rendszerváltás szabadított meg bennünket."

Vitányi Iván jegyzőkönyvben alig egy oldalnyi felszólalásában csak a legszükségesebbekre szorítkozott. Elmondta, hogy a bizottsági szakmai nyilvánosság előtt zajló heves vitái azzal az előnnyel is jártak, hogy valamelyest pótolták a plenáris tárgyalás hiányosságát. A heves viták közepette igyekeztek kompromisszumot keresni. "Vonatkozott a kompromisszum arra, hogy a közművelődési területen a közművelődési intézményeket és a közösségi színtereket – másképpen: az intézményeket és a tevékenységeket – egységben kívántuk látni. Olyan egységben, amely megadja azt a lehetőséget, hogy fennmaradjon az az intézményrendszer, amely egyszer már létrejött, ugyanakkor megadja azt a lehetőséget, hogy a civil társadalom minden kezdeményezése, a lakosság minden

kezdeményezése helyet tudjon találni és helyet tudjon kapni a közművelődés rendszerében."

A koalíció kisebbik kormánypártja bizottságból is jól ismert vezérszónokának Vitányiéhoz képest pontosan hatszor olyan terjedelmű beszédét még tanítani fogják a hazai egyetemeken. Dr. Molnár Péter több, mint félórás felszólalásában ellenzéki vezérszónokoknak dicsőségére való módon ostromozta a bizottsági többség (jegyzőkönyvi anonimitása okán statisztikát erről nem készíthettünk) által elfogadott törvénytervezet csaknem minden pontját. Tette mindezt oly egyszerűen, hogy kiemelésekre nem ragadtathatja magát az elemző, az ellenérvek egyébként is részletesen bemutatásra kerültek a korábbiakban.

A tényleges ellenzék nevében szóló Zsigmond Attila (MDNP, a bizottság elnöke) sajnálattal emlékezett meg arról, hogy a bizottság munkáját koncepciótlanság jellemzi. Kiemelte, hogy koncepcionális vita rendhagyó módon nem kormánykoalíció és ellenzék között feszült, hanem a különböző szakmai meggyőződések eredményezték azt. A néppárt vezérszónoka kiállt a kulturális intézmények mellett, s elmondta, hogy pártja helyén valóban tartja a foglalkoztatási kérdések tömegben való szerepeltetését.

A parlament másnap 69%-os jelenlét mellett szavazott a törvényről. A "jelenléti ív" tanúsága szerint szavazáskor az MDF, a Fidesz és az SZDSZ frakciója volt a legérdektelenebb. Képviselőik 29-, 25-, illetve 21%-a volt igazolás nélkül távol.

A törvényt végül is a jelenlévők szavazatainak 82%-ával fogadta el a parlament. Frakció-szinten a kormánypártok mellett még az MDNP és a függetlenek szavaztak a törvény mellett, a Fidesz és a Kiszgazdák ellene, az épp, hogy jelenlévő MDF-et pedig 3:3 arányban osztotta meg a döntés.

Frakciók	Igen	Nem	Tartózkodott	Igazolatlantól	Távol	Összesen
Fidesz MPP	–	11	7	6	8	32
FKGP	1	3	13	2	4	23
Függetlenek	6	–	–	4	11	21
MDF	3	3	3	6	6	21
MSZP	153	–	3	13	35	204
MDNP	7	–	–	1	6	14
SZDSZ	46	–	4	2	14	66

A törvény utóélete a pártok 1998-as kampányprogramjában

Nem érdektelen megnézni, hogy a két volt kormányzópárt – az SZDSZ és az MSZP – hogyan foglalmazták meg kulturális koncepciójukat 1998 tavaszán – immár elengedve egymás kezét.

Összességében elmondhatjuk, hogy mindkét párt a már 1994-ben megfogalmazott elveket vitte tovább, természetesen beépítve a négy év tapasztalatait, s kiegészítve egy "leltárral". A közművelődést tekintve is ugyanazok a különbségek tapasztalhatók a két párt között, mint négy évvel ezelőtt.

Addig, amíg az MSZP programja hosszan taglalja a megvalósult közművelődési törvényt – elemezve a kívánt és a valós állapot közötti különbséget, hangsúlyozva az elért eredmények fontosságát (állami finanszírozás, önkormányzati kötelezettségek, civil szféra lehetőségei), az SZDSZ, mely gazdája volt a minisztériumnak, még a "leltárban" sem említi meg. A felsorolásban így szerepel: "... megalkotta a levéltári törvényt és többek között a könyvtári és múzeumi területekről szóló kulturális törvényt". Későbbi fejezetben, a piacokonform támogatási intézkedések között, a közművelődési infrastruktúra támogatását, mint elért eredményt említi meg a program.

Az MSZP sajnálattal említi meg, mint a 94-es programjából hiányosan megvalósított elemet, a közművelődési intézmények elmaradt automatikus támogatását, melyeket továbbra is alapintézménynek tekint. Az SZDSZ ezzel szemben mintha nem is akarna tudomást venni ezen intézmények létezéséről, vagy legalábbis nem szán nekik feladatot. Felveti például, hogy főleg az elmaradottabb régiókban célszerű lenne, ha a kulturális tárca az önkormányzatokkal együtt "kulturális inkubátorházak" létrehozását kezdeményezné. Itt működhetnének az alakuló művészeti csoportok, a civil szervezetek. Arra a feladatrendszerre kíván létrehozni egy új intézménytípust, amely már

létezik, művelődési háznak hívják, igaz, a közművelődési törvény nem tette minden településen kötelezővé működtetésüket van, ahol intézmény nem, csak színtér áll a művelődni vágyók rendelkezésére.

Úgy tűnik tehát, hogy még az eltelt négy év alatt, a kormányzati időszakban, amikor pedig e szakma a törvényhozás miatt sokat hallatott magáról, sem sikerült megváltoztatni az SZDSZ véleményét. A kép ugyanaz, mint 1991-ben, az "Elefánt a porcelánboltban" idején.

Összegzés

Ha figyelembe vesszük a törvény születésének körülményeit, a vele szemben való évekig tartó ellenállást, már a léte is pozitívnak ítéltető meg. Hogy valójában milyen ez a törvény, arról erősen eltérnek az egyes szakmai és önkormányzati vélemények.

Mindenképpen pozitív, hogy az állami finanszírozás a "maradék-elv" helyett normatíva alapján, és az előző évekhez képest jóval nagyobb arányban történik. (Az persze már egy másik kérdés, hogy az önkormányzatoknál megjelenő nagyobb összeg növeli-e az intézmények támogatását, hisz más területeken viszont csökkentették az önkormányzatok támogatását.) A központi támogatás másik része nem az önkormányzatokon keresztül kerül a tevékenységhez, hanem pályázható technikai, műszaki, informatikai fejlesztésre.

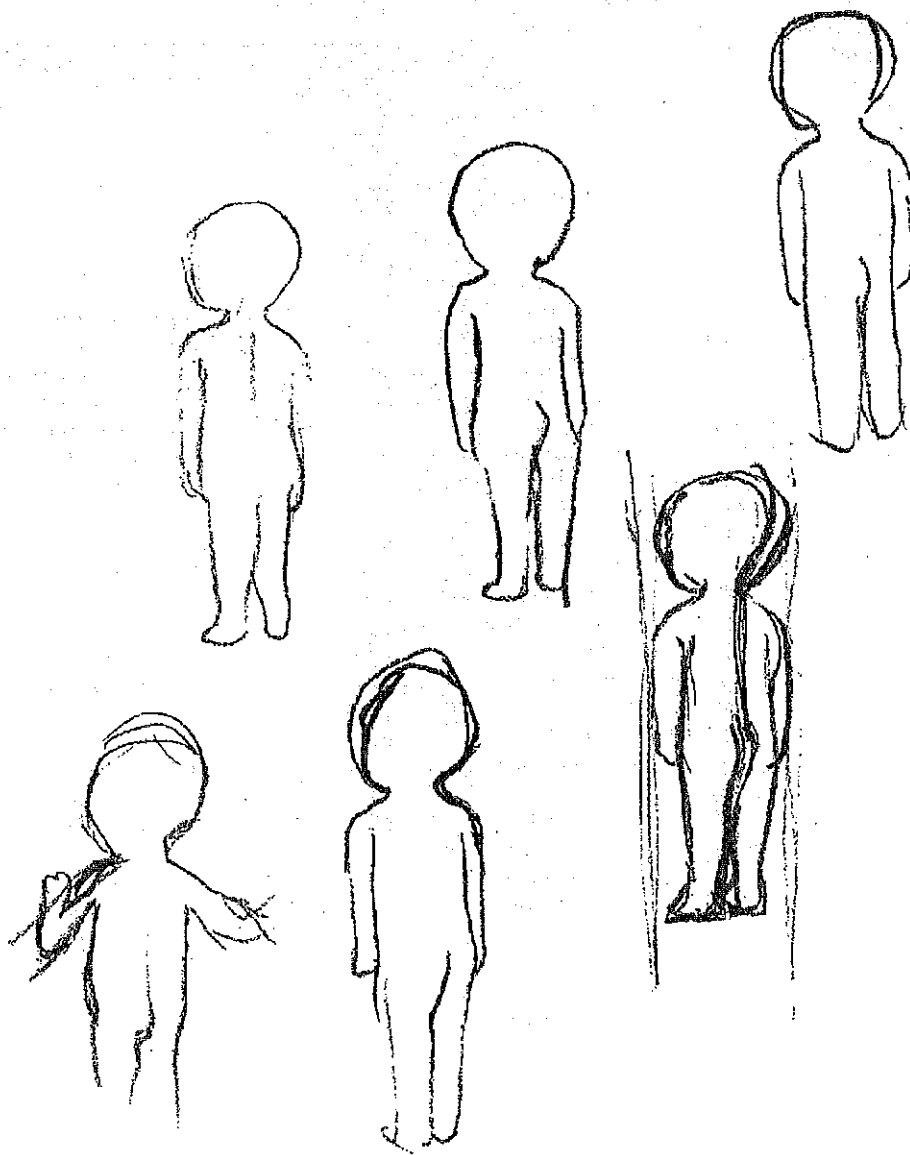
A finanszírozási kérdések nem adtak és adnak akkora vitára alkalmat, mint az intézmény vagy színtér probléma. A törvény kisebb településeken az önkormányzatokra bízta a döntést, hogy a lakossági igények ezt indokoltá teszik-e. Városokban kötelezővé teszi a művelődési intézmény biztosítását, s ez tulajdonképpen azt is jelenti, hogy a falvak polgárai is találnak elérhető távolságon belül művelődési házat.

Vitatott kérdés volt, hogy a törvényben kell-e foglalkoztatási garanciákat adni a művelődési házak dolgozóinak. Ez végül is nem történt meg, mint ahogy jövedelmi helyzetük sem változott.

Sokat várt a szakma a közművelődési tanácsok megalakításának lehetőségétől. Pillanatnyilag még nincsenek arról adatok, hogy mekkora számban léteznek, mindenesetre nem is a közművelődési szakma, inkább a polgári, civil szféra erejére, érdekérvényesítő képességére utal majd ezek működése.

Figyelemre méltó momentum a törvényben az ez évben életbelépő szakfelügyelet, amelyet a minisztérium működtet, s melyek célja a törvényesség betartásának folyamatos ellenőrzése. Sokan úgy ítélik meg, hogy régóta várt, fontos elem ez, hisz a nehezen meghatározható tevékenységben is szükség van az objektivitásra, valamiféle független értékrenden alapuló kontrollra. Hogy milyen eredménnyel, azt még nem tudjuk, de minden település önkormányzatának kötelessége áttekinteni a közművelődés működési bevételeit, hisz a feladatok ellátásáról rendeletet kell alkotnia. E rendeletalkotásnál számba kell vennie a terület valamennyi összetevőjét. A működtetés feltételeit, lehetőségeit, azt, hogy ki látja el a tevékenységeket, milyen formában támogatja, melyek a fejlesztés irányai, kik a partnerei ebben a munkában. Érdemes az önkormányzatoknak körültekintően elkészíteni a rendeletet, hisz átfogó célt hozhatnak a lehetőségeikről, adottságaikról, amelyekből kiindulva több évre meghatározhatják a polgárok művelődési lehetőségeit.

Egy év telt el a törvény életbelépése óta. Úgy gondoljuk, igazából ez a másik esztendő lesz az, amelyben már előjönnek a tapasztalatok, mikor már az önkormányzatok, a szakma és a felhasználók össze tudják hasonlítani a törvény előtti és utáni viszonyokat.

TÍZ ÉVES AZ AMATŐR KÖLTŐK, ÍRÓK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE

Előző századainkban nem volt megkülönböztetés a költők között. Aki verset írt, költőként tartották számon. Nem volt fontos, hogy abból él-e, vagy csak öröme telik benne környezetének és saját magának.

Borbáth Erika a Szín 4/1-es számában *Az amatőr művészeti mozgalmak helyzetének vázlatos értékelése* című cikkében azt kérdezi: "Milyen korlátai vannak az amatőrségnek illetve profizmusnak? Létezik-e határ a két művészet között? Megfogalmazhatók-e tartalmi különbségek?"

Az 1994-es pápai AKIOSZ-találkozó fő témáját Páskándi Géza analízálta előttünk és nekünk: "Amatőrök és profik az irodalomban" címmel. A professionalista és amatőr szavak etimológiáját teljességre törekvő tudományossággal világította meg. Úgy mutatta be a profit, mint aki fáradság, kimerültség hajsza magától célja eléréséért, míg az amatőrnek, a művelőzőnek öröm ez a munka. Szólt az utóbbi fogalomszépiítő-enyhítő és pejoratív megfélemlítő is: művelőző, műkedvelő, műbarát, a tudomány kedvelője – tehetségtelen, avatallan, kontár, fűzfapoéta, botcsinálta, képzetlen, tanulatlan. Szerinte sem osztható az irodalom világa két részre: a tehetséges profik és a tehetségtelen amatőrök táborára. Az amatőr is alkozhat kimagaslót, rálatva az eredményekre. A néhány elemi végzet parasztember is alkozhat maradandót, ha megírja a juhászbojtár múltját, a Gyepsort, az életüket.

Lágler Péter *A művészetek önzellen szeretetéről* című cikke is inspirált ennek az összegzésnek a megfogalmazására. Egyet értek vele abban, hogy "az amatőrök lokális értékrendet jelenítenek meg, a helyi társadalmi csoport igényeinek kielégítését szolgálják, jobban mint bármi más, hiszen jobban ismerik azokat."

Az AKIOSZ elmúlt 10 éve a bizonyíték, hogy Lágler Péternek igaza van.

1989 év februárjában a nagyhajmási kultúrház vezetője, Rózsavölgyi János azt gondolta, hogy szövetségbe tömöríti az addig fióknak írogató költőket, írókat. Budapesten harmadmagával megalapította az Amatőr Költők, Írók Szövetségét /AKISZ/. Alapító okiratban megfogalmazták a szervezet célját: "Publikációs lehetőséget biztosítani azoknak az íróknak, költőknek, akik kedvelésből alkotnak, nem a honoráriumszerzés céljából, azaz műkedvelő, nem hivatásos írók. Olyan fórumot képviselünk, amely lehetővé teszi a tehetségek megismerését, értékeket keresünk és közvetítjük azokat, a közösség erejével bátorítunk, cselekvésre ösztönzünk. Előadások, kiállítások, pályázatok, irodalmi, képzőművészeti vagy más művészeti ágban szervezett műhelymunkával hozzájárulunk az önmegvalósítás, az önértékelés, az önkritika öntekélyes módon való fejlesztéséhez. Alkotótáborok, kirándulások, családi találkozók szervezésével színesítjük, nemesítjük a különbözőségeket és mégis együvé tartozást valló tagjaink életét. Szervezetünkben korhatár nélkül, világi és vallási nézetektől függetlenül bárki lehet tag, aki elfogadja sajátos szervezetünk írott és íratlan szabályait.

Az alakuló ülésen az alapító okiratot és az alapszabályt a tagság elfogadta, a szervezet alapítóját, Rózsavölgyi Jánost kinevezte elnöknek."

A megalakulás időpontja: 1989. szeptember 9. Helyszín: Művelődési Minisztérium alagsori klubja. Résztvevők: 133 tag, a február óta jelentkezettek 90%-a. Az okirat aláírói: Rózsavölgyi János elnök, Bognár Papp Irén elnökhelyettes, Mór Csaba József alelnök.

Ettől az időtől kezdve rendszeresen jártak a klubnapokra, az Almási téri felolvasásokra nemcsak budapestiek, hanem az ország egész területéről, Zalaegerszegtől Nyíregyházáig és Győrtől Pécsig bezárólag az amatőr művészek: írók, költők, versmondók, zenészek.

Az a felismerés, hogy semmit sem ér el a vers, amit senki sem olvas, újságalapítást eredményezett. A negyedévenként megjelenő irodalmi és kulturális folyóirat, a *Kristály* eljuttatta az alkotásokat a legtávolabbi településekre is. Szerkesztői dr. Györgypál Katalin és Tárkányi Imre voltak. Harminckét oldal, 1000 példányban készült, amelyben novellák, versek, fényképes bemutatkozó oldalak adtak lehetőséget az amatőr tollfogatóknak a megjelenésre, a nyilvánosság által történő megmérettetésre.

Három év alatt a tagok száma 400-ra emelkedett. A tagság életkora 14-

90 év közötti. A legfiatalabb szerző 94-ben Puskás Róbert 8 éves kistarscai tanuló, a legidősebb pedig a 90 éves szekszárdi lelkész, Ferenczi Ernő volt. Foglalkozásukat tekintve a legtöbb a nyugdíjas, de aktív dolgozó, diák, háziasszony, pedagógus, tolókcsoiban élő rokkant, süket, orvos, munkanélküli, szinte minden foglalkozás megtalálható. A legtöbbben verseket, néhányan novellákat, esszéket is írnak. Más művészeti ágnak is van képviselője közöttünk: grafikus, festőművész, fényképész.

Néhány év alatt az AKISZ kulturális és társadalmi szervezet kezdett nagyon komoly fórummá válni. Fényképes tagsági igazolványt adott a tagdíj befizetése után.

1993-ban a publikálási hullámhegy egy új jelenséget hozott magával. Kevésnek bizonyult a többszáz tag részére az egyetlen központi lap. Így a Kristály mellékleteként vidéki városok csoportjai regionális lapokat teremtettek: létrejött a Pécsi Új Hang, a Kazincbarcikai Szárnypróba, a Kecskeméti Kristály, a Debreceni Idea, később a Pápai Kristály.

A szervezeten belül meghirdetett célirányos pályázatok is serkentették az alkotókat több műfajban. Így jött létre a Kristály-pályázat irodalmi mellékleteként 1993-ban egy kiadvány, amely a Magyar Hitelbank Rt. "Táncsics Mihály Alapítvány" támogatásával Zalaegerszegen látott napvilágot.

Az eltelt 10 év alatt a következő városokban működtek városi vagy regionális amatőr csoportok: Debrecen, Ózd, Kazincbarcika, Pécs, Pápa, Békéscsaba, Lillafüred. A csoportok azon is fáradoztak, hogy társadalmi támogatással saját antológiát is kiadhassanak. 1993-ban Pápan került kiadásra *A sor c.* antológia, amely csak pápai alkotók munkáit tartalmazza; 94-ben a *Szóvarázs* Pécsen; 95-ben az *Ünnepek antológiája* Kecskeméten; 96-ban a *Százak antológiája* jelent meg Budapesten.

A 93-as esztendő több szempontból is fordulópontot jelentett a szervezet életében: AKISZ gyakorlatra alapozva magán újságok nőttek ki magukat. A felfelé ívelő mozgalmas életet – konkurenciát gyanítva – egy át nem gondolt rendelkezés zavarta meg, amely az önállósodott lapokban való szereplést tiltotta meg a tagok részére. (Ilyenek a Zsarát, a Kláris.) A decemberi számban megjelent tilalomfák felrúgták a központi szerkesztőséget, és egymás ellen fordították a tagokat. Két táborra oszlott a tagság: kitaratók és a türelmetlenek. Rózsavölgyi János, hogy némiképp mentse a helyzetet, áthelyezte a központi folyóirat székhelyét Pápra, és a szerkesztést a gondjainra bízta. Egy évig készült a lap Pápan, 24 oldalas, 1000 példányos volt. Ez idő alatt normalizálódott a helyzet.

Tudtam, hogy akkor tarthatom együtt a tagság nagy részét, ha a tilalomfákat figyelmen kívül hagyom. Tehát mindenkit szerepeltettem, akár publikált más lapoknál, akár nem. Az elnök belátta, hogy örülni kellett volna az AKISZ "kebelén felöltött" lapoknak, nem pedig magunk ellen fordítani őket.

Az országban kialakult anyagi nehézségek átmenetileg zátonyra futatták ezt a szervezetet is. A pályázatokon nyert pénz és a tagdíjak kevésnek bizonyultak a dráguló papírárak és nyomdaköltségek fedezésére. Leállt a központi lap kiadása 2 évre, és a regionális lapok is, kettő kivételével, amelyek: az Ózdi Kristály és a Pápai Kristály.

Időközben a szervezet elnevezése kiegészült egy nagy O-val. 1997-től Amatőr Költők, Írók Országos Szövetsége néven működik ez a – továbbra is nonprofit – szervezet. Jelenleg átalakult központi vezető gárda irányítja az AKIOSZ-t Budapestről, Zubornyák József elnökkel az élen.

Az országos felhívásokról a Pályázati figyelőből értesülünk. Ezeket a megmozdulásokon a tagság kisebbik hányada részt is vesz több-kevesebb sikerrel. Ilyenek a FAOSZ és utóda a MINSZ, újabban az AITERRA, vagy városok és folyóiratok által meghirdetett pályázatok. Ezek a fórumok arra jók, hogy megmérettetésben vegyünk részt. De hiányoltuk mindig a szöveges, személyre szóló értékeléseket, amelyek világossá tehetnék hozzáértők tollából, kinek, miben, hogyan lehetne fejlődni.

Jelenleg a központi Kristály Budapesten, a Bíró Famili Kft nyomdaüzemében készül Bíró Endre nyomdaigazgató vezetésével.

Egyenlőre csak 300 példányos. Ennek a nyomdának köszönhető, hogy a legnehezebb időkben is jelentek meg kiadványaink, mert Bíró úr még hitelt is adott az országos szervezet vezetőségének.

Ebben a pillanatban az a világos helyzet, hogy a 93-as óriás létszámról csak nosztalgiával emlékezünk meg. A nagy átalakulás, amelyen ennek az öntevékeny gárdának is át kellett esnie, tisztulási folyamatot indított el. Feltétlenül pozitív jelenségnek ítélnél az, hogy a kissé széthullott, országos nagy csapat most megerősödő, regionális, önálló, kis csoportokból áll. Ezeket a központ már nem képes támogatni. De a saját város vagy nagyobb terület, egy régió segítő keblére számíthat. Erre a legjobb példa mind között az 5 éves Pápai Csoport.

A pápai csoport nagy szerencséje, hogy a város vezetői messzemenőkig támogatják. Így tudott létrejönni az 1994-es Országos Találkozó, az 1995-ös irodalmi est november 23-án, amelyen dr. Rakk István dalszövegíró Keszthelyről, Szalóky Károly költő-festő Egeraljáról és Forgács Imre író Pécsről volt a vendégünk. A 96-os költészet napi rendezvény, melyet Mészáros László tapolcai festőművész kiállításával kötöttünk össze. A 98-as Szalóky Károly emlékest. A 99-es április 10-i kettős születésnap, amely megmozgatta a város versszerető közönségét. Dunántúl amatőr költői mutatkoztak be a Költészet Napján a Pápai Kristály 5. születésnapjával egybekötve.

Nagyszerű zenés, irodalmi összejöveteleink okán figyeltek fel ránk Pápa város civil szervezetei, így: a Jókai Kör, a Pápai Nyugdíjas Egyesület és a Pápai Polgári Szövetség. Meghívták rendezvényeikre a csoport költőit, versmondóit, énekeseit, zenészeit szerepelni.

1994. október 21-én a Jókai Kör önképzőkori zenés irodalmi est rendezésére kérte a csoportot. Nagy közönség előtt sikerrel mutatkozott be 14 pápai amatőr költő.

A KDNP Pápai szervezetével karöltve a Pápai Kristály szerkesztősége országos pályázatot hirdetett a 96-os esztendőben novellaírásra kötetlen témában. A beérkezett nevezés: 51. Pályázati mű: 90. Korhatár: 10-76 év. Határon túli pályázó: 1.

A Pápai Kristály szerkesztősége 1998-ban önállóan hirdetett országos pályázatot a 48-49-es szabadságharc emlékére versírásra soraként minden amatőrt "1848, Te Csillag!" címmel. Összesen 19 pályázatot jutalmaztunk könyvekkel, értékes tárgyakkal. Az első helyezett V. Horváth Anna kaposvári festőművésznő képét kapta.

A "Csemobili katasztrófa" című 96-ban meghirdetett pályázatra az évforduló kapcsán olyan történeteket vártunk, amelyek kapcsolatba hozhatók a fent nevezett eseménnyel. A legértékesebb leírásokat a Pápai Kristályban folyamatosan közöltük. Ezen felül ajándéktárgyakat küldtünk a címzetteknek, amelyeket a Polgármesteri Hivatal, a JMVK, a Jókai Kör, a Tanbolt, a Dacwo, a Hitelbank Rt. adományozott. Ilyen összefogással sok amatőr alkotónak sikerült örömet szerezni.

Az országban egyedül eseménynek számított, hogy 1994. február 7-én Amatőr Könyvtárat hoztunk létre Pápan, az Árkádia Kávéházban. A tagjaink által megjelentetett verseskötetek, antológiák gyűjteménye az ország egész területéről üveg mögé került és kölcsönözhető a kávé mellé. Időnként kiegészítjük a negyedévenként megjelenő központi és Pápai Kristállyal ezt a 64 kötetet, ami alapját képezi az Amatőr Könyvtárnak.

Ezek a tények igazolják a Borbáth Erika cikkében megfogalmazottakat, amely szerint "Mindenképpen fontos és pozitív eredmény, hogy a működő csoportok sorsának alakulását a résztvevők saját maguk alakíthatják, a saját kapcsolatrendszerük, szervezőmunkájuk eredménye lehet a közvetlenül is érezhető működési feltételrendszer javulása."

Az AKISZ életében a kezdetektől nagy jelentőségűek azok az országos találkozók, amelyeket évente más-más tájegység megismerése céljából talál ki a szervezet elnöke. A 10 év alatti találkozók városai a megrendezés sorrendjében: Budapest, Kazincbarcika, Pápa, Kecskemét, Ózd, Lillafüred, Balatonkenese, Pécs és a jubileumi találkozó színhelye 1999 nyarán: Ózd.

Ezek a találkozók 2-3 naposak, és rendezvényeiken szerepel a város vagy a környék megismerése. Az irodalmi bemutatkozásokon túl baráti beszélgetések, és híres emberek előadásainak meghallgatása szerepel. A találkozók tiszta nyereségei a következők:

– Az időrabló, gyenge alkotások felolvasása akaratlanul is hasznos, mert ilyenek hallatán el tudja helyezni magát az ember valahol a sor-

ban. (No, persze csak az, akinek megközeleítően hiteles belső mércéje van.)

– Az új barátságok levelezési folyamatot indítanak el, az egymást megismerő és megszerető alkotók között. Ez azzal a haszonnal jár, hogy stílusgyakorlattal is felérő levelek születnek, mert ha költők írnak egymásnak, akkor igényesebben fogalmaznak, szinte "haptákba" vágják magukat a mondatok.

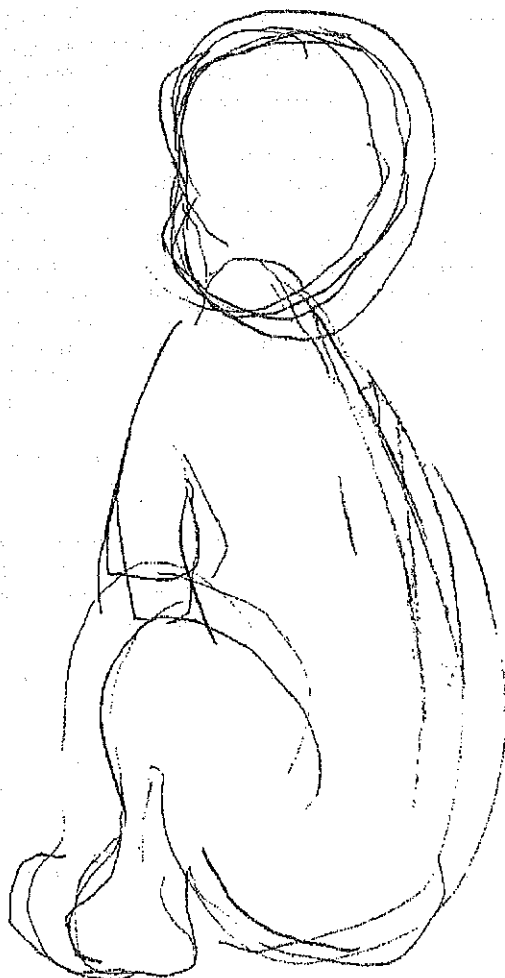
– Egymás folyóiratait megismerve igyekeznek az ember a legjobb ötleteket összegyűjteni a saját folyóirat számára hasznosítva. A saját induló folyóiratát mindenki a más hibáiból szeretné tökéletesebbre megalkotni.

– Az "Isten háta mögött" élő és alkotó művész itt ismerheti meg a szervezet embereit, s velük személyes kapcsolatba kerülve, bátrabban forgolódik a világban.

Az AKIOSZ 10. évének jubileumi találkozója Ózdon, 1999. július 16-18-án a megújulás reményét ébresztette a résztvevőkben. Ózd város Polgármesteri Hivatalának anyagi és erkölcsi támogatása harmadik alkalommal kínált lehetőséget ennek az országos szervezetnek arra, hogy fennmaradását segítse. Itt került sor a következők megtárgyalására és eldöntésére: A regionális csoportok a jövőben nagyobb önállóságot élvezhetnek, mert létezésüket a helyi szervezetek, intézmények támogatják csak. Minden tag publikálhat szervezetünkön kívüli lapokban, antológiákban. A tagdíjak csak a központi folyóirat nyomdaköltségeire fordíthatók.

Az ózdi találkozón került sor az Aranytoll pályázat ünnepélyes eredményhirdetésére, az ózdi költők antológiájának bemutatására és kiosztására (Kristályos évek 1999). Balobásné Bodnár Katalin Gizella ózdi csoportvezető és csoportja biztosította, hogy a három nap ne csak hasznos, de kellemes is legyen.

Véleményem szerint a 10 esztendő AKIOSZ a megindult fiatalításával és a regionális csoportok megerősödésével, önállósodásával életképes szervezet

SZÁZ FELÉ KAPKODVA

Beszélgetés Halász Péterrel

– Kedves Halász Péter! Nemzeti ünnepünkön közművelődési munkásságodért magas miniszteri kitüntetésben részesültél. Barátaid, munkatársaid széles köre – talán Neked van legtöbb barátod a Kárpát-medencei bazában – őszinte elismeréssel köszöntött. Jó alkalom ez a kitüntetés arra, hogy végigtekintsünk gazdag munkásságodon. Annál inkább, mivel az idén, 1999-ben töltöd be hatvanadik évvedet. Kezdjük hát az elején. Miként lesz egy budapesti születésű emberből a falusi néprajz bűvárolója. Sőt, a mezőgazdaság szakembere, ugyanis nem egy kiváló tanulmányodat olvashattuk a falusi gazdálkodás szakkérdéseiről. Mik voltak a pályádhoz vezető élmények, milyen benyomások igazították így a sorsodat?

– Valóban budapesti születésű vagyok, de azon belül Budát, azon belül a Lágymányost tarthatom szülőhelyemnek. Talán ebből is fakad, hogy ifjúkorom óta alapvetően kétféle érdeklődésű vagyok. Gyermekkoromban elsősorban a természet, az élővilág vonzott. A mai új egyetemváros helyén terpeszkedő "lágymányosi puszták"-on a búbospacsirták és a foglyok fészkelőhelyét figyeltem, a Gellérthegy oldalában a feketerigók fiókanevelését lestem meg, a Schmidt-kertben gyűjtöttem herbáriumom első növényeit. Nagypám Budafoki úti házában erkélyén erdei pintyvet, zöldlúkért tartottam (akkor még szabad volt), fehér-cgereket tenyésztettem, fürdőkádunkban (szüleim nagy gyönyörűségére) picókat úsztattam.

Érdeklődésem másik iránya az irodalom felé mutatott, ezt részben szüleimtől kaptam, főként pedig az általános- és középiskolában keltették föl. Itt jegyzem meg, hogy bár nem sok tanárom volt rám nagy hatással, de az a néhány máig ható módon meghatározta sorsomat. Talán jelképezi is iskolánk hatóerejének egy nemzedék alatti változását, hogy amíg az én sorsomra legalább három, de ha jól meggondolom inkább négy-öt tanár volt meghatározó, addig három gyermeknek összesen egy ilyen tanár jutott.

Általános iskolás biológia tanárom, Császár Margit, a természetrajz felé hajlította érdeklődésemet. Mégpedig igen eredményesen, hiszen tizenhét éves koromig ornitológusnak készültem. A Toldy Ferenc Gimnáziumban Molnár László biológiatanárom már praktikusabban nézte ez irányú érdeklődésemet, bölcsen óvott ettől a szakmától, mondván, hogy madarászásból nem lehet megélni. Nem volt nehéz dolga, hiszen ekkor már nyakig benne voltam az irodalomban, verseket, novellákat írtam, nem utolsósorban Kiss István tanár úr irodalmi önképző körében való felolvasásra. Na és ott volt Antal József tanár úr, aki ugyan engem sajnos csak fél évig tanított, de jó néhányunkkal sikerült megszerettetnie a történelmet. Ő ugyanis nem az osztályharcra és a termelőerők fejlődésével untatott bennünket, hanem zsebre-dugott kézzel fel s alá járkálva, vagy felülve a katedrára elmesélte a történelmet, mégpedig olyan varázslatosan, hogy mi, tizenöt éves kamaszok tátott szájjal hallgattuk őt. Én legalábbis ez után más érdeklődéssel lapoztam bele a történelemtankönyvekbe.

Hogy a madárcsicsergéses természet iránt vonzó és a szerelmes verseket sorozatban gyártó kamasz diák természetes érdeklődése egy szinttel feljebb emelkedhessék, ahhoz az 1956-os forradalom kellett, amit tizenhat éves fejjel éltem meg Kelemen András barátommal. Pontosan ezekben a napokban kerültem kapcsolatba a népi írók műveivel, mégpedig nagyon sajtóságos körülmények között. A tánciskolában szemem vettem egy rendkívül kedves lányra, egyre többet táncoltunk együtt. Egyszer aztán közölte velem, hogy a következő alkalomra nem tud eljönni, mert az édesapja színművének bemutatójára kell mennie. Ki a te édesapád? – kérdeztem Csillától. – Németh László – volt a felelet. Másnap már a fővárosi Szahó Ervin Könyvtár katalógusszekrényei előtt álltam és nagy nyaláb Németh László könyvvel tértem haza.

Innen aztán már nem volt visszaút. A forradalom leverése utáni tehetetlenség érzésére gyógyírt szolgáltattak a népi írók munkái, amelyek felkeltették, vagy talán kifejtették bennem a nemzetért való felelősség érzését. Libényi Jánosról, az 1849. után eszmélő és Ferenc József ellen sikertelen merényletet elkövető csákvári szabólegényről terveztem drámát írni, s eközben történt, hogy a Toldy Gimnáziumban 1957. október 23-án megszerveztük a néma megemlékezést: vala-

melyikünk megkongatta a kisharangot, mire a legtöbb osztályban fölálltunk, s elénekeltük a Himnuszt. Ezen kívül még valami röpcédulázásra is rájötték, amihez szintén közöm volt. Mindez nem tett jót az iskolavezetés rólam alkotott politikai megítélésének.

Mire érettségiznem kellett, magamban eldöntöttem, hogy magyar-biológia szakos tanár leszek, ennek azonban volt néhány akadálya. A kisebbik az, hogy ilyen szakos tanár nem létezik, a nagyobbik, hogy a gimnázium – az ilyen politikai megnyilvánulások miatt – nem javasolt volna a Tudományegyetemre. Kedves emléktű biológia tanárom ösztönzésére jelentkeztem Gödöllőre, az Agrártudományi Egyetemre.

Ez a kettős érdeklődés azóta is végigkíséri életemet. Az Agráregyetemről Veres Péterhez jártunk "szemináriumra", gyönyörűen rajzoló évfolyamtársammal nagypám szülőfalujában Hollókőn gyűjtöttük a hagyományos paraszti gazdálkodás ismeretanyagát a Néprajzi Múzeum pályázatára, orvostanhallgató barátommal antropológiai felmérésnek álcázott falukutatásra indultunk. Úgy készültem az agrármérnöki hivatásra is, hogy én ott a faluban nemcsak a borsó vetésével és a tojás hozam emelésével fogok foglalkozni, hanem lélekben is a falu értelmisége leszek.

Ma már nem tudnám megmondani, hogy véletlenszerű volt-e, de nyilván így volt megírva a sors könyvében, hogy végül is mégsem mezőit agronómus lettem, mert a Kiskunsági Állami Gazdaságból másfél év múltán visszahívtak az Agráregyetem Mezőgazdasági Gépészeti Karának Építészeti Tanszékére, de ott nem sok habér termett számomra, mert a dossziém még emlékezett politikai csínytevéseimre. Öreg barátom, Bocsor Géza bácsi, akitől a kutatás alapjait sajátítottam el, átsegített az Agrárgazdasági Kutatóintézetbe, amelynek akkor Erdei Ferenc volt az igazgatója. Itt dolgoztam huszonhat esztendőn keresztül. Részben Erdei Ferenc hatására, részben saját hajlamaimnak engedve az agrárökonomia területéről egyre inkább a falukutatás, a mezőgazdasági kistermelés, a vidékfejlesztés felé fordultam. Az 1980-as évek végén pedig magától érthető módon, eddigi munkám természetes folytatásaként vettem részt a Magyar Demokrata Fórum agrárprogramjának kidolgozásában.

Intézeti munkám mellett az 1960-as évek elejétől részt vettem a Néprajzi Múzeum önkéntes gyűjtők számára kiírt pályázatain, és a Magyar Néprajzi Társaság Önkéntes Gyűjtők szakosztályának munkájában, továbbá a honismereti mozgalomban, melynek keretében 1974 óta szerkesztem a Honismeret folyóiratot. Mindkét mozgalomban nagy-szerű emberekkel ismerkedtem meg, s a szerkesztő munka során igen sokat tanulhattam a hazánk történelmének hajszályokérzetét jelentő helytörténelemből. Az 1980-as évek elejétől a Népművészeti Baráti Kör titkáraként jó néhány tucat hazai és határon túli hagyományörző együttes budapesti fellépését szerveztük barátaimmal, ezek között talán a legemlékezetesebb az volt, amikor a Mátyusföldről – Mézes Rudolf CSEMADOK titkár segítségével – tizenhárom együttest hoztunk át, közönségként pedig többszáz 1947-ben áttelepített egykori mátyusföldi hívtunk. Elsősorban olyan rokonok és szomszédok jöhettek itt össze, akik több mint három évtizede nem találkoztak. Végezetül megemlítem, hogy fiatalok biztatására 1990-ben megszerveztem a moldvai csángók iránt érdeklődő hazai személyekből a Lakatos Demeter csángó költőről elnevezett Egyesületet, amely azóta is rendszeresen tart csángó témájú előadásokat, jelentet meg kiadványokat, s támogatja a Magyarországon és Erdélyben tanuló csángó diákokat.

Életem két szenvedélye tehát, ha időnként szét is vált egymástól, voltaképpen összesodródott, s Németh Lászlóra gondolva elmondhatom, nem csak arra törekedtem, hogy szeressem, amit csinálnom kell, de az is megadatott, hogy olyasmivel foglalkozzam, ami érdeklődésemhez tartozik.

– Falukutatóként egy ideig az országos batóköri Magyar Művelődési Intézet igazgatója voltál. Megbízható ismereteket szerebítettél a népi hagyományokról és a mai falusi közművelődésről. Mi volt a művelődési mozgalom szerepe a régi faluban, gondolkodok az 1945 előtti időkre?

– 1992. április 1-én kerültem a Magyar Művelődési Intézet élére. Andrásfalvy Bertalan kultuszminiszter biztatására pályáztam meg ezt a

posztot, amit három és fél évig töltöttem be. Ez az Intézet 1946-ban jött létre, nem kisebb személyiség, mint Illyés Gyula vezetésével, Magyar Népi Művelődési Intézet címmel. Már akkor felvállaltam a néphagyományok és a falusi közművelődés szolgálatát, pedig akkor még működtek az ezekkel foglalkozó civil szervezetek is.

Persze már a két világháború között felgyorsult a kultúráteremtő paraszti közösség felbomlása. Újszászi Kálmán Sárospatakon, a Sarló mozgalom a Felvidéken, a népi írók kezdeményezése a maradék Magyarországon, Venczel Józsefék Erdélyben – a Trianonban elvesztett államiság helyett – a népiségben vélték megtalálni a magyarság megmaradásának lehetőségét. Németh László egyik színdarabjában ugyan kifigurázta az előítéletes falukutatókat, mégis hallatlanul fontos ismereteket tártak föl azok az írók és szociográfusok, akik a Magyarország felfedezése kötetekben, vagy azokon kívül, láttelepet adtak a magyarságról, elsősorban a magyar faluról. Ezekben az írásokban már érezni lehetett a hagyomány lnyhulásának, nemegyszer deformálódásának – gondoljunk Szabó Zoltán Cifra nyomorúságára – folyamatát. Ugyanakkor Bartók, Kodály, Lajtha és mások gyűjtőmunkája nyomán feltárult a magyar népi hagyománynak egy, a mezőkövesdi ragyogóknál sokkalta mélyebb, színvonalában pedig magasabb rétege is, ami – ha nyomokban is, de már – kezdett megjelenni az iskolákban is. Nagy kár, hogy a II. világháború, még inkább a bolsevik hatalomváltás miatt a magyar falu művelődésének ez a vértőmlesztése megszakadt.

A Magyar Népi Művelődési Intézet is hamarosan átalakult. A "fordulat" után megszüntetett civil szervezetek bűvőhelyévé, más kultúrális területekről kiszorult emberek mentőhelyévé vált. Noha a diktatúra kultúrpolitikáján alapvetően nem tudott változtatni, az Intézmény falai között számos jó kezdeményezés és fontos tevékenység valósulhatott meg. Ha a népi hagyománynak a mögöttünk lévő évtizedekben maradt valami becsülte, az jelentős mértékben ennek az Intézetnek az érdeme. Muharary Elemér, Martin György, Dömötör Sándor, Novák József – hogy csak néhány nevet említsek – őrizték a lángot, s a vezetőknél – Széll Jenő, Vitányi Iván – becsületére legyen mondva, ha takarékra állítva is, de engedték ezt a lobogást.

1992 után ezt a hagyományt igyekeztünk az újjászervezett Magyar Művelődési Intézetben kiteljesíteni: elkezdtük a néphagyománynak az iskolai oktatásban való megvalósítását szorgalmazni, felcvtük a kapcsolatot a határon túli magyar szervezetekkel, segítettük a civil szféra újjászerveződését.

– Miként alakult a falusi közművelődés a diktatúra évtizedeiben? Mennyiben sorvadt el és milyen új erők törték felszínre? Használt-e az öntevékenység, helyi ízlést és igényt kifejező közművelődésnek az olyan feltőlről irányított, politikai tartalmú irányzat, mint a Zászlóknk, Petőfi? Hát a népi kollégiumok mozgalma – még virágkorában – visszabotott-e a falusi közművelődésre?

– A diktatúra idején elsősorban nem azért fagyott be a falusi közművelődés, mert közvetlenül betiltották, hanem mert elszivták a körülötte lévő levegőt. Megszűntek az öntevékenység lehetőségei, a kollektívizálással a falusi lakosságon eluralkodott a félelem, jobb esetben is a közöny. Ebből a szempontból a népi kollégiumok tevékenysége sem volt egyértelműen pozitív, legalábbis pozitív irányzatai nem tudtak beérni és megvalósulni. A népi kollégiumok mozgalma már közvetlenül 1945 után manipulálttá vált, a kommunista párt erőszakoltan radikalizálta, befolyásolta a mozgalomba tartozó fiatalokat, ami ellen-szenvenssé tette őket a mindig konzervatív, visszafogottabb érületű és világnézetű parasztok szemében.

Talán furcsán hangzik, ha azt mondom, hogy a diktatúra (legalábbis ez az ötvenhat puhított) kedvezett a szimbólumokban, jelképek utalásokban ellenálló egyéni alkotások megszületésének, de nem kedvezett a közösségi művelődésnek, különösen nem a hagyományokban gyökerezőknek. Csodóri Sándornak mondta valaki Erdélyben, mikor a székegykapu-állítás elmulásának okát kérdezte: a népnek, uram, hatalmasan elment a kedve az ilyesmitől. Nyilvánvalóan a madár sem énekel olyan lelkesen a kalitkában. A falu régi kultúrája helyett vadonatúj, idegen, művi "kultúrát" igyekeztek az emberekbe sulykolni. Idegen énekeket, idegen táncokat erőltettek rájuk, és elvárták tőlük, hogy lelkesedjenek értük, miközben üttötték, éhezették, kirabolták őket.

Csoda, ha itt-ott maradt valami a hagyományos kultúra emlékeiből a lelkek mélyén.

– Mit jelentett a falusi közművelődésben a Röpülj páva! mozgalom?

Serkentette-e a falu népének művészi önkifejezését, vagy "kirakattá" vált a politikai hatalom szolgálatában?

– Ilyen csodára gondoltam az imént. Mert a Röpülj Páva! mozgalom valóban csoda volt, ahogy hamvaiból újjászülető fönixmadárként föltűnt a magyar kultúra elborult egén. Mércével nem mérhető, hogy milyen része volt a mozgalom sikerében Vass Lajosnak, de biztos vagyok benne, hogy nélküle megközelítően sem lett volna ilyen időtálló hatása. Az ő személyisége hitelesítette még abban a Magyar Televízióban is, ahol máskülönbben nem sokra becsülték a népi-nemzeti értékeket.

Hogyan is kezdődött? Magukat zenetudósoknak álcázó internacionalista muzsikusok föltették a kérdést az újságok hasábjain folyó vitában: Ugyan biza, ki énekel ma még népdalt? És mincljárt meg is válaszolták: Senki! A népdal (legalábbis a magyar) meghalt, legfőljebb néhány öreg parasztasszony dúdolhatja, a fiatalságot a legkevésbé sem érdekli. Talán ez a vérlázító "szakértői" vélekedés is hozzájárult a Röpülj Páva! vetélkedő elindításához. Amelynek során kiderült, hogy a magyar népdal nem hogy nem halt meg, de nagyon is elevenen él, és nem csak az idős parasztok ajkán, de a fiatalok torkában és szívében is. A Röpülj Páva! vetélkedőnek nagyobb sikere volt a televízióban, mint akárhány táncdalversztívalónak.

Kibűjt a szellem a palackból, s mivel nem lehetett visszaparan-csolni, elkezdődött a népdalmozgalom lejárata. A következő vetélkedőt már Röpülj Pulyká"-nak csúfolta a sajtó, Vass Lajost félreállították, az Aranypáva néven meghirdetett vetélkedő szinte üres formáság volt.

A Vass Lajos elindította Röpülj Páva! mozgalom azonban tovább élt, sok-sok településen éledt újjá a népdaléneklési kedv, a minősítő versenyek pedig megerementették a színvonalat. Egy ilyen mozgalom természetesen nem pótolhatja a politika és az idő által szétvert és el-sorvasztott közösségeket, de azok számára, akiknek a népdal éneklése és hallgatása élmény, sokat jelent. 1995 óta pedig a Vass Lajos Népzenei Szövetség igyekszik újra elérni azt a hőfokot, amelyen az egykori Röpülj Páva! versenyek izzottak. Nem is eredménytelenül, immár negyedik esztendeje rendezik meg az egész Kárpát-medence népdalénekesi, népdalkórusai és citerazenekari számára színvonalas versenyeket.

– Miként látod a mai magyarországi falu közművelődését? Van-e még egyáltalán? Milyen szintű és jellegű? Mennyiben korszerű? Miben vonzó?

– Az 1990-es évek közepén négy esztendeig voltam tagja a Nemzeti Kulturális Alap Közművelődési Szakkuratóriumának. Évente több mint ezer pályázatot bírálunk el, s ebből arra következtethettem, hogy a mai magyarországi falvakban biztató a kisközösségek, közművelődési szervezetek újjáéledése. Persze a negyven esztendő törést nem lehet egyhamar kiheverni. Nincsenek, vagy alig vannak olyan tanítók, tanárok, lelkesek, népművelők, akik az anyatejjel szívták magukba a hagyomány ismeretét és szeretetét, akik hitelesen szervezhetnék a falu közművelődését. Talán a pedagógus- és a népművelő-képzésben kellene elkezdenni ennek oktatását, de úgy, hogy leendő falusi pedagógusaink ne csak tantárgyat, le tudandó feladatokat lássanak benne, hanem elsősorban lehetőséget. Az önismeretre, magyarságismeretre, esztétikára nevelés lehetőségét. Számos jele van annak, hogy pedagógusképző főiskoláink tantervében valamilyen formában helyet kap a honismeret, a hagyományismeret, a folklór. Nem rég vettem részt a Budai Tanítóképző Főiskola pályázatának díjkiosztásán. Ezen a pályázaton csaknem száz pedagógus vett részt. Írásban, hangszalagon, videofelvételre mutatták be, hogy miképpen tanítják óvodájukban, általános és középiskolájukban a népzénet, a néptáncot, a népszokásokat. Jó érzés volt látni és hallani, hogy mennyi lelemény és hagyomány szeretet van pedagógusainkban. Elgondoltam, hogyha majd nem száz, de ezer és tízezer pedagógus tartja eszével szükségesnek és szívével kívánatosnak, hogy a felnövekvő nemzedék tisztában legyen az öröklött hagyomány jelentőségével, akkor sokkal több eséllyel – és kisebb veszéllyel – vállalhatjuk az Európa intézményeivel való csatlakozást.

– Városainkban egy időben tömeges divattá lett a táncbázak mozgalma, amiben nyilván nemcsak falusi származású fiatalok – és kevésbé fiatalok – vettek részt. Pusztán a pártidiktatúra ellen megjelent tiltakozó mozgalom volt-e, vagy csakugyan közvetítette a városi lakosok irányába a népi kultúra értékeit. Kodályt és Bartókot, a néptáncot, a magyar nép lelkiségét?

– A táncbázakban való részvétel valóban a nemzeti ellenállás egyik

formája volt, mint a reformkorban a díszmagyar, vagy az önkényuralom idején a Kossuth-szakáll és az atilla. Divat volt tehát, de – mint Csóri Sándor írta – soha jobb divatot. Mert a táncházmozgalomban való részvétel és ezáltal a magyar népcsoportok iránti érdeklődés erősödése, a határon túli magyarság sorsáért való aggodás elmélyülése számottevő érzelmi gazdagodást jelentett a hetvenes, nyolcvanas évek fiataljai számára. Kallós Zoltán, Martin György és mások gyűjtései nyomán bonaközött ki a táncházmozgalom Budapesten, és érdekes módon, innen tért vissza Erdélybe, került el a Felvidékre, sőt Bécsbe, Svájcba, Németországba is. Aczél György annak idején többször is dicsekedett azzal, hogy az ő idejében virágzott föl a táncházmozgalom. A valóság ezzel szemben az, hogy a táncházmozgalomban megmutatkozó nemzeti ellenállás olyan elemi erővel tört fel a magyar társadalomban, legalábbis annak egy részéből, hogy azt még ő sem tudta elfojtani. Pedig próbálkozott a hatalom, ha nem is nyíltan. Talán egyszer majd előkerülnek az erre vonatkozó dokumentumok is, a magam részéről arra emlékszem, hogy a Népművészeti Baráti Kör rendezvényeit rendőrségi engedélyhez kötötték, amikor a felvidékieket hívtuk meg, beidéztek a XIV. kerületi pártbizottságra, és névtelen telefonálók fenyegettek meg.

A táncházmozgalom jelentőségét három dologban látom. Egyrészt beemelte a hagyományos népi kultúrát a nemzeti ellenállás fegyvertárába, másrészt ráirányította ifjúságunk figyelmét a határokon túli magyar népcsoportok létre és értékeire. Végezetül nem elhanyagolható a táncháznak és kellékeinek izlésformáló szerepe sem: aki megismerte a magyar tánc előkelő mozdulatait, a magyar népdalok ősi, ereszkedő dallamvilágát, díszítőművészetünk színharmóniáját és formakincsét, az egyfajta védelmet kapott a ráözönlő giccs, nyegleség, idegen és talmi értéktelenség ellen.

– *Míg Budapesten, az anyaország egészében a (politikai) ellenállás megnyilatkozása is volt, részben legalábbis, a közművelődés fellendülése, a kisebbségi magyar közösségekben kétségtelenül a nemzetiségi önismeret, vagy nyíltabban szólva: a nemzeti öntudat ébresztője a közművelődés minden ága, formája. Milyen kölcsönhatást tapasztaltál a különböző magyar régiók művelődési mozgalmai között? Szék táncrendje a táncházak "kótelező száma" lett, tudom, de nem egyedül Szék képviselte az erdélyi magyar népi művelődést, és nem csupán Gombaszög a felvidéki magyar népi kultúrát.*

– Én nem választanám el a táncházmozgalom és általában a hagyományos népi értékek iránti érdeklődés nemzeti önismeret és öntudatot ébresztő szerepét határainkon inneni és túli szerepre. Egy kis túlzással azt szoktam mondani, hogy Erdélyben, Kárpátalján, Felvidéken, vagy a Délvidéken könnyebb magyarnak lenni, mint a maradék Magyarországon. Itt ugyanis alkalmas tanárok és méltók híján felnőtt egy nemzedék, amelynek egyszerűen nem volt magyarságtudománya, hacsak nem voltak olyan szülei, barátai, esetleg olvasmányélménye alkított és ahonnan megkaphatta volna. Ezzel szemben a határokon túl élők egyetlen percre sem fedkezhetnek meg magyarságukról, hiszen a románok, a szerbek, vagy a szlovákok – finomabb vagy durvább formában – lépten-nyomon figyelmeztetik őket erre. Ettől függetlenül természetesen igen nagy a jelentősége a kisebbségi magyar közösségekben a hagyományon alapuló közművelődésnek. Nem véletlen, hogy Erdélyben, Felvidéken, Bácskában, Bánáiban 1990 után talán még az anyaországinál is erőteljesebben születtek újjá a közművelődési közösségek. Ezért is indítottuk a Duna Televízióban másfél éve a Forrásvidék című műsort, amelynek célja ezeknek a civil művelődési szervezeteknek a bemutatása. Korábban, a Kapcsok műsorban valóban csak egy-egy markáns vagy hatékonyan képviselt tájegység vált közismertté a magyar régiók közül, de éppen a közművelődési szervezetek sokszínűsége mutatja, hogy minden kistájnak, településnek megvannak a maga értékei, s az ott lakóknak elsősorban ezekhez kell kötődniük, ezeket kell szolgálniuk. A határainkon túl nemzetiségi sorban élő magyarság számára ezek a civil kulturális szervezetek annál is inkább fontosak, mert ott – a tömbben élő magyarság vidékeitől eltérően – nincsenek meg a magyar művelődés intézményi feltételei. Egy dévái, brassói, kassai vagy munkácsi művelődési ház nem szolgálja egyértelműen a magyar közművelődést. De a sok-sok civil szervezet esetenként még az intézményi háttér bizonyos elemeit is felvállalhatja.

– *A népi mozgalmak, a közművelődési események jó "előkészítői"*

voltak a nemzet újra összeforradó lelki-szellemi egységének. Hiszen egy nyelv, egy kultúra, azonos történelmi tudat, még Trianon ellenére is. Tudatosodott-e közvéleményünkben ez a serkentő, megőrző szerep? Folyik-e kutatás ennek feltárására?

– Hogy kutatás folyik-e a Kárpát-medencei magyarság kultúrája egységének kimutatására és annak kiderítésére, hogy ennek a kultúrának milyen a magyarságot megőrző szerepe, nem tudom, de a Magyar-ságkutató Intézetben jelentek meg erre vonatkozóan tanulmányok. Az azonban egyértelműen tudom és vallom, hogy erőszakosan és mesterségesen meghúzott politikai határokkal föl lehet darabolni a nemzetet, ketté lehet osztani történelmi megyéket, szét lehet forgácsolni hagyományos régiókat, de a nemzet történelmét, kultúráját nem lehet fölosztani. Ennek a gondolatnak a jegyében szerkeszttem 1974 óta a Honismeret folyóiratot, ezért igyekeztem és igyekszem ma is kialakítani és működtetni a Magyar Művelődési Intézet kapcsolatát a határon túli magyar művelődési közösségekkel, és ezért mondtam ígért, amikor 1997-ben Sára Sándor a Duna Televízióba hívtak. A Deák Ferenci bölcsességet – miszerint amit balsors és erőszak elvesz a nemzettől, azt jó szerencse még visszaadhatja, de amiről a nemzet, félve a megpróbáltatásoktól, önként lemondott, az örökre elveszett – úgy igyekszem érvényesíteni a magam munkájában, hogy gondolkodásomban, ha csak lehet, nem veszek tudomást a trianoni határokról. A történelem, a művelődés összetartó, nemzetet megtartó szerepe elsősorban érvényesül a Duna Televízióban, s ha kényszerűen is tudomásul kell venni, hogy az "értékek televíziójára" a maradék Magyarországon ma még jóval kevesebben kíváncsiak, mint az értéktelenebbekre, tudjuk és érezzük, hogy a határon túli, különösképpen a Királyhágón túli és a Lajtán túli magyarságnak rendkívül sokat jelentenek a Duna Televízió műsorai. Észembe jut, hogy a – nem véletlenül – Kapcsoknak nevezett műsorunk egyik nézője azt írta Norvégiából: "Önök nem is tudják, hogy mit jelent egy Norvégiába szakadt magyarnak Ady Föl, föl dobott kö kezdetű versét hallani."

– *Tevékenységed fontos területe volt és maradt a moldvai csángóság életének kutatása, elsősorban a legelbanyagoltabb ág: a gazdasági élet jellemző vonásainak feltárása. Egyben a veszni hagyott moldvai magyar helynevek összegyűjtése. Mit végzett el a kutatás – a nyelvészekén kívül – a csángó élet feltárásában és mi maradt elvégezni való munka ezen a téren?*

– Életem nagy ajándékának tartom, hogy az 1960-as évek közepén megismerhettem a moldvai csángómagyárokat. Azóta foglalkozom hagyományos műveltségük és történelmük kutatásával. Ugyanakkor életem nagy tragédiája, hogy ezzel a témával csak szabadságom kurta időszakaiban tudtam foglalkozni.

Hogyan is jutottam el hozzájuk? Az 1960-as évek elején magyarországi barátaim révén jó néhány marosvásárhelyi orvostanhallgatóval ismerkedhettem meg, akik diplomaosztás után a román nemzetiségi politika száműzöttjeiként a Regátban kaptak állást. Közülük néhányan Bákó megyei városokba, vagy éppenséggel csángó falvakba kerültek. Őket meglátogatva találkoztam először csángó emberekkel, és amikor a Magyar Néprajzi Atlasz munkálatai elkezdődtek, néhányad magammal vállalkoztam moldvai településeken való gyűjtésre. Talán az is a véletlen műve, hogy édesanyámék háza éppen szomszédos volt Domokos Pál Péterével, én pedig egy osztályba jártam Péter bácsi Ádám fiával. Tehát amikor a szakirodalomban utánanéztem a csángóknak, rövid út vezetett e nélkül sorsú népcsoport "vándorpostolójának" is nevezett Domokos Pál Péterhez.

Az elmúlt több mint harminc esztendő alatt Moldvában elsősorban a tárgyi néprajzhoz tartozó témakörökben gyűjtöttem és publikáltam. Nagyobb tanulmányom szól a kendermunkájukról, a szőlőkultúrájukról, a hagyományos teherhordás különböző formáiról, állattartásuk néhány vonatkozásáról, de rövidesen megjelenik Kolozsváron a tavasi ünnepkörhöz tartozó szokásviláguk feldolgozása is. Sok faluban gyűjtöttem a helynévanyagot (ezek közül hét településé meg is jelent), ez a szókincs egyrészt nyelvészeti szempontból értékes, másrészt odakerülésük körülményeit bizonyítja, hiszen a helyeknek az elsőként odakerülő nép ad nevet. Óriási anyagom van a csángó települések történetéről is, ezekből készítem a Katolikus Lexikon és az új Révai Lexikon csángó szócikkeit.

A moldvai csángómagyarak kultúrájával kapcsolatosan igen sok az elvégzendő munka. Az a bizonyos sokat emlegetett "24. óra" most már nem csak azért következik be, mert a csángók rohamosan vesznek anyanyelvüket, de azért is, mert az utóbbi évtizedek életforma válto-

zása, ha megkésve, de náluk is szétverte a falusi közösségeket. 1994-ben egy tanulmányban számbavettem a moldvai csángók néprajzának kutatásában elért eredményeket és gyűjtőfeladatokat. Kiderült, hogy szinte semmit sem ismerünk az úgynevezett ösfoglalkozások területeiről, mint a gyűjtőgetés, a halászat és a vadászat, de alig jelentek meg publikációk az állattartás, a földművelés, az árucserre, a piacozás témaköréből. Igen keveset tudunk ünnepeikről, a gyermekjátékokról, társadalmi rétegződésükről. Most, amikor szóba került egy csángó lexikon összeállítása, derült ki, hogy – népzenejük, népdalaik, építkezésük, díszítő művészetük és a népi mesterségekhez tartozó tevékenységük feltérképezett, s ezen kívül – milyen sok felhárított jellemzi a moldvai csángók hagyományos kultúrájának eddigi kutatását.

Remélem, ha néhány esztendő múlva nyugdíjba megyek, nem csak több időm jut a moldvai csángókra, de földrajzilag is közelebb kerülhetek hozzájuk.

– *Hisz-e a csángók magyar jövőjében?*

– Kodolányi János írta valahol, még az 1940-es évek elején, hogy ha logikusan végiggondoljuk történelmünket, akkor rájövünk, hogy a magyarságon csak a csoda segíthet. De aki nem hisz a csodákban – teszi hozzá –, annak nincs közöttünk helye. Így vagyok én is a csángók magyar jövőjébe vetett hittel. Hiszen tudjuk, hogy a több mint 250 ezernyi moldvai katolikus közül – akik csaknem mind magyarok, vagy magyar származásúak – ma már csak mintegy hetven-nyolcvan, talán százezren tudnak magyarul. Moldvában azonban nem egyetelműen érvényes Széchenyi mondása: "Nyelvében él a nemzet". Náluk ugyanis a római katolikus valláshoz való tartozás jelenti az identitás fő ismérvét. Tehát azok a katolikusok, akik ma már nem beszélnek egykori anyanyelvüket, azok sem tartják magukat románoknak (Moldvában még ma is oláhnak nevezik őket minden pejoratív él nélkül), mert azok a görögkeleti valláson lévők. Másrészt tudjuk, hogy a magyarul még beszélő egyharmad rész sem a mai irodalmi nyelvet beszéli, anyanyelvi iskolák és papok hiányában egy nyelvújítás előtti, a Román környéki csángóknál pedig annál is régebbi tájnyelvet használnak. Őket hallva úgy érezhetjük, mintha századokkal ezelőtti okleveleink, régi kódexünk szóvalnának meg. Az a fajta nemzettudat sem jellemző rájuk, ami a Kárpát-medencén belül élő magyarságnál jórészt a XVIII-XIX. században jött létre, hiszen amikor ők a XIII-tól a XVIII. századig bezáróan mai lakóhelyükre kerültek, a nemzeti identitásnak ez a formája még nem alakult ki.

A moldvai csángókkal való foglalkozás tehát kétféle feladatot jelent, egyszerre kell gyűjteni (hogy megmentsük) művelődéstörténeti értékeiket, valamint erősíteni bennük a magyarságtudatot, a magyarsághoz való tartozást. Erre 1990 óta ha nem is ideálisak, de a korábbi évtizedekhez, sőt évszázadokhoz képest sokkalta jobbak a feltetelek. 1990-ben Sepsiszentgyörgyön szerkesztett csángó újság – *Moldvai magyarság* – jött létre (sajnos 1998 óta szünetel a megjelenése), moldvai csángók számai vagy talán ezrei jöttek és jönnek Magyarországra dolgozni, több száz fiatal tanult és tanul magyarországi és erdélyi magyar iskolákban, s a moldvai csángók hátrányos helyzetének híre immár eljutott az Európai Unió legmagasabb fórumaihoz is.

A csángók magyar jövőjének csodájában tehát elsősorban azért hiszek, mert remélem, hogy hamarosan létrejön egy belőlük származó értelmiségi réteg, mégpedig olyan, amelyik nem felejt el honnan jött, és az értelmiségi léthez tartozóan az értük való szolgálatot is vállalja.

– *A Duna Televízió szerkesztőjeként mit tehetsz a magyar közművelődés sorsáért, továbbéléséért, a csángók megmaradásáért?*

– A Duna Televízió életem egyik nagy vállalkozása. Nem mondom, hogy maradéktalanul örömem telik benne, hiszen ötvenhét évesen kellett egy újszólván teljesen új munkaterületet megismernem, új műfajjal, új szakleírásával együtt, nem is beszélve a vadonatúj kollégákról. De semmi esetre sem bántam meg, hogy hallgattam Sára Sándor hívó szavára.

A közművelődési és a vallási műsorok készülnek az általam vezetett főszerkesztőségben. Már idejövetelem előtt műsorvezetője voltam a Kapsok című műsornak, amely a határon túli magyar tájegységek, néprajzi csoportok művelődéstörténeti emlékeit, kulturális hagyományait mutatta be, jelenlegi helyzetük felvillantásával. Óriási élmény volt végigjárni azokat a tájakat, amelyek nagy részét korábban csak a néprajzi szakirodalomból ismertem, de talán még nagyobb öröm volt találkozni azokkal az emberekkel, akik ezeken a közigazgatási és infrastrukturális szempontból gyakran eldugott, istenhátamögötti vidékeken végvári vitézekként őrzik a magyar kultúrát és identitást. A magyar

közművelődés szolgálatára másfél esztendeje létrehoztuk a Forrásvidék című műsort, amelyben részben hazai, főként azonban határainkon túli civil kulturális szervezetek tevékenységét igyekszünk bemutatni. Ezekre a szervezetekre a kisebbségi sorban élő magyarságnak rendkívül nagy szüksége van, hiszen náluk nincsen, illetve csak elvétve van meg a magyar művelődés intézményi háttere. Jóleső érzés látni, hogy az elmúlt évtizedben milyen gyorsan szaporodtak ezek a civil szervezetek, egy részük a szó legszorosabb értelmében a semmiből keletkezett, más részük pedig úgy, hogy számoztató hagyományokkal rendelkező, de a diktatúra időszakában betiltott szervezetek alakultak újjá, és próbálnak dolgozni rendkívül nehéz körülmények között. Biztos vagyok benne, hogy a Duna Televízió képernyőjén való bemutatkozás jó szolgálatot tesz e szervezetek ismertségének. Pontos, hogy lássák, máshol hozzájuk hasonlóak miként boldogulnak, miként oldják meg feladataikat, miként tudnak közösségeket formálni.

Szegény csángókkal úgy vagyok, mint a gyermekeimmel, nem szívesen protecsálnám őket. A Magyar Művelődési Intézetben is inkább kevesebbet foglalkoztam a moldvaiakkal, nehogy szememre hányják elfoglaltságomat. Itt a Duna Televízióban sem nagyon erőltettem a csángókat, inkább más szerkesztőségek ilyen témájú munkáját segítettem. De azért a Forrásvidékben bemutattuk a bákói csángó szervezet tevékenységét. Nagy szerencse, hogy 1999. szeptemberében a Duna Televízió vezetősége elnökösköztöl és alelnökösköztöl ellátogatott Moldvába, és ott találkoztunk nem csak a bákói Csángó Magyarok Szervezete vezetőivel, hanem Lujzi Kalugar, Pusztina, Lészped, Klézse, Somoska és Trunk csángó lakosságával is. A beszélgetések során felmerültek mindazok a problémák, amik akadályozzák, hogy a moldvai csángók nézzék, nézhessék a Duna Televízió műsorait: kezdve a parabolaantennák kevés számától egészen addig, hogy a nyelvújítás előtti – és anyanyelvi iskolák hiányában konyhanyelvvé degradálódott – magyar beszélő csángók közül csak kevesen értik a magyar irodalmi nyelven készült műsorokat. Elhangzott az is, hogy jó lenne, ha a hét, vagy akár a hónap bizonyos órájában kimondottan a csángók számára készült műsorok lennének. Erre azonban a Duna Televízióban jelenleg nincs lehetőség. Amit tehetünk, az egyrészt az, hogy a Duna Televízióért Alapítvány igyekszik minél több parabolaantennát Moldvába juttatni, és támogatja, hogy egy-egy parabolaantennáról "mini-kábel" hálózaton keresztül több családhoz is eljuthasson a műsor, másrészt, hogy minél több műsorban foglalkozunk a moldvai csángók kultúrájával és jelenlegi helyzetével. Ennek értelmében tervezünk egy olyan Fórumot, melynek során egyházi szakemberek beszélnek meg, hogy milyen akadályai és lehetőségei vannak és lehetnének annak, hogy a moldvai csángók templomaikban – hetente vagy akár havonta egyszer – magyarul hallgathassák Isten igéjét. Jövő év elejére pedig egy olyan tematikus estét készítek elő, amelyen a csángó kérdés lesz napirenden. De elmondhatom azt is, hogy pl. a Híradó szinte hetente számol be a klézsei magyaróra bevezetése körüli huzavonákról, hogy a bukaresti központi kormányzat érvényt tud-e szerezni deklarált szándékának egy megyei tanfelügyelőséggel szemben.

– *Társadalmi megbízatásaid is kapcsolódnak hivatásodhoz és önként vállalt feladataidhoz: 1974-től folyamatosan szerkeszted a helyi történetészek minél rangosabbá váló folyóiratát, a Honismeretet, a Népművészet Baráti Körének titkára vagy, a Magyar Néprajzi Társaság szakosztályelnöke, és nem utolsósorban, a Lakatos Demeter Egyesület titkára. Milyen feladatokat rónak rád ezek a tisztségek? Miként teszel eleget nekik?*

– Hát igen! Időnként úgy is érzem magam, mint a maroknyi orzari huszár valamelyike, aki, mint tudjuk, ágyútól-ágyúig szaladgálva próbálta elhíttetni az ellenséggel, hogy sokan vannak.

A Néprajzi Társaság Önkéntes Gyűjtők Szakosztályában teret és alkalmat igyekszünk teremteni azoknak a nem hivatásos néprajzi gyűjtőknek, akik nélkül a néprajztudomány nem, vagy csak igen nehezen tudná összegyűjteni és megőrizni a magyar népi műveltség rohamosan fogyó és porladó emlékeit. Sajnos a mozgalom háttérintézménye, a Néprajzi Múzeum egyre kevésbé tartja jelentősnek az önkéntes gyűjtők sok százas táborának munkáját, márpedig összefogásukat, képzésüket, tanácsokkal, útmutatókkal való ellátásukat csak egy intézmény láthatja el megfelelő módon. De azért rendszeresen teremtünk ezeknek a lelkes gyűjtőknek megszólalási lehetőséget, és két évente megszervezzük az önkéntes gyűjtők országos találkozóját, amely továbbképzési alkalom is számukra. Öröndetes, hogy ezeken a találkozókon egyre többen vesznek részt a határokon túlról, különösképpen Erdélyből.

A Népművészeti Baráti Körnek elsősorban a nyolcvanas években volt jelentősége, amikor állami intézmények még nem vállalták, vagy nem vállalták fel a határokon túli magyar népdalkörökkel, tánc-csoportokkal való kapcsolattartást. Mi egyetlen fillér nélkül, jó néhány tagunk áldozatos munkájával csaknem száz hazai, de főleg határon túli magyar hagyományörző csoportot hívtunk el Budapestre, és megszerveztük, hogy találkozhassanak a tájajukról elszármazottakkal, akiknek a szíve a fővárosban élve is megdobban az egykori szülőföld dalainak, zenéjének hallatán. Tardoskeddtől Csíkszeredáig, Ipolyvábótól Lendváiig, az Al-dunai Székelykevédtől a Garam-menti Bényig több ezer, az elszakított területeken élő népdalénekesnek, néptáncosnak és muzsikusnak teremtettünk lehetőséget a magyarság fővárosában való fellépésre. 1990. után különböző művelődési intézmények és más kulturális szervezetek is föl vállalták ezt a munkát – talán kevesebb lelkesedéssel, de szakszerűbben és főként több pénzzel –, így a Népművészeti Baráti Kör ma már csak takaréklángra állítva lobog. Emlékezetes rendezvényeink voltak még azok a szeptemberenként megrendezett Kodály Emléktúrák, amelyek során Pásztótól Gyöngyösig végigjártuk azt az útvonalat, amelyet a húszas években Kodály évente többször is megtett. Erről, Kodály nyomában címmel film is készült.

A Honismeret folyóirat szerkesztése hallatlanul sok energiámat igénybe vette, ha nem ezzel foglalkozom, bizonyára jóval több tanulmányt és könyvet írhattam volna eddigi életemben. Ha utána gondolkodom, az eltelt több mint huszonöt év alatt ez mintegy ötvenezer kézirat oldal átolvasását és legalább ugyanilyen terjedelmű korrektúraszöveg átjavítását, tördelését jelentette. De egyáltalában nem sajnálom az erre fordított időt és energiát. A Honismeret huszonhét évfolyamának szerkesztése közben nagyszerű emberekkel ismerkedtem meg, olyanokkal, akik határainkon innen és túl nem csupán szaktörténészként, néprajzusként, nyelvészként, műemlékvédő szakemberként közelítenek egy-egy témához, de a honismereti mozgalomhoz méltó módon a magyarság sorskérdését látják benne. Igen sokat tanultam az átolvasott kéziratokból, még azokból is, amelyek végül is nem kerültek közlésre. A diktatúra időszakában, bár a Hazafias Népfront bizonyos mértékben védelmet nyújtott, mindig a mindenkorai lehetőségek határain mozogtunk. Mindössze egyszer zúzták be folyóiratunkat, büszke vagyok rá, hogy éppen egy Trianonnal foglalkozó írás miatt.

1990. óta kitáguló lehetőségekkel szerkeszthetem a Honismeretet, nyíltan föl vállaltva azt a mindenkor is vallott elvet, hogy a magyar történelem és a magyar művelődés határai nem azonosak a politikai határainkkal.

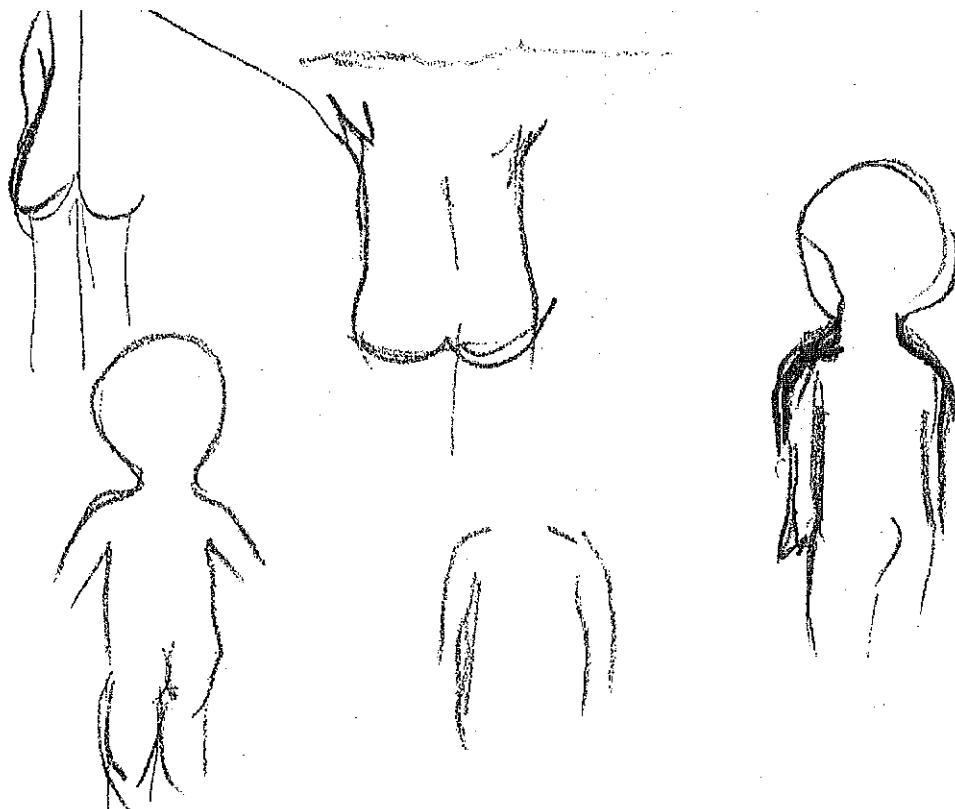
A Lakatos Demeter Egyesületben alig tíz esztendeje tevékenykedem, és úgy érzem, ez alatt az idő alatt sikerült összefognunk azokat, akik Magyarországon érdeklődnek a moldvai csángómagyarok iránt, és többé-kevésbé hajlandók is értük valamit tenni. Az egész országból több mint kétszáz tagunk van, akik közül havonta rendszeresen összejön vagy negyven-ötven, meghallgatni egy-egy tagtársunk, vagy meghívott vendégünk előadását a csángók történelméről, kultúrájáról vagy jelenlegi helyzetéről egy-egy kérdéséről. Tudományos ülést rendeztünk Domokos Pál Péter 90. születésnapjára, melynek anyagát "Mégfog vala apóm sokszor kezemtül..." címmel meg is jelentettük. Újkígyóson tanácskozásunk volt a csángók mai sorskérdéseiről, ennek anyagát a Csángó Füzetek második számában közöltük, a füzet első száma a moldvai magyarokkal foglalkozó publikációk bibliográfiáját tartalmazza. Szükség lehetőségeink ellenére anyagilag is támogattuk és igyekszünk is támogatni a Magyarországon, de különösen az Erdélyben tanuló csángó diákokat, de más segítséget is nyújtottunk nekik: néhányan közülünk rendszeresen korrepetálták a Nemzetközi Előkészítőben tanuló, s az anyanyelvi oktatás hiányát mérföldtől nagy erőfeszítéssel pótolni igyekvő moldvai diákokat. Örömmel mondhatom, hogy Egyesületünket ma már széles körben ismerik, együttműködésünket olyanok veszik igénybe, mint a Határon Túli Magyarok Hivatala, vagy az Európai UNIO Közép-Európa kisebbségével foglalkozó szakemberei.

Mindazt – és még számos fontos dolgot – amit ezekben a civil szervezetekben segítő társaimmal együtt sikerült megvalósítanunk, ha nem is elegendőnek, de soknak is tekinthetném, s akár elégedett is lehetnék velem. A valóság azonban, hogy korántsem vagyok az. Az ilyen százféle kapkodó életnek ugyanis az a hátránya, hogy az ember sehol sem tud eleget teljesíteni. Ezért valójában nagyon is elégedetlen vagyok magammal, s hiába igyekszem naponta tizenhat-tizennyolc órát dolgozni, úgy érzem, hogy sokkal többet kellene tennem, mind a lehetőségeikhez, mind pedig a feladatokhoz mérten.

– Ha léteznék a nemzet nagy "emlékkönyve" – miért is nincs? – mit írna be emberi és magyar bitvallásodképpen?

– Legszívesebben Szabó Dezső hitvallását vésném ebbe a "nemzeti emlékkönyvbe": "Minden magyar felelős minden magyarért!". S a magam részéről ki is egészíteném: nem vagyunk olyan sokan ezen a világon, hogy akárcsak egyetlen magyarról is lemondhatnánk. Hát még egy akkora népcsoportról, mint a moldvai csángómagyaroké, akár úgy is, hogy engedjük kihullani őket az emlékezetünkben.

Beke György

A SOMODI ORSZÁGOS MŰVELŐDÉSI TÁBOR

A tizennyolcadik *Somodi Országos Művelődési Tábor* idén *Jászón* rendezték meg. A tábor intézményét a kezdet kezdetén magyar értelmiségi fiatalok azért hívták létre, hogy *a magyar kultúra ápolásának* minden évben legyen egy központi eseménye Felvidéken. A rendezvénysorozat legfontosabb funkciója napjainkig ez maradt: *az anyanyelv megőrzése, "a műveltebb kisebbség" szolgálata.*

A tábor színhelye hosszú éveken át a Kassa közelében fekvő Somodi-fürdő volt. A rendezvény főszervezője, a CSEMADOK Kassa-környéki Területi Választmánya 1999-ben új helyszínt választott, Jászót.

Jászó, a hajdan magyar falu ma már a jelenlegi *nyelvatáron túl*, Kassától 20 km-re nyugatra fekszik. Gyönyörű kéttornyú *templomát és kolostorát* a premontrai rend építette. Évszázadokon keresztül *Jászó hiteles hely* volt. Ez mai nyelvhasználatunkban a közjegyző intézményének felel meg. Ám nemcsak kulturális értékek vannak itt. A településnek csodálatos *cseppkőbarlangja* van.

II. Nyári Egyetem Jászón – ez volt a tábor hivatalos elnevezése. Jeleznén azt, hogy a rendezvény már tavaly olyan színvonalat ért el, hogy azt méltán lehet nyári egyetemnek hívni. Az egy héten keresztül tartó programsorozatnak idén *"Magyar sorskérdések az ezredfordulón"* volt a mottója. Olyan témák köré csoportosították az előadásokat és a beszélgetéseket, mint *"Kereszténység és magyarság", "Helyünk Európában", "Hagyomány és irodalom", "Szülőföld és nagyvilág"*. Az *"Ezredvégi táborütköz"* világánál arról szövegezték, hogy mit érdemes átvinni a harmadik évezredbe. *"A fontos az, hogy találkozzunk, beszélgetünk, átadjuk egymásnak a tapasztalatainkat és megpróbáljuk felemelni közösségeinket az egyetemes magyarság kulturális színvonalára"* – vallja a rendezvény főszervezője Boda Ferenc CSEMADOK-titkár. Ezt a tábor *magyarok szervezték magyaroknak*. A gondolatok, a beszélgetések azonban szélesebb körben kavargtak. A résztvevők az *egyetemes emberi kultúra* iránti elkötelezettségükről tettek tanúbizonyságot.

A korábbi évekhez képest még egy újítást vezettek be a rendezők. Elsősorban *családokat* vártak a táborba. A gyermekek számára *játszóházat és kézműves foglalkozásokat* szerveztek. Amíg a felnőttek a világ megváltásával voltak elfoglalva, a kicsik a gyermekvilágot fedezték fel. S persze, volt lehetőség a közös részvételre is. Szülő és gyerek *együtt és külön* élvezték a sok programot. A táborban mindenki ismert mindenkit. Igazi *szellemi műhely, alkotó közösség* jött itt létre.

Nem hiába dolgoztak – főként társadalmi munkában – a szervezők. Erőfeszítéseiket siker koronázta. Ezért biztos, jövőre is lesz hozzá erejük, hogy megszervezzék a nyári egyetemet. Boda Ferenc így fogalmazta meg ezt az érzést: *"Nekem a találkozások adnak erőt ahhoz, hogy ezt tudjam csinálni."*

A VIII. GYIMESI TÁNCTÁBOR

Gyimesközéplek, 1999. július 25 – augusztus 1.

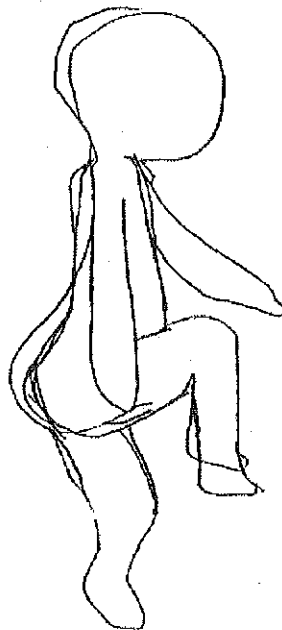
Lassan nemzetközi nagyrendezvényé fejlődik a hagyományos Gyimesi Tánctábor. A többszáz résztvevő nemcsak az anyaországból érkezett, de Európa más országaiból, sőt a tengeren túlról és Távól-Keletről is.

A tábor programja a hagyományos volt, de a választék jelentősen gazdagodott. A lényeg, – mint mindig, – most is a néptánc, a népzene és a népdal tanítása-tanulása volt, ám a szervezők idén külön csoportot szerveztek a kezdőknek, a haladóknak, a felnőtteknek, a kisebb és a nagyobb gyerekeknek. De, aki egy kicsit lazítani akart, az elmehetett a kézműves műhelybe fát faragni, bútorfestést tanulni, szőni, horgolni, vagy foglalkozhatott a rovásírással. A tábor ideje alatt több kirándulást szerveztek, volt táborúti, s persze minden este táncház. Olyan előadók adták meg az esti programok rangját, mint dr. Andrásfalvi Bertalan, dr. Balázs Lajos és Tőkés László.

A szervezők természetesen a tábor életébe bevonták a helybéli adatközlőket is: a zenészeket, a táncosokat, de még a természetgyógyászokat is. Az egyik szervező, András Mihály szerint szándékuk az volt, hogy a rendezvényen jelen legyen a teljes népi kultúra, annak természetes környezetében. Így a résztvevők első kézből sajátíthatták el a tanulnivalókat. Ez – szerinte – azért jó, mert ez így lesz hiteles. S így emberi kapcsolatok is létrejönnek. A résztvevők visszajárnak ide és itt töltik szabadságukat, a Szilvesztert, itt ünneplik születésnapjukat. S ezen kapcsolatok révén sok gyimesi család – életében először – eljuthat Magyarországra is.

A művelődési ház nagyterme és az iskolaudvar állandóan tele volt táncolókkal, de a rendezvény környékén mindenütt lehetett olyan résztvevővel találkozni, aki éppen valamelyik figurát próbálta, vagy fennhangon énekelt, hogy el ne felejtse a most tanult strófát...

Míndehhez a gyönyörű gyimesi táj adott keretet.

MINIMUM PARTY, AZAZ MP 99

Így, Minimum Party. S, mint eddig minden évben, idén is Kászonjakabfalvánál, a Szalutárisz borvízforrásnál volt a tábor.

A Kolozsvári Magyar Diákszövetség éveken keresztül *Homoródfürdőn* szervezett nagy sikerű ifjúsági táborokat. A résztvevők létszáma egyre nőtt, a pályázat útján megszerezhető pénz viszont egyre kevesebb lett, s így ez a jó lehetőség megszűnt. Ám *Korodi Szabolcs*, a táborok programszervezője kitalált valamit. Főiskolákon, kocsimákban, kollégiumokban, utcán kereste azokat a fiatalokat, akik "fején *másképp* tapad a haj". Akik valami olyan dolgot akartak, amit senki sem csinál. S segítségükkel létrehozott egy különleges eseményt: a Minimum Party-t.

Mi is ez? A party szóból rögtön kiderül, hogy ez egy jó buli. A szóban megbúvó art pedig azt jelzi: a *művészet*hez van a dolognak köze. De mi az, hogy minimum? Nos, ennek több üzenete van. Egyrészt a szó fizikai értelmében is a minimumról indul itt minden. A Szalutárisz borvíz (ásványvíz)forrás a "világ végén" van. Székelyföld egyik legszebb részén, Alcsíktól keletre, a Kászonokban, a járt utak legvégén található. Utána már csak az ember nem járta rengeteg, s a vízváltáson túl az ezredéves határ. A táborépítők csak a *puszta természetet*, legfeljebb a tavalyról itthagytott és még megmaradt "civilizációt" találják itt. S berendeznek konyhát, építenek árnyékszékét, sátorított húznak a foglalkoztató fölé, kialakítják az amfiteátrum-szerű nézőteret, a patak vizének terelgetésével pedig a "fürdőszobát". A táborozók meg jönnek gyalog, szekérral, vagy "alkalmival" (autóstop). Persze legfeljebb csak a faluig, mert onnan gyalog kell megtenni a maradék öt-hat kilométert, hátukon a hálósák, sátor, hátizsák. Itt a táborban a – jelképes – részvételi díjért meleg ebédet, valamint reggelire és vacsorára kenyeret kapnak. S mi a program?

Nos a program is minimális! A szervezők ugyanis e téren is "csupán" *feltételekről* gondoskodnak. *Műhelytevékenységre* teremtenek lehetőséget hivatásos művészek számára, előzetesen meghirdetett témakörökben és művészeti ágakban; nem hivatásos művészek számára, alkalmasint szabad választás alapján. Meghívják ugyan *előadókat*, már *kész produkciókat* is, de ez csak hab a tortán. A lényeg ugyanis a közös alkotáson van. Aki nem találja fel magát, annak unalmas a tábor. Ám ilyen nem fordul elő. A fiatalok ötletessége, kreativitása határtalan. Akárcsak a tábor "filing"-je. Így lesz a minimum – maximum!

Idén negyedik alkalommal szervezte meg ezt az *"összművészeti fesztivált"* a KMDSz keretén belül működő *Minimum Party Társaság*. 1999. július 26. és augusztus 1. között mintegy száz fiatal sátorozott a gyönyörű vidéken és alkotott. Lőrincz Ildikó és Korodi Szabolcs programszervezők, Egri (Gagó) István gazdaságis és a többi fiatal ismét igazi, fiatalos bulit szerveztek. Aki szabadságra vágyik és szereti a művészetet, annak itt a helye!

Megtalálhatók a világhálón is: <http://kmdsz.soroscj.ro>.

S megtalálhatók ok a világban mindenütt, mert ők együtt: a jövő maga.

IFJÚSÁGI-, KULTURÁLIS ÉS NEVELÉSPOLITIKÁK EURÓPÁBAN – KRITIKAI ÁTTEKINTÉS

Konferencia Weimarban: 1999. október 19–22.

A konferencia központi fogalma az ifjúság kulturális nevelése volt. A kissé tautologikus kifejezés arról árulkodik, hogy Európa-szerte előtérbe került a kultúra, mint egyedülálló eszköz az életproblémák enyhítésére. Az elmúlt 10 évben nemcsak a mi térfelünkön lehetetlenültek el a korábbi életformák, hanem ez az áramlat Európa megállapodottabb részeit sem hagyta érintetlenül. Így, ha mégoly eltérőek is a mértékek, az alapprobléma közös: "kulturahiányos" közegben felnőtt, elbizonytalanodott fiatalokat kell megtanítani arra, hogy önmaguk számára felismerjék, miért jó élni, és hogy lehet szépen.

A konferencia ezt a közös feladatot hangsúlyozta. Azért hívták össze, hogy egy – mind a földrajzi, mind a szakterületeket tekintve – átfogó körben állásfoglalás szülessen és továbbbítasson az EU számára egy olyan egységes európai **ifjúságnevelési koncepció** kidolgozásához, amelyben a **centrális szerepet a kultúra tölti be**.

Az apropót az az öröndetes tény adta, hogy az Európa Bizottságban létrejött az Általános Nevelési és Kulturális Igazgatóság, ami az ifjúságért és a médiáért is felelős lesz. A résztvevők az ajánló dokumentumban kifejezték azt a reményüket, hogy ez, mint az Európa Parlament Kulturális-, Ifjúsági-, Oktatási- és Média Bizottságának partnere, hozzájárul a szétforgácsolt területek egységes kezeléséhez. E szemlélet képviselőtérő biztositotta előadásában a konferenciát Viviane Reding, EU-küldött, aki tájékoztatót tartott az EU új szervezetének akció-programjáról. Ezt a felfogást képviselte Dr. Michael Wimmer, az Osztrák Kulturális Szolgálat (ÖKS) elnöke, aki az Európa Tanács ifjúsági, kulturális és nevelési programját ismertette.

Három nemzeti ifjúságnevelési koncepció hangzott el: holland, brit és cseh. Tanulságos, hogy mindhárom esetben az a törekvés érvényesül, hogy az ifjúsági ügyek koordinálása kulturális feladat legyen, mind a miniszteriális, mind az egyéb szinteken. (A legtöbb résztvevő országban, mint nálunk is, az ifjúság 3 minisztérium kompetenciájába tartozik.)

Különösen érdekes és megerősítő volt számomra Jennifer Williamsnak, a londoni Kreatív Közösségi Központ (CCC) igazgatójának előadása, aki a gyakorlatban működőképes modellel szemléltette, hogy lokálisan az ún. "humán szféra" (felnevelés, alkotó közösségek, kulturális rendezvények, közösségfejlesztés, szociális szolgáltatás, egészségügyi szolgáltatás, stb.) természetes módon szerveződik az általunk közművelődésnek nevezett terület köré, éppen azért, mert e terület "integráló eszméje" az ismereteken is túlmutató kultúra abban az értelemben, hogy az egész életet átfogja, és értékeivel irányt mutat, azaz élni segít.

Az állásfoglalás és az ajánlások megfogalmazása egy délutánt és estét kitöltő műhelymunka keretében történt, s szintén szekcióüléseken volt lehetőség a nemzeti beszámolókra és a hálózat-építésre.

A konferenciát a német Bundesvereinigung Kulturelle Jugendbildung (BKJ) szervezte az "atrsandeducation" nemzetközi hálózattal közösen. 70 résztvevő volt 16 országból. A konferencia ingyenes volt.

HARGITAI MÁRIA VÁLOGATÁSA AZ MMI SZAKKÖNYVTÁRÁNAK 1999. I. FÉLÉVI KÖNYVBESZERZÉSÉBŐL

ÁLTALÁNOS

TUDOMÁNYFILOZÓFIA. Bp. 1998. Osiris, 218 p. (Szemeszter) Kézi 001 T93

ECO, Umberto: Hogyan írjunk szakdolgozatot? Szentendre cop. 1996. Kairosz, 255 p. A-3690

INFORMÁCIÓ, KÖNYV, KÖNYVTÁR: 1. Alapfokú információkereső gyakorlatok; 2. Információkereső gyakorlatok. Bp. 1998. Typotex 272+154 p. E-3963/I-II

CAMBRIDGE ENCIKLOPÉDIA: amit a világról tudni kell /I-II. köt. Bp. 1997. Maecenas, 1524 p. Kézi 030 C11

NONPROFIT ÖNARCKÉP... 1997. Bp. 1998. Nonprofit Információs és Oktató Központ, 319 p. S 334 N81 címtárak

HAJDÚ Ágnes: Bevezetés az információkereső nyelvek elméletébe és gyakorlatába. Bp. 1998. Universitas, 224 p. E-3997

MAGYARORSZÁG MÚZEUMAI: a múzeumlátogatók kézikönyve. Bp. 1998. Vince K. 282 p. Kézi 069 M16

GLATZ Ferenc: Tudománypolitika az ezredforduló Magyarországon. Bp. 1998. MTA, 123 p. Magyarország az ezredfordulón: Műhelytanulmányok / MTA Stratégiai Kutatások Programirodája E-3970

MAGYARORSZÁG MÉDIA-KÖNYVE. Bp. 1998. ENAMIKÉ, 452 p. Kézi 070 M16

A VILÁG LEGNAGYOBB TITKOS TÁRSASÁGAI. Bp. 1998. Android, 199 p. B-28325

FILOZÓFIA

HUSSERL Edmund: Az európai tudományok válsága I-II. köt. Bp. 1998. Atlantisz, 330+346 p. (Mesteriskola) B-28332/I-II

MÁRKUS György: Metafizika – mi végre? Tanulmányok. Bp. 1998. Osiris, 317 p. (Horror Metaphysicae) A-3695

LONG, A.A.: Hellenisztikus filozófia. Bp. 1998. Osiris, 343 p. (Osiris könyvtár: Filozófia) B-28336

HELLER Ágnes: A szép fogalma. Bp. 1998. Osiris (Horror Metaphysicae) A-3694

HELLER Ágnes: Költészet és gondolkodás. Bp. 1998. Múlt és Jövő, 275 p. B-28339

HABERMAS, Jürgen: Filozófiai diskurzus: tizenkét előadás. Bp. 1998. Helikon, 309 p. (Helikon universitas: filozófia) E-3968

ECO, Umberto: Nyitott mu. Bp. 1998. Európa 363 p. B-28343

RANSCHBURG Jenő: Az érzelm és a jellem lélektanából: fejlődéslelektani tanulmányok. Bp. 1998. Okker, 304 p. B-28364

HÁRSING László: Nyitott gondolkodás: filozófiai problémák – alternatív válaszok. Bp. 1998. Eötvös J. Kvk. 155 p. E-3982

VALLÁS

POPPER Péter: Belső utakon. Bp. 1999. Saxum, 360 p. A-3700

TIHANYI István: Mítoszok könyve. Bp. 1998. Merényi, 399 p. B-28358

DIÓSZEGI Vilmos: Sámánok nyomában Szibéria földjén. Bp. 1998. Terebess, 229 p. E-3985

DIÓSZEGI Vilmos: Samanizmus. Bp. 1998. Terebess, 118 p. E-3984

TÁRSADALOMTUDOMÁNY

FORGAS, Joseph Paul: A társas érintkezés pszichológiája. Szentendre, 1998. Kairosz, 381 p. B-28329

PRICE, Monroe E.: A televízió, a nyilvános szféra és nemzeti identitás. Bp. 1998. Magvető, 419 p. Lassuló idő B-28330

FORRAY Katalin: Cigány gyerekek szocializációja: család és iskola. Bp. 1998. Aula, 391 p. E-3958

NEMERE István: Gyilkosok és merénylők lexikona A-Z-ig. Bp. 1998. Merényi, 446 p. E-3957

MOLDOVA György: Ég a Duna! R riport a Bős-Nagymarosi Vízlépcsőről. Bp. 1998. Kertek, 2000. 334 p. E-3956

"A TETTETÉSNEK MINDEN MESTERSÉGEIBEN JÁRTASOK..." koldusok, csavargók, veszélyeztetett gyerekek a modernkori Magyarországon. Bp. 1998. Új Mandátum, 325 p. (Nagyítás 11.) E-3960

SZAMUELY László: Rendszerváltozás a közgazdaságban – közgazdaságtan a rendszerváltozásban. Bp. 1998. Közgazdasági Szemle Alapítvány, 185 p. E-3962

LAKI Mihály: Kisvállalkozások a szocializmus után. Bp. 1998. Közgazdasági Szemle Alapítvány, 182 p. B-28335

HUNYADY György: Történeti bevezetés a szociálpszichológiába: a meghonosítás lépései. Bp. 1998. Eötvös, 404 p. Kézi 301 H96

GYÁNI Gábor: Magyarország társadalomtörténete a reformkortól a második világháborúig. Bp. 1998. Osiris, 356 p. (Osiris tankönyvek) E-3967

CSEPELI György: Előítélet és antiszemitizmus. Bp. 1998. Jászóveg Műhely, 148 p. (Jászóveg hiánypótló) A-3701

WEBER, Max: Tanulmányok. Bp. 1998. Osiris, 213 p. (Osiris könyvtár. Szociológia) B-28369

BARTIHS, Roland: A divat mint rendszer. Bp. 1999. Helikon, 255 p. Helikon universitas: szemiotika E-4002

KUTI Éva: Hívjuk inkább nonprofitnak... a jótékony, a civil kezdeményezések és az állami keretből kiszoruló jóléti szolgáltatások szektorra szerveződése. Bp. 1998. Nonprofit Kutatócsoport, 220 p. (Nonprofit kutatások 7.) B-28365

MÁRKUS István: Polgárosodó parasztság: a magyar társadalomfejlődés egy faluszociológus szemével. Bp. cop. 1996. Dinasztia, 211 p. (Magyarország felfedezése) E-4000

BALÓGH Margit: A KALOT és a katolikus társadalompolitika, 1935-1946. Bp. 1998. MTA Történettudományi Intézet, 235 p. (Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok 23.) E-3998

MIKÓ Imre: Az erdélyi falu és a nemzetiségi kérdés. Csíkszereda, 1998. Pro-Print, 207 p. (Múltunk könyvek) B-28363

LIPTÁK Ildikó /szerk./: Ahogyan: Előadások a magyarországi személyközi kommunikációról. Bp. 1998. Marczibányi Téri Művelődési Központ, 202 p. B-28359

FÖLD NÉLKÜL... AMERIKÁSOK, KUBIKOSOK, ELTELEPÜLTEK. Gyomaendrod, 1998. Honismereti Egyesület, 139 p. (Endrődi füzetek 6.) E-3992

A KISEBBSÉGEKBŐL ÁLLÓ TÁRSADALOM KONFLIKTUSAI: multikulturális oktatási program. Szeged, 1998. JGYFK, 196 p. E-3991

URWIN, Derek W. A közös Európa: az európai integráció 1945-től napjainkig. Bp. 1998. Corvina, 335 p. (Egyetemi könyvtár) E-3990

NAGY László: Európa-ismeretek: az integrációs folyamat történeti vázlata. Szeged, 1998. JGYFK, 69 p. (Segítő foglalkozásúak sorozata) E-3989

VARGA E. Árpád: Fejezetek a jelenkori Erdély népesedéstörténetéből: tanulmányok. Bp. 1998. Püski, 388 p. E-3988

PATAKI Ferenc: A tömegek évszázada: bevezetés a tömeglélektanba. Bp. 1998. Osiris, 206 p. (Osiris Tankönyvek) E-3987

KÉRI László: Tíz év próbaidő: A magyar átmenet politikai szociológiája, 1989-1998. Bp. 1998. Helikon 233 p. (Helikon universitas: politológia) E-3983

MOSS, Geoffrey: Az eredményes kommunikáció alapjai. Bp. 1998. Bagolyvár, 186 p. B-28352

TÁRSADALMI RIPIORT 1998. Bp. 1998. TÁRKI, 570 p. Kézi 308 T32

TŐKEFAJTÁK: A TÁRSADALMI ÉS KULTURÁLIS ERŐFORRÁSOK SZOCIOLÓGIÁJA. Bp. 1998. Aula, 320 p. E-3979

- BERGER, Peter L.: A valóság társadalmi felépítése: tudásszociológiai értekezés. Bp. 1998. Józsefvárosi Műhely, 256 p. (Józsefvárosi hiánypótló) A-3699
- MAGYAR ANARCHIZMUS: A MAGYARORSZÁGI ANARCHIZMUS TÖRTÉNETI DOKUMENTUMAIBÓL. Bp. 1998. Balassi 346 p. E-3978
- PUCZKÓ László: A turizmus hatásai. Bp., Székesfehérvár 1998. 1998. Aula, Kodolányi Főisk. 491 p. E-3977
- ÍRÁSOK A KORRUPCIÓRÓL. Bp. 1998. Helikon: Korridor, 328p. (Korridor kötetek) E-3975
- HUNTINGTON, Samuel P.: Civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása. Bp. 1998. Európa, 650 p. B-28348
- SZARKA László: Duna-táji dilemmák: nemzeti kisebbségek – kisebbségi politika a 20. századi Kelet-Közép-Európában. Bp. 1998. Ister, 377 p. (Láthatár) B-28345
- AZ ELLENSÉG NEVE. Bp. 1998. Józsefvárosi Műhely, 136 p. (Józsefvárosi könyvek) A-3697
- LOSONCZI Ágnes: Utak és korlátok az egészségügyben. Bp. 1998. MTA, 243 p.
- MAGYARORSZÁG AZ EZREDFORDULÓN V.: Az életminőség tényezői Magyarországon E-3971
- IDEGENEK MAGYARORSZÁGON. Bp. 1998. MTA Pol. Tud. Int, 178 p. MTA Politikai Tudományok Intézete Nemzetközi Migrációs Kutatócsoport évkönyve, 1997. E-3952
- SEBESTÉNY István: Az önkormányzatok és a nonprofit szervezetek kapcsolata 1996. Bp. 1998. KSH, 83 p. (Időszaki tájékoztató) Kézi 350 S46
- RÁCZ József: Ifjúsági (szub)kulturák, intézmények, devianciák: válogatott tanulmányok. Bp. 1998. Scientia Humana, 236 p. (Scientia humana: pszichológia) B-28324
- ZÖLD KÖNYV AZ INFORMÁCIÓS TÁRSADALOMRÓL PORTUGÁLIÁBAN. Bp. 1998. OMF: ORT: HÉA Stratégiakut. Int. 152 p. (Információs társadalom könyvek 2.) B-28322
- VARGA Csaba – TIBORI Tímea /szerk./: Magyar jövőképek. Bp. 1998. Kapu K. 675 p. Nemzeti stratégia 2020-ig könyvek 2. E-3951
- STATISZTIKA**
- MAGYAR STATISZTIKAI ÉVKÖNYV 1997. Bp. 1998. KSH, 673 p. Kézi 312 M14
- NÉPSZÁMLÁLÁS AZ EZREDFORDULÓN: tanulmányok. Bp. 1998. KSH, 208 p. C-5671
- NEVELÉS, OKTATÁS**
- ISKOLAVÁLASZTÁS ELŐTT... Bp. 1998. Pont Ez Kft. 592 p. S 370 I74
- PÁLYAVÁLASZTÁS, TOVÁBBTANULÁS: középiskolák, szakképző iskolák Budapesten és Pest megyében. Bp. 1998. Okker, 259 p. S 373 P22
- SZABÓ Judit: Hogyan írjunk ötös fogalmazást? Békéscsaba, 1998. Item, 90 p. B-28340
- TRENCSENYI-Waldapfel Imre: Előadások a görög nevelés elméletéről. Bp. 1998. Okker, 77 p. E-4001
- BÁLVÁNYOS Huba: Esztétikai-művészeti ismeretek, esztétikai-művészeti nevelés: képzőművészet, tárgy- és környezetkultúra. Bp. 1998. Balassi, 150 p. (Vizuális kultúra 2.) C-5673
- VÁLASZÚTON A MAGYAR OKTATÁSI RENDSZER: a magyar oktatási intézmények tanárainak és diákjainak társadalmi háttere, nézetei, attitűdjei az oktatásról, 1997. Bp. 1998. Új Mandátum, 152 p. E-3953
- PURVES, Libby: Hogyan ne legyünk tökéletes család? Bp. cop. 1998. Gabo, 190 p. A-3688
- KUTI Éva: Oktatási és tudományos célú nonprofit szervezetek. Bp. 1998. KSH, 66 p. Időszaki tájékoztató C-5670
- KÖZMŰVELŐDÉS**
- A (CSEH)SZLOVÁKIAI MAGYAR MŰVELŐDÉS TÖRTÉNETE 1918-1998: 2.r. Oktatásügy – közművelődés – sajtó, rádió, televízió. Bp. 1998. Ister, 430 p. B-28350
- ISKOLARENDSZEREN KÍVÜLI FELNÖTTOKTATÁS ÉS ÉRETTSÉGI UTÁNI SZAKKÉPZÉSI LEHETŐSÉGEK – 1999. Bp. 1998. Dokusoft, 96 p. S 377 I74
- FELVÉTELI VIZSGAKÖVETELMÉNYEK A FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEKBE. Bp. 1998. Országos Felsőoktatási Felvételi Iroda, 196 p. S 378 F44
- FELVÉTELI FELADATOK ÉS LEHETŐSÉGEK A FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEKBE. Bp. 1998. Országos Felsőoktatási Felvételi Iroda, 233 p. S 378 F44
- FELSŐOKTATÁSI FELVÉTELI TÁJÉKOZTATÓ 1999. Bp. 1998. Oktatási Minisztérium, 575 p. S 378 F44
- DOKTORI (PHD) KÉPZÉS KIEGÉSZÍTVE A MESTER (DLA) - KÉPZÉSEKKE. Bp. 1998. Oktatási Minisztérium, 95 p. S 378 D75
- TOVÁBBTANULÁS ÉVKÖNYV. Bp. 1999. Továbbtanulás, 128 p. S 378 T80
- FELNÖTTKÉPZÉS, ÉRETTSÉGI UTÁNI SZAKKÉPZÉS, 1998. Bp. 1998. Taninfo, 215 p. S 374 F43
- SCHEIBER Sándor: Folklor és tárgytörténet. Bp. 1996. Malkkabi, 1520 p. B-28338
- JUHÁSZ Ilona: Szlovákiai magyar néprajzi bibliográfia 1987-1988. Dunaszerdahely, 1998. Lilium Aurum, 142 p. (Miscellanea bibliothecae Hungaricae 1.) Kézi 390 J90
- ANGYAL SZÁLL AZ ÉGBŐL: a karácsonyi ünnepek népköltészet. Dunaszerdahely, 1998. Lilium Aurum, 42 p. A-3702
- PÁVAI István: Az erdélyi és a moldvai magyarság népi tánczenéje. Bp. 1998. Planétás, Teleki L. Alapítvány, 430 p. (Jelenlévő múlt.) Kézi 780 P48
- NÉPI KULTÚRA, NÉPI TÁRSADALOM. Bp. 1998. Akadémia, 235 p. E-4005
- POZSONY Ferenc: Szól a kakas már: szász hatás az erdélyi magyar jeles napi szokásokban. Csíkszereda 1998. Pro-Print 327 p. (Krónika könyvek) B-28360
- JANKOVICS Marcell: "Mély a múltnak kútja...": gondolatok a kultúráról. Debrecen, 1998. Csokonai, 311 p. E-3981
- MAGYAR Zoltán: Szent László a magyar néphagyományban. Bp. 1998. Osiris, 333 p. (Osiris könyvtár) Folklor. B-28351
- KÓSA László: Paraszti polgárosulás és a népi kultúra táji megoszlása Magyarországon 1880-1920. Bp. cop. 1998. Planétás, 456 p. (Jelenlévő múlt.) Kézi 390 K72
- LISZKA József: "Tudománynak kezdetéről": magyar néprajzkutatóként Szlovákiában, 1979-1998. Bp.-Dunaszerdahely, 1998. Ister – Nap, 206 p. B-28346
- VŐFÉLYKÖNYV. Szombathely, 1998. OSKAR, 206 p. A-3689
- TERMÉSZETTUDOMÁNY**
- HUMÁNÖKOLÓGIA: a természetvédelem, a környezetvédelem és az emberileg tudományos alapjai és módszerei. Bp. 1999. Medicina, 514 p. Kézi 504 H95
- GAZDASÁG ÉS KÖRNYEZET: útban az Európai Unió felé. Bp. 1998. MTA, 181 p. (Magyarország az ezredfordulón: Műhelytanulmányok /MTA Stratégiai Kutatások Programirodája) E-3996
- PELEJTEI Tibor: Public relations: a kommunikáció szervezésének gyakorlati kézikönyve... Bp. 1998. Pelejte T. 173 p. S 659 P54
- CAMBELL, Ross: Óvjuk őket! gyermekcink kábítószerveszélyben. Bp. 1998. Harmat, 150 p. B-28368
- CEDRO, Jean-Michel: Multimédia. Pécs, 1998. Elexandra, 63 p. (Nyitott szem) A-3698
- SEBESTÉNY Katalin: A klasszikus balett módszertana I-III. Bp., 1997. Planétás, 397 p. E-3959/I-III.
- A VILÁG LEGNAGYOBB FILMJEI. Bp. 1998. Android, 206 p. B-28326
- KOTT, Jan: Istenevők: Vázlatok a görög tragédiáról. Bp. 1998. Európa 405 p. B-28334

SIMHANDI, Péter: Színháztörténet. Bp. 1998. Helikon 560 p. (Helikon universitas: színháztudomány) Kézi 792 S58

CSUPOR István–CSUPORNÉ Angyal Zsuzsa: Fazekaskönyv. Bp. 1998. Planétás, 187p. (Jelenlévő múlt.) Kézi 738 C85

VASS Lajos emlékezete. Bp. 1998. Püski, 190 p. E-3995

PASSUTH Krisztina: Avantgarde kapcsolatok Prágától Bukarestig, 1907-1930. Bp. 1998. Balassi, 398 p. E-3993

SISA József és Dora WIEBENSON /Szerk./: Magyarország építészetének története. Bp. cop.1998. Vince K. 367 p. Kézi 720 M16

OXFORD FILMENCIKLOPÉDIA: a világ filmtörténetének kézikönyve. Bp. cop. 1998. Glória, 896 p. Kézi 791 098

ANGELUS Iván: Táncoskönyv: 41 400 szó gyerekekről, felnőttekről, pedagógiáról, kreatív gyerektánc tanításról. Bp. 1998. Magánkiadás, 233 p. B-28349

RÁDAY Mihály: Jelenetek a pesti utcán. Bp. 1998. Karinthy, 318 p. Kézi 720 R16

MÁRFI Attila: Thália papjai Pécssett; színjátszás Pécssett a 18. században és a reformkorban. Pécs 1998. Pro Pannonia, 156 p. (Pannónia könyvek) E-3973

KISS István Zoltán: Magyar könnyűzenei lexikon: 1962-től. Bp., 1998. ZAJ-ZONe K. 467 p. Kézi 780 K54

CSÓKOS Varga Györgyi: Fonás, vetés, szövés. Bp., cop1998. Planétás, 150 p. (Jelenlévő múlt.) Kézi 745 C77

IRODALOM

KISS Katalin: A színjátszó iskola a XVII-XVIII.században. Bp. 1998. Universitas 112 p. Kézi 894 K54

GÉHER István: Shakespeare. Bp. 1998. Corvina, 400 p. (Egyetemi könyvtár.) E-3955

SZÓBELISÉG ÉS ÍRÁSBELISÉG: a kommunikációs technológiák története Homérosztól Heideggerig. Bp., 1998. Áron, 294 p. E-28327

ZELNIK József: A magyar kultúra selyemövezetei. Bp. 1998. Ökotáj, 306 p. (Ökotáj könyvek) A-3691-92

POZSVAI Györgyi–BODOR Ádám: Pozsony, 1998. Kalligram, 254 p. A-3693

RÉVÉSZ Sándor: Jelen: válogatott esszék, publicisztikák. Bp. 1998. Sík, 199 p. B-28337

FRYE, Northrop: A kritika anatómiája: négy esszé. Bp. 1998. Helikon, 322 p. (Helikon universitas: irodalomtudomány) E-3961

NÁDAS Péter: Minotaurus: válogatott elbeszélések. Pécs, 1997. Jelenkor, 512 p. E-3964

ÜNNEPELJÜNK EGYÜTT! Szeged, 1998. IT Stúdió, 415 p. B-28341

BART István: Angol-magyar kulturális szótár. Bp. 1998. Corvina, 267 p. Kézi 801 B36

TÓTFALUSI István: Magyar értelemző kézisótár A-Z-ig. Bp. 1996. Merényi, 584 p. Kézi 800 T70

Orbán Ottó: Hatvan év alatt a Föld körül: összegyűjtött versfordítások. Bp. 1998. Magvető A-3696/I-III.

VÖRÖSMARTY MIHÁLY ÖSSZES KÖLTÉMÉNYEI. Bp. 1998. Osiris, 1215 p. B-28342

HELLER Ágnes: Bicikliző majom. Bp. 1998. Múlt és Jövő Lap- és Kvk. 398 p. E-3966

FÁBIÁN Pál: A földrajzi nevek helyesírása. Bp. 1998. Akadémia, 131 p. Kézi 800 F11

SZABOLCSI Miklós: Kész a leltár: József Attila élete és pályája. Bp. 1998. Akadémia, 1015 p. (Irodalomtörténeti könyvtár 41.) B-28367

BÍRÓ Ferenc: A felvilágosodás korának magyar irodalma. Bp. 1998. Balassi, 453 p. Kézi 894 B65

BARTÓK István: "Sokkal magyarrabból szólhatnánk és írhatnánk": irodalmi gondolkodás Magyarországon 1630-1700 között. Bp. 1998. Universitas, 380 p. (Irodalomtudomány és kritika) B-28366

TIHANYI István: Époszok könyve. Bp. 1998. Merényi, 399 p. B-28357

SZÖVEGNYÚJTEMÉNY A RÉGI MAGYAR IRODALOMBÓL: 1.r. Késő- reneszánsz manierizmus és kora-barokk. Bp. 1998. Osiris, 572 p. (Osiris tankönyvek) Kézi Sz 93

FALUDY György: Pokolbeli víg napjaim. Bp. 1998. M. Világ, 407 p. E-3980

ERDÉLYI Ilona, T.: Politikai restauráció és irodalmi újjászületés: értékek és eszmények a reformkor hajnalán. Bp. 1998. Balassi, 156 p. B-28356

NYILASY Balázs: Arany János. Bp. 1998. Korona, 200 p. (Klasszikusaink) B-28355

EISEMANN György: Mikszáth Kálmán. Bp. 1998. Korona, 199 p. (Klasszikusaink) B-28354

NYELVMENTÉS VAGY NYELV-ÁRULÁS?: vita a határon túli magyar nyelvhasználatról. Bp. 1998. Osiris, 458 p. B-28353

CRYSTAL, David: A nyelv enciklopédiája. Bp. 1998. Osiris, 600 p. (Osiris tankönyvek) Kézi 800 C32

KÓSA Csaba: A Szentlélek lovagjai. Veszprém, 1998. Viza kft. 211 p. (Nagy magyar újságírók 1.) B-28347

A HUMOR A TELJES IGAZSÁG: IN MEMORIAM KARINTHY FRIGYES. Bp. 1998. Nap, 390 p. (In memoriam) B-28344

ECO, Umberto: Öt írás az erkölcsről. Bp. 1998. Európa, 113 p. B-28323

KISS Ferenc: Kosztolányi-tanulmányok. Miskolc, 1998. Felső-magyarország, 225 p. B-28321

FORTÉNELEM

TÖRÖK András: Nagy Bp. könyv: azaz szinte minden, amit tudni kell a 125 éves metropolis teljes körű élvezetéhez... Bp. 1998. Corvina, 252 p. Kézi 914 T83

FEJTŐ Ferenc: Heine. Bp. 1998. Múlt és Jövő, 402 p. B-28331

ERDÉLYI CSILLAGOK: második sorozat. Csíkszereda 1998. Pro-Print, 248 p. (Múltunk könyvek) B-28361

BUDAPEST – NEMZETKÖZI VÁROS. Bp. 1998. MTA, 251 p. (Magyarország az ezredforduló IV.) A területfejlesztési program tudományos alapozása E-3986

VOFKORI László: Székelyföld úti-könyve I-II. Bp. 1998. Cartographia, 640+607 p. Kézi 914 V94

BUDAPEST: ATLASZ. Bp. 1999. Cartographia, 96 p. Kézi 912 B92

MŰVELŐDÉSTÖRTÉNET

ELIADE, Mircea: Az örök visszatérés mítosza avagy A mindenség és a történelem. Bp. 1998. Európa, 236 p. B-28328

HAHN István: A zsidó nép története a kezdetektől napjainkig. Bp. 1998. Makkabi, 229 p. Kézi 931 H11

ÉLES Csaba: Európa kultúrája az újkorban, 1401-1914. Bp. 1998. Nemz. Tankönyvk. 151 p. E-3965

KÁKOSY László: Az ókori Egyiptom története és kultúrája. Bp. 1998. Osiris, 434 p. (Osiris tankönyvek) E-3969

PÉTER László: Az Elbától keletre: tanulmányok a magyar és kelet-európai történelemből. Bp. 1998. Osiris, 412 p. E-4004

ORMOS Mária: Európa a nemzetközi küzdőtéren: felemelkedés és hanyatlás. Bp. 1998. Osiris, 500 p. (Janus/Osiris könyvek) E-4003

TÓTH Zoltán, I.: Az erdélyi román nacionalizmus első százada, 1697-1792. Csíkszereda, 1998. Pro-Print, 503 p. (Múltunk könyvek) B-28362

A GYERMEKKOR TÖRTÉNETE: SZÖVEGNYÚJTEMÉNY. Bp. 1988. Eötvös J. Kvk. 335 p. E-3976

TELEKI László művek. Bp. 1998. Új Mandátum, 261 p. (Magyar szabadelvűek) E-3974

BATTHYÁNY Lajos művek. Bp. 1998. Új Mandátum, 271 p. (Magyar szabadelvűek) E-3954

FELHÍVÁS

Tisztelt Kollégánk! Kedves Barátunk!

A Magyar Művelődési Társaság és a Magyar Művelődési Intézet „Mit tudunk magunkról” című millenniumi pályázatát nyár elején tettük közzé.

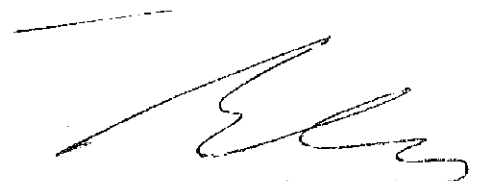
Számos médiában beszéltünk és írtunk a pályázat tartalmáról, céljáról és a felhívást eljuttattuk a megyei, városi művelődési intézményekhez – bízva abban, hogy helyi környezetük jobb ismeretét kihasználva rajtuk, keresztül olyan közösségekhez, egyesületekhez, önszerveződő csoportokhoz jut el, amelyeknek – a pályázat célját ismerve – van mondanivalójuk, értékes, átadható tapasztalatuk önmagukról.

Örömmel értesítünk arról, hogy a már beérkezett munkákat látva pályázatunkhoz újabb különdíjak felajánlásával csatlakozott a KÖZGYŰJTEMÉNYI ÉS KÖZMŰVELŐDÉSI DOLGOZÓK SZAKSZERVEZETE; MAGYAR KULTÚRA ALAPITVÁNY; MAGYAR KULTURÁLIS SZÖVETSÉG; KULT-TURIST; MŰVELŐDÉSI INTÉZMÉNYEK MEGYEI ÉS REGIONÁLIS KULTURÁLIS SZERVEZŐDÉSEK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE.

Reméljük, hogy az újonnan felajánlott díjak újabb lendületet adnak a környezetetekben élőműködő közösségeknek, hogy országosan több száz értékes pályázat szülessen.

Köszönve segítő közreműködésedet:

Budapest, 1999. október

Földiák András
igazgató
Magyar Művelődési Intézet

Második alkalommal kerül megrendezésre a Kultúra és turizmus című nemzetközi konferencia és szakmai vásár 2000. november 6-8 között. December 15-ig kedvezményes jelentkezési feltételek. Kult-Turist 1094 Budapest, Angyal u. 31. Tel.: 218-6558, fax: 218-6560.